

P4

PL ISSN 0033-202X

AKADEMIA NAUK – BIBLIOTEKA W WARSZAWIE
STOWARZYSZENIE BIBLIOTEKARZY POLSKICH

przeгляд
biblioteczny

dubl

P4

ROKZNIK 48

zeszyt **2**

1980

OSVOTINEUM

REDAKCJA

BARBARA SORDYŁOWA — redaktor naczelny
IZABELA KUCZYŃSKA (sekretarz redakcji),
MARIA LENARTOWICZ, LEON ŁOŚ

RADA REDAKCYJNA

HELENA WIĘCKOWSKA — przewodnicząca
CZESŁAW DEJNAROWICZ, CECYLIA DUNINOWA, BARBARA EYCHLEROWA,
ZBIGNIEW JABŁOŃSKI, IZABELA KUCZYŃSKA, MARIA LENARTOWICZ,
LEON ŁOŚ, HENRYK SAWONIAK, ANNA SITARSKA, BARBARA SORDYŁOWA,
HANNA ZASADOWA

Stały dodatek do Przeglądu Bibliotecznego

BIBLIOGRAFIA ANALITYCZNA BIBLIOTEKOZNAWSTWA
I INFORMACJI NAUKOWEJ

Opracowanie:

Instytut Bibliograficzny Biblioteki Narodowej
Redaktor: BARBARA EYCHLEROWA

Adres Redakcji:

Biblioteka PAN, 00-901 Warszawa, Pałac Kultury i Nauki,
VI p. tel. 20-33-02, teleks 815360 bpan pl

Adres Wydawnictwa

Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo PAN, 50-106 Wrocław,
Rynek 9

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY

LIBRARY REVIEW

Rocznik 48

1980

Zeszyt 2

TREŚĆ

Artykuły

- JADWIGA KOŁODZIEJSKA: Biblioteki w nowym podziale administracyjnym 111
- MARIA NOWACKA: Prace normalizacyjne z zakresu informacji naukowej Międzynarodowego Centrum Informacji Naukowo-Technicznej w Moskwie 125
- JADWIGA SINIARSKA-CZAPLIKA: Przegląd badań i działalności w zakresie historii piśmiennictwa ze szczególnym uwzględnieniem ostatniego dziesięciolecia 135

Recenzje

- Opis bibliograficzny wydawnictw zwartych
ISBD(M) International Standard Bibliographic Description for Monograph Publications. London 1978 (*Maria Lenartowicz*) 143
- Przegląd piśmiennictwa zagranicznego z zakresu organizacji pracy bibliotecznej (1974-1979) (*Zbigniew Żmigrodzki*) 148
- Przegląd piśmiennictwa krajowego (*Jerzy Htawiczka*) 155

Sprawozdania

- Międzynarodowa konferencja w sprawie języków informacyjnych Bratysława, 18-21.09.1979 (*Ewa Stępnikowa, Halina Zaręba*) 159

Z życia SBP

- Krajowy Zjazd Delegatów Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Kalisz, 28-29.09.1979
- Przemówienie przewodniczącego Państwowej Rady Bibliotecznej wicemin. dra Józefa Fajkowskiego 165
- WITOLD STANKIEWICZ: Stan i potrzeby bibliotekarstwa polskiego 168
- Sprawozdanie ZG SBP za okres 20.06.1976-28.09.1979 złożone przez sekretarza generalnego Tadeusza Zarzębskiego 175
- Sprawozdanie z działalności okręgów w l. 1976-1978 189
- Protokół Krajowego Zjazdu Delegatów SBP 198
- Uchwała Krajowego Zjazdu Delegatów SBP 210
- Kronika krajowa 213
- Kronika zagraniczna 215
- Wydawnictwa otrzymane 219
- Autorzy 220

CONTENTS

Articles

- JADWIGA KOŁODZIEJSKA: Public libraries in the new administrative system (Summary — 123) 111
- MARIA NOWACKA: Standardizing work in information science of the International Centre for Scientific and Technical Information (Summary — 133) 125
- JADWIGA SINIARSKA-CZAPLICKA: Review of the research work and activities in the field of the history of papermaking with special regard for the last decade (Summary — 141) 135

- Reviews 143

Reports

- International Conference on Information Languages, Bratislava, 18-21 September 1979 (*Ewa Stępnikowa, Halina Zaręba*) 159

News from the Polish Library Association

General Meeting of the Delegates of the Polish Library Association, Kalisz 28-29 September 1979

- JÓZEF FAJKOWSKI: Opening speech 165

- WITOLD STANKIEWICZ: The state and needs of the Polish Librarianship 168

- Report on the activities of the Main Board of the Polish Library Association 20.06.1976-28.09.1979 175

- Report on the activities of the Branches of the Polish Library Association for the years 1976-1978 189

- Minutes of the General Meeting of the Delegates of the Polish Library Association 198

- Resolution of the General Meeting of the Delegates of the Polish Library Association 210

- News from the country 213

- News from abroad 215

- Publications received 219

- Contributors 220

JADWIGA KOŁODZIEJSKA

BIBLIOTEKI PUBLICZNE W NOWYM PODZIALE
ADMINISTRACYJNYM

Struktura organizacyjna sieci bibliotek publicznych w okresie przedwojennym i w Polsce Ludowej. Prace badawcze Instytutu Książki i Czytelnictwa BN w tym zakresie. Propozycje zmian sieci, struktury i organizacji bibliotek publicznych w związku z nowym podziałem administracyjnym z 1975 r. oraz ich realizacja. Warunki działania bibliotek publicznych. Sytuacja kadrowa przed i po reformie administracyjnej. Lokale i wyposażenie. Wnioski na przyszłość.

1. ZMIANY W ORGANIZACJI SIECI

Organizacja sieci bibliotek publicznych skupiała na sobie wiele uwagi w pracach Instytutu Książki i Czytelnictwa. Począwszy od 1955 r. podejmowano tu badania nad zasadami gromadzenia zbiorów i stopniem ich wykorzystania, opracowywano w związku z tym katalogi wzorcowe tworząc serię *Książki dla bibliotek*, analizowano pracę poszczególnych ogniw (takich jak: wojewódzkie biblioteki publiczne, powiatowe biblioteki publiczne, biblioteki gromadzkie, punkty biblioteczne), gromadzono materiały na temat czynności wykonywanych w bibliotekach i ich efektywności, opracowywano raporty dotyczące stanu lokali i wyposażenia bibliotek, kwalifikacji bibliotekarzy, działalności informacyjno-metodycznej, itp.¹ W 1977 r. podjęto nowy temat pod nazwą: System bibliotek publicznych w nowym podziale administracyjnym. Został on umieszczony w planie badań Problemu węzłowego: Polska kultura narodowa 11.1. Celem badań było rozpoznanie następujących spraw: 1) Do jakiego stopnia reforma administracyjnego podziału kraju przeprowadzona w 1975 r. wpłynęła na zmiany w organizacyjnej strukturze sieci bibliotek publicznych; 2) Czy przejście z trzostopniowej struktury organizacyjnej sieci bibliotek publicznych na dwustopniową nie naruszyło dotychczasowego dorobku merytorycznego; 3) Jakie modele organizacyjne sieci funkcjonują obecnie i które z nich mogą się w przyszłości upowszechnić; 4) W jakim stopniu wojewódzkie biblioteki publiczne, zwłaszcza nowych województw,

¹ J. Kądzielski: *Instytut Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej w Warszawie*. „Roczn. Bibl. Nar.” 1965 R. 2 s. 489 - 514; — *Badania Instytutu Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej nad książką, bibliotekami i czytelnictwem*. Tamże 1969 R. 5 s. 363 - 377. — J. Kołodziejska: *Instytut Książki i Czytelnictwa*. „Prz. Bibl.” 1977 R. 43 z. 1 s. 23 - 31.

są przygotowane do kierowania siecią bibliotek publicznych w województwie; 5) Czy aktualne wykształcenie bibliotekarzy upoważnia do większego usamodzielnienia bibliotek gminnych; 6) Jak przedstawia się wyposażenie materialne bibliotek publicznych.

Wymienione punkty nie wyczerpują problematyki, która w badaniach tych została podjęta. Ich wybór dyktuje ograniczona objętość niniejszego artykułu, który traktujemy jako informację wstępną².

Projekt struktury organizacyjnej sieci bibliotek publicznych został opracowany już w latach II Rzeczypospolitej. Usiłowano w nim uwzględnić dwie podstawowe zasady. Pierwsza dotyczyła budowy sieci możliwie gęstej, tak by każdy mieszkaniec miał fizyczną możliwość dostępu do biblioteki. Druga wypływała z prawideł organizacji oraz ekonomiki i dążyła do centralizowania podstawowych prac, przede wszystkim gromadzenia i opracowywania książek w powiatowych centralach bibliotecznych, traktowanych jako główne ogniwa sieci. Koniecznością była realizacja pierwszej zasady: słabo rozwinięta komunikacja, mała ruchliwość mieszkańców wsi, rozproszona struktura osadnictwa wiejskiego i wiele innych czynników narzucały koncepcję tworzenia bibliotek samowystarczalnych, obsługujących środowiska o zamkniętym charakterze. Z drugiej strony, brak środków finansowych i etatów bibliotekarskich zmuszał do tworzenia również i takich bibliotek, które swoim zakresem działania wykraczałyby poza środowisko lokalne i centralizowały u siebie prace dla innych, głównie gminnych bibliotek. Tak pomyślana organizacja sieci bibliotek, nazywanych wówczas publicznymi bibliotekami samorządowymi, miała swoich zwolenników i zagorzałych przeciwników. Co do jednego wszyscy byli zgodni, że struktura sieci bibliotek publicznych musi być zgodna z administracyjnym podziałem kraju³.

Zasadę tę podtrzymano i praktycznie wdrożono w Polsce Ludowej tworząc w pierwszych powojennych latach trójstopniową sieć publicznych bibliotek powszechnych, która składała się z bibliotek wojewódzkich, powiatowych i gminnych. Najniższym i najliczniejszym ogniwem uzupełniającym sieć były punkty biblioteczne. Tak pomyślana struktura sieci pokrywała się całkowicie z administracyjnym podziałem kraju na województwa, powiaty i gminy. Podział ten kilkakrotnie się zmieniał. Na przykład w 1954 r. w miejsce 2997 gmin powstało 8790 gromad, w 1967 r. zmniejszono liczbę gromad do 5234, a w 1972 r. wrócono ponownie do podziału na gminy likwidując gromady. Wszystkie te zmiany rodziły konieczność przystosowania do nich organizacji sieci bibliotek publicznych, co nie zawsze dawało pozytywne rezultaty, ale poza zmianami ilościowymi nie naruszało trójstopniowej struktury całej sieci.

² Obszerniejsze opracowanie przygotowuje się do druku w planie wydawniczym Biblioteki Narodowej na 1980 r.

³ J. Kołodziejska: *Publiczne biblioteki samorządowe w okresie międzywojennym*. Warszawa 1967.

W strukturze tej istotne zadania przypadały publicznym bibliotekom powiatowym. Skupiały się w nich następujące sprawy: 1) dobór materiałów bibliotecznych dla bibliotek publicznych w powiecie; 2) sprawowanie nadzoru nad organizacją księgozbiorów oraz ich centralne opracowywanie; 3) organizacja służby informacyjno-bibliograficznej; 4) doskonalenie zawodowe bibliotekarzy; 5) planowanie, sprawozdawczość i współpraca z radami narodowymi oraz organizacjami politycznymi i kulturalno-społecznymi. W tym układzie wojewódzkie biblioteki publiczne mogły poświęcić więcej uwagi sprawom budownictwa bibliotecznego, wyposażeniu materialnemu bibliotek, instruktażowi, szkoleniu bibliotekarzy rozwijaniu usług informacyjnych i bibliograficznych. Przy szczupłej, przeważnie jednoosobowej obsadzie stanowisk do spraw bibliotecznych w wydziałach kultury wojewódzkich rad narodowych biblioteki wojewódzkie przejmowały wiele spraw administracyjnych dotyczących bibliotek. Obejmowały również opiekę nad innymi typami bibliotek, głównie bibliotekami związków zawodowych i szpitalnymi, inicjowały różne formy współpracy z bibliotekami naukowymi, zwłaszcza na polu informacji naukowej, opracowań bibliograficznych, tworzenia katalogów centralnych książek i czasopism itp.

Nowy dwustopniowy podział administracyjny kraju wprowadzony w 1975 r. zakładał likwidację powiatu jako jednostki administracyjnej oraz powiększenie liczby województw z 17 do 49. Podjęcie decyzji co do przystosowania sieci bibliotek publicznych do nowego podziału administracyjnego stało się koniecznością.

Departament Bibliotek, Domów Kultury i Działalności Społeczno-Kulturalnej Ministerstwa Kultury i Sztuki w porozumieniu z Instytutem Książki i Czytelnictwa opracował *Propozycje zmiany sieci bibliotek publicznych, ich struktury i organizacji*. Dokument ten zawierał ogólne wskazówki postępowania w następujących sprawach: 1) likwidacji powiatowych bibliotek publicznych; 2) powołania wojewódzkich bibliotek publicznych w nowych województwach; 3) podziału zadań między biblioteki gminne i wojewódzkie; 4) form pomocy organizacyjnej, jakiej powinny udzielić nowych bibliotekom wojewódzkim biblioteki starych województw; 5) konieczności zatrudnienia na kierowniczych stanowiskach w nowych bibliotekach osób z pełnymi kwalifikacjami zawodowymi i wyższym wykształceniem; 6) przydziału dla nowych bibliotek wojewódzkich: etatów, środków na zakup materiałów bibliotecznych, poprawy warunków lokalowych i wyposażenia, przydziału środków transportu itp.

Propozycje zawierały również sugestie szczegółowe dotyczące: 1) organizacji zakupu książek dla bibliotek sieci wojewódzkiej; 2) zakresu działania wojewódzkiej biblioteki publicznej; 3) organizacji biblioteki gminnej.

Autorzy *Propozycji* zdawali sobie sprawę ze słabości organizacyjnej

bibliotek gminnych, toteż sugerowali scentralizowanie funduszków na zakup książek w wojewódzkiej bibliotece publicznej, natomiast realizacją zakupów miały się zajmować biblioteki miejskie lub miejsko-gminne (dawne powiatowe), mając do pomocy instruktora oddelegowanego z wojewódzkiej biblioteki publicznej. Zakładano, że prowizorium takie będzie trwało do czasu okrzepnięcia organizacyjnego bibliotek gminnych, tzn. przynajmniej do 1980 r.

Również na okres przejściowy proponowano: 1) przekształcenie bibliotek miejskich (dawnych powiatowych) w oddziały wojewódzkich bibliotek publicznych, podporządkowane im organizacyjnie i merytorycznie; 2) przekazanie tym bibliotekom niektórych zadań wojewódzkich bibliotek publicznych (takich jak gromadzenie i opracowywanie zbiorów, szkolenie bibliotekarzy itp.) . Biblioteki te — zachowując pełną samodzielność organizacyjną — miały również pełnić zadania międzygminnych ośrodków informacji oraz doskonalenia zawodowego bibliotekarzy.

Oceniając z perspektywy pięcioletnich doświadczeń sugestie zawarte w *Propozycjach* można stwierdzić, że były one realne i zapobiegały dezorganizacji sieci bibliotek publicznych. Potwierdziły to doświadczenia większości wojewódzkich bibliotek publicznych, które zabiegały u swoich władz lokalnych o dokumenty prawne upoważniające je do zachowania dotychczasowych form w zarządzaniu wojewódzką siecią bibliotek publicznych. Jak było do przewidzenia, ze zmianami organizacyjnymi skuteczniej poradziło sobie 17 wojewódzkich bibliotek publicznych starych województw, natomiast 32 nowe wojewódzkie biblioteki publiczne borykały się z niedostatkiem lokali, wyposażenia oraz kwalifikowanych kadr bibliotekarskich. Po 1975 r. niezależnie od zróżnicowanych układów organizacyjnych, które uformowały się w poszczególnych wojewódzkich sieciach bibliotek publicznych, struktura organizacyjna całej sieci ukształtowała się w następujący sposób:

1. Wojewódzka biblioteka publiczna
 2. Miejskie biblioteki publiczne (dawne powiatowe i miejskie biblioteki publiczne)
 - 3) Miejsko-gminne i gminne biblioteki publiczne.
- Zespół tych bibliotek uzupełniają filie (miejskie i wiejskie) oraz punkty biblioteczne.

Przystosowanie struktury organizacyjnej sieci bibliotek publicznych do nowego podziału administracyjnego wymagało powołania 32 nowych wojewódzkich bibliotek publicznych. Powstały one z dawnych powiatowych bibliotek publicznych. Ich awans do rangi biblioteki wojewódzkiej wiązał się ściśle z decyzjami o powołaniu siedzib władz nowych województw i był niezależny od zasobności oraz stanu przygotowania organizacyjnego poszczególnych placówek do pełnienia nowych zadań. Likwidacji uległy cztery biblioteki wojewódzkie starych województw: warszawskiego, krakowskiego, toruńskiego i łódzkiego. Zadania ich przejęły

miejskie biblioteki publiczne. Nowy podział administracyjny kraju wpłynął na zmiany w otoczeniu wszystkich wojewódzkich bibliotek publicznych. Żadne bowiem ze starych województw nie zachowało w całości dawnego obszaru, liczby ludności, dróg komunikacyjnych i żadna wojewódzka sieć biblioteczna nie znalazła się w nowych warunkach z dawnym zasobem budynków i wyposażenia materialnego oraz dotychczasową wykwalifikowaną kadrą biblioteczną. Można więc przyjąć, że 49 wojewódzkich bibliotek publicznych stanowi zbiorowość o zupełnie nowych i zróżnicowanych cechach oraz odmiennych w porównaniu z przeszłością powiązaniach organizacyjnych.

Likwidacja powiatowych bibliotek publicznych w 1975 r. wymagała podjęcia decyzji przede wszystkim co do zasad centralnego gromadzenia i opracowywania materiałów bibliotecznych. Możliwość było kilka: a) całkowite scentralizowanie tych czynności w wojewódzkich bibliotekach publicznych; b) pozostawienie ich w bibliotekach miejskich, traktowanych jako oddziały wojewódzkich bibliotek publicznych z odpowiednimi uprawnieniami w tym zakresie; c) przekazanie tych czynności bibliotekom gminnym na zasadzie całkowitej decentralizacji. Wariant a) wymagał spełnienia podstawowych warunków, a mianowicie: uzgodnienia z Biblioteką Narodową zasad rozprowadzania kart katalogowych drukowanych centralnie, powiększenia zespołów opracowujących nowe nabytki, wyposażenia ich w sprzęt techniczny, zwłaszcza reprograficzny oraz środki transportu, zadbania o nowe pomieszczenia. Wszystkie te poczynania musiałyby być dokonane na podstawie szczegółowego programu, opracowanego centralnie, stosunkowo szybko i przy dużych nakładach finansowych. Wariant b) zakładał zachowanie dotychczasowej praktyki, wg której biblioteki miejskie kontynuowałyby prace byłych publicznych bibliotek powiatowych w dziedzinie gromadzenia i opracowywania nowych nabytków dla bibliotek gminnych. Do wyboru tego wariantu zachęcały wspomniane *Propozycje*. Wariant c) podobnie jak wariant a) mógłby być realny tylko wtedy, gdyby biblioteki uzyskały zwiększoną liczbę wykwalifikowanych bibliotekarzy, sprzęt techniczny i środki transportu.

W 1976 r. znakomita część wojewódzkich bibliotek publicznych wybrała wariant b) traktując biblioteki miejskie jako tak zwane ogniwa pośrednie, które do pewnego czasu miały kontynuować zadania byłych bibliotek powiatowych. Wśród 49 wojewódzkich bibliotek publicznych tylko 9 nie zachowało tych ogniw, choć przy szczegółowej analizie okazało się, że niektóre czynności, np. w zakresie doskonalenia zawodowego pracowników, realizują jednak biblioteki miejskie. Na zorganizowanej w 1979 r. przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich konferencji nt. koncepcji organizacji sieci bibliotek publicznych w świetle programu rozwoju bibliotekarstwa polskiego wyżej omówione trzy warianty organizacyjne były wyraźnie reprezentowane. Niektóre biblioteki wojewódzkie, jak np. Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Rzeszowie, scentralizowały

u siebie przy ścisłej współpracy z Biblioteką Narodową prace związane z gromadzeniem i opracowywaniem nowości wydawniczych dla całej sieci wojewódzkiej. W większości jednak wojewódzkich bibliotek publicznych, zwłaszcza nowych, centralizacja tych prac jest częściowa i obejmuje bądź to sieć miejską lub nawet jej część, bądź też grupę bibliotek gminnych z terenu byłego powiatu. W większości województw zakupy i opracowanie książek dla bibliotek gminnych realizują miejskie lub miejsko-gminne biblioteki publiczne. Tylko w niektórych wojewódzkich bibliotekach publicznych podjęto kroki zmierzające do przekazania zakupów nowości książkowych gminnym bibliotekom publicznym, ale tylko tym, które mają przynajmniej dwuetatową obsadę, a bibliotekarze mają przynajmniej średnie wykształcenie zawodowe.

W 47 wojewódzkich bibliotekach publicznych wykorzystuje się adnotowane, a w 39 rejestracyjne karty katalogowe drukowane centralnie przez Bibliotekę Narodową. Mimo licznych zastrzeżeń zgłaszanych przez biblioteki karty te traktowane są jako podstawa wszelkich poczynań w zakresie centralnego opracowywania nowości wydawniczych w sieci bibliotek publicznych. Według oceny bibliotekarzy karty te dotyczą nowych tytułów wpływających do bibliotek w granicach od 40 do 60% całego wpływu. Technika centralnego przygotowywania w bibliotekach kompletów kart katalogowych drukowanych przez Bibliotekę Narodową jest ściśle powiązana z całym procesem scentralizowanych zakupów, w którym duże znaczenie ma dokumentacja o charakterze finansowym. Wszystkie manipulacje są wykonywane ręcznie. Toteż wojewódzkie biblioteki publiczne nie widzą możliwości objęcia przez siebie centralnym zakupem większej niż dotąd liczby bibliotek, ponieważ wymagałoby to powiększenia liczby pracowników w działach gromadzenia i opracowywania, zmechanizowania czynności wykonywanych ręcznie, pełnej synchronizacji z Pracownią Centralnie Drukowanych Kart Katalogowych Biblioteki Narodowej, uproszczenia dokumentacji finansowej prowadzonej w związku z dokonywanymi zakupami. Bariery te uniemożliwiają wprowadzenie pełnej centralizacji w zakresie gromadzenia i opracowywania zbiorów w wojewódzkich bibliotekach publicznych. Usunięcie ich wymagałoby dużych nakładów finansowych a głównie wzmocnienia materialnego nowych wojewódzkich bibliotek publicznych. W tej sytuacji zadania, które pełnią miejskie i miejsko-gminne biblioteki w stosunku do bibliotek gminnych powinny być traktowane nie jako przejściowe, ale wymagające usankcjonowania prawnego i wzmocnienia organizacyjnego.

2. BIBLIOTEKARZE

Centralizacja zakupów i ich opracowania wiąże się nie tylko z czynnościami organizacyjnymi, ale z całym zespołem prac instrukcyjnych i metodycznych, które realizują wojewódzkie biblioteki publiczne. Wiele

zabiegów skupia się wokół doboru książek, selekcji księgozbiorów oraz ich udostępniania, a to wymaga od bibliotekarzy bardzo dobrej znajomości współczesnej produkcji wydawniczej. Opieka merytoryczna nad pracownikami bibliotek miejskich i wiejskich zależna jest od liczebności działów instrukcyjno-metodycznych wojewódzkich bibliotek publicznych oraz kwalifikacji fachowych samych instruktorów. W 1974 r., a więc na rok przed zmianami w podziale administracyjnym kraju, Instytut Książki i Czytelnictwa przeprowadził szczegółową analizę poziomu kwalifikacji, stażu, zarobków itp. 1104 instruktorów pracujących w powiatowych i wojewódzkich bibliotekach publicznych. Uzyskane informacje pozwoliły stwierdzić, że poziom wykształcenia ogólnego wśród instruktorów wojewódzkich bibliotek publicznych był zadowalający. Większość instruktorów miała ukończone studia wyższe. O wiele gorzej wypadła ocena grupy instruktorów w powiatowych bibliotekach publicznych. Większość ukończyła co prawda szkołę średnią, ale wśród 928 instruktorów 40 osób miało wykształcenie podstawowe i niepełne średnie. W obu przypadkach występowały braki w kwalifikacjach zawodowych, z tym że w powiatowych bibliotekach publicznych większość instruktorów miała średnie kwalifikacje zawodowe (71,1%), natomiast w wojewódzkich bibliotekach publicznych aż 27,3% nie miało żadnego przygotowania w tym zakresie⁴. Od tego czasu sytuacja się zmieniła, przybyło osób z wyższym wykształceniem, w tym bibliotekoznawczym, ale rozmieszczenie wykwalifikowanych bibliotekarzy w całej sieci jest bardzo nierównomierne.

W 1976 r. w całej sieci bibliotek publicznych pracowało ogółem 16 014 pełno- i niepełnozatrudnionych bibliotekarzy. Stanowili oni najliczniejszą grupę w całym polskim bibliotekarstwie. Prawie co trzeci pełnozatrudniony bibliotekarz pracował w tej sieci. Niepełnozatrudnieni stanowili 29,3% całej zbiorowości. Na wsi niepełnozatrudnieni stanowili 41,5% ogółu bibliotekarzy wiejskich, gdy w miastach — tylko 14,2% ogółu bibliotekarzy miejskich. W latach 1974–1976 zmniejszyła się liczba osób z wykształceniem podstawowym (z 16,7% do 12,8%). Jest to zjawisko pozytywne. W powolnym tempie przybywa bibliotekarzy ze średnimi i wyższymi kwalifikacjami bibliotekarskimi, co ilustruje tabela 1. W latach 1974–1976 wielu bibliotekarzy zmieniło pracę. Na opuszczone miejsca przychodziły osoby bez kwalifikacji fachowych. Wśród różnych powodów zmiany pracy najczęstszym była chęć poprawy warunków materialnych. Okazji po temu dostarczyła między innymi reforma administracyjnego podziału kraju, w wyniku której wielu bibliotekarzom proponowano pracę w urzędach gminnych, a nawet na stanowiskach naczelników gmin. Bywało też i tak, że władze lokalne niespiesznie podejmowały decyzje o zaangażowaniu wykwalifikowanego bibliotekarza, ponie-

⁴ T. Turowska, A. Dziubecki: *Kadra instruktorska w bibliotekach publicznych*. Warszawa 1977 s. 27.

Tabela 1

Wykształcenie bibliotekarzy pełnozatrudnionych

Przygotowanie zawodowe	Rok			
	1974		1976	
	Liczba	%	Liczba	%
Ogółem	10 626		11 319	
Wykształcenie wyższe bibliotekarskie	558	5,2	587	5,1
Wykształcenie wyższe niebibliotekarskie	374	3,5	523	4,6
Studium bibliotekarskie	599	5,6	846	7,4
Wykształcenie średnie bibliotekarskie	4 791	45,1	5 050	44,6
Wykształcenie średnie niebibliotekarskie	2 528	23,8	2 854	25,2
Wykształcenie podstawowe	1 776	16,7	1 459	12,8

waż trzeba było zapewnić mu pobory zgodne z obowiązującą siatką płac. Pracownicy bez kwalifikacji mieli po prostu mniejsze wymagania i musieli zadowolić się skromniejszym uposażeniem.

W praktykach tych należy dopatrywać się niechęci absolwentów studiów bibliotekoznawczych do podejmowania pracy w niższych ogniwach sieci bibliotek publicznych. Wiedzą oni, że im mniejsza biblioteka, tym skromniejsza płaca i dłuższe oczekiwanie na awans. W rezultacie rozbudowana sieć bibliotek publicznych zatrudniająca prawie jedną trzecią ogółu bibliotekarzy w kraju ma w porównaniu z innymi bardzo niski procent bibliotekarzy z wyższym wykształceniem, ale za to wysoki procent tych, którzy nie mają nawet średnich kwalifikacji zawodowych.

Wśród niepełnozatrudnionych bibliotekarzy w 1976 r. prawie 90% nie miało średnich kwalifikacji bibliotekarskich. Traktując pracę w bibliotece jako dodatkową nie mają oni silniejszych motywacji, by zdobyć kwalifikacje fachowe. Z faktem tym muszą liczyć się zamierzenia organizacyjne dotyczące bibliotek wiejskich, a zwłaszcza filii.

Najwięcej osób z wyższym wykształceniem bibliotekarskim i niebibliotekarskim pracuje w wojewódzkich bibliotekach publicznych. Na 1809 zatrudnionych w nich osób 32,6% miało wyższe wykształcenie. Spośród 590 osób z wyższym wykształceniem 397, czyli 68,4% pracuje w bibliotekach starych województw. Spośród 282 absolwentów bibliotekoznawstwa 183 osoby (64,8%) pracują również w bibliotekach starych województw. W praktyce więc 1/3 ogółu wojewódzkich bibliotek publicznych skupia prawie 70% bibliotekarzy z wyższym wykształceniem. Wśród 897 pracowników pełno- i niepełnozatrudnionych w 32 bibliotekach nowych województw 488, czyli 54,4% miało wykształcenie średnie bibliotekarskie lub ukończone studium bibliotekarskie. Ten typ wykształcenia był dominujący w byłych bibliotekach powiatowych i jest

nadal najliczniej reprezentowany w wojewódzkich bibliotekach publicznych nowych województw. W opiniach bibliotekarzy na temat zdobywania średnich kwalifikacji bibliotekarskich formułowano wątpliwości co do niewspółmierności podejmowanego trudu do satysfakcji materialnej. Część wypowiadających się na ten temat sugerowała, iż bardziej opłacalne jest podejmowanie zaocznych studiów bibliotekarskich, tak pod względem prestiżowym, jak i fachowym, niż poprzestawanie na średnim wykształceniu bibliotekarskim. Bibliotekarze z wyższym wykształceniem pracują głównie w bibliotekach miejskich. Stanowią oni 93,1% ogółu pracowników z wyższym wykształceniem pracujących w sieci bibliotek publicznych. W bibliotekach wiejskich ich obecność jest sporadyczna. Postulat, by w bibliotekach gminnych zatrudniać osoby z wyższym wykształceniem, wydaje się mało realny w bliższej i dalszej perspektywie.

W porównaniu z bibliotekami miejskimi biblioteki wiejskie znajdują się w o wiele mniej korzystnej sytuacji, tak pod względem liczby etatów, jak i kwalifikacji bibliotekarzy. Wśród istniejących w 1976 r. 1624 bibliotek gminnych jednoetatową obsadę miało 1077, co stanowiło 66,3% całej zbiorowości. W 434 bibliotekach gminnych nie było pełnej obsady etatowej (26,7%), a tylko w 95 (5,8%) obsada liczyła więcej niż jeden etat. Przyjmując, że w następnych latach sytuacja zmieniła się nieco na korzyść i w niektórych województwach udało się zamienić półetaty na pełne, to i tak duża część bibliotek gminnych nie ma obsady, którą można by uznać za zadowalającą. Wśród 8473 bibliotekarzy (pełno- i niepełnozatrudnionych) na wsi osoby niepełnozatrudnione stanowiły 31,3% całej zbiorowości.

Wysoki odsetek pracowników zatrudnionych w niepełnym wymiarze godzin w bibliotekach wiejskich decyduje o sprawach organizacyjnych. Niemożliwe jest przyjęcie omówionego wcześniej wariantu organizacyjnego c), który prowadziłby do decentralizacji gromadzenia i opracowywania zbiorów w bibliotekach gminnych. Biblioteki wiejskie są często nieczynne, a godziny otwarcia nie zawsze są przestrzegane. Przy jednoosobowej obsadzie czytelnicy są aż nazbyt często pozbawieni systematycznej obsługi. Również mało efektywne staje się dokształcanie pracowników, którzy niechętnie w nim uczestniczą.

Fakt, że kwalifikacje bibliotekarzy wiejskich zatrudnionych w bibliotekach gminnych i filiach nie są zadowalające, ilustruje tabela 2. Procent pracowników z wykształceniem średnim byłby krzepiący, gdyby nie świadomość, że 55,4% ogółu pracowników bibliotek wiejskich nie ma żadnych kwalifikacji bibliotekarskich. Nawet jeśli przyjmniemy, że znaczna ich część pracuje w filiach bibliotek gminnych, nie zmienia to faktu, iż biblioteki na wsi są najsłabszym ogniwem sieci bibliotek publicznych.

Tabela 2

Wykształcenie bibliotekarzy wiejskich pełnozatrudnionych

Przygotowanie zawodowe	Liczba	%
Ogółem	4856	
Wykształcenie wyższe bibliotekarskie	43	1,8
Wykształcenie wyższe niebibliotekarskie	35	0,7
Studium bibliotekarskie	227	4,6
Wykształcenie średnie bibliotekarskie	1858	38,2
Wykształcenie średnie niebibliotekarskie	1575	32,4
Wykształcenie podstawowe	1118	23,0

Dopływ absolwentów bibliotekoznawstwa do sieci bibliotek publicznych był od lat niski. Składały się na to bardzo różne przyczyny: niewielka do 1975 r. liczba ośrodków uniwersyteckiego kształcenia bibliotekarzy, programy studiów sprzyjające raczej podejmowaniu pracy w bibliotekach naukowych, atrakcyjniejsze warunki pracy oferowane przez ośrodki informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej w dużych zakładach produkcyjnych, niedogodności pracy w bibliotekach publicznych, szczególnie w działach instrukcyjno-metodycznych, polegające na obowiązku wyjazdów do bibliotek w województwie itp. Mimo tych trudności absolwenci bibliotekoznawstwa podejmowali coraz częściej pracę w wojewódzkich bibliotekach publicznych i w 1976 r. stanowili połowę ogółu bibliotekarzy z wyższym wykształceniem w sieci bibliotek publicznych. Spotyka się wśród nich coraz częściej absolwentów studiów zaocznych. Mogą oni z czasem odegrać dużą rolę w rozwoju bibliotekarstwa publicznego, jeśli zostaną spełnione następujące warunki: 1) stała aktualizacja zdobytej na studiach wiedzy; 2) zapewnienie opieki merytorycznej, zwłaszcza młodym pracownikom przez dyrektorów i wicedyrektorów wojewódzkich bibliotek publicznych; 3) zainteresowanie absolwentów wybraną problematyką organizacyjną bibliotek poprzez zachęcenie ich do udziału w konkretnych pracach podejmowanych przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, udziału w kursach specjalistycznych, seminariach i konferencjach tematycznych, pracach badawczych prowadzonych przez instytucje kształcące bibliotekarzy lub instytuty badawcze; 4) premiowanie moralne w postaci awansów i wyróżnień tych, którzy są aktywni intelektualnie i systematycznie się doksztalcają.

3. LOKALE I WYPOSAŻENIE BIBLIOTEK

Oprócz wykwalifikowanych zespołów bibliotekarskich gwarantujących wysoki poziom usług bibliotecznych równie ważną rolę pełnią warunki materialne bibliotek. W badaniach Instytutu Książki i Czytel-

nictwa sprawie tej poświęcano wiele uwagi. W 1970 r. przeprowadzono sondaż na temat warunków lokalowych bibliotek publicznych. Nie pominięto także tych spraw w badaniach przeprowadzonych ostatnio. W 1976 r. wśród 9060 bibliotek i filii w całym kraju tylko 4,3% zajmowało samodzielne pomieszczenia budowane dla potrzeb bibliotek lub przynajmniej adaptowane pod względem techniczno-budowlanym. W porównaniu z danymi z 1970 r. sytuacja poprawiła się o 1,1%. Wśród 391 nowych budynków 70,8% przypadło na stare województwa. Wśród nich najwięcej nowych budynków powstało w Warszawie (97), Rzeszowie (28), Szczecinie (25), Gdańsku (24), Olsztynie (21). W 9 nowych województwach: Białą Podlaską, Chełm, Ciechanów, Jelenia Góra, Legnica, Ostrołęka, Piła, Radom, Siedlce nie wybudowano dotychczas nowych budynków bibliotecznych.

W całym kraju najwięcej nowych bibliotek wybudowano w miastach (68,5%). Wśród 268 nowych budynków powstałych w miastach 36%, tzn. prawie co trzecia nowa biblioteka przypada na stołeczne województwo warszawskie. 123 nowe biblioteki wybudowano na wsi. Najwięcej nowych obiektów na wsi zanotowano w województwach: olsztyńskim (14), gdańskim i gorzowskim (13, 13), szczecińskim (12), rzeszowskim (11), kieleckim i przemyskim (10,10), konińskim (9), zamojskim (7). W 30 województwach nie wybudowano ani jednej nowej biblioteki na wsi. Wojewódzkie biblioteki publiczne w układzie administracyjnym sprzed 1975 r. dokładały wielu starań, by budować przede wszystkim powiatowe biblioteki publiczne. Kierunek tego działania był słuszny, bowiem były one przez 25 lat głównymi ogniwami sieci bibliotek publicznych. Odczuły to korzystnie nowe biblioteki wojewódzkie w Tarnobrzegu, Sieradzu, Słupsku, Suwałkach, Włocławku, które — będąc powiatowymi — otrzymały nowe lokale i dziś mogą pełnić zadania bibliotek wojewódzkich. Trudna sytuacja lokalowa wyraża się nie tylko w niedostatecznym budownictwie, ale głównie w ciasnocie pomieszczeń, którymi dysponują biblioteki. W 1977 r. przeciętna powierzchnia użytkowa bibliotek i filii w m² na 100 mieszkańców wynosiła dla Polski 1,8^e. Jest ona pięciokrotnie niższa od norm zalecanych przez IFLA, które przewidują 10 m³ na 100 mieszkańców⁷ i czterokrotnie niższa od krajowego normatywu projektowania bibliotek publicznych⁸, który przewiduje 6-8 m² na 100 mieszkańców. Żadne z województw nie osiągnęło wskaźników zbliżonych do normatywu krajowego ani do zaleceń międzynarodowych.

Najtrudniejsza sytuacja w tym względzie rysuje się na wsi. W 1976 r. wśród 6914 bibliotek miasta i gminy, gminy oraz filii 37,5% (2405) miało lokale liczące do 30 m² powierzchni użytkowej. Spośród tych 2405

⁷ J. Maj, A. Zeller, K. Zinserling: *Lokale i wyposażenie bibliotek publicznych w Polsce w 1970 r.* Warszawa 1972.

⁸ *Biblioteki publiczne w liczbach 1977.* Warszawa 1978.

⁹ *Standards for public libraries.* München 1977.

¹⁰ *Normatyw techniczny projektowania bibliotek publicznych. Zbiór przepisów prawnych dla bibliotek publicznych.* Warszawa 1974.

lokali o tak małej powierzchni 31,5% przypadło na stare województwa. Jak z tego wynika, najtrudniejsza sytuacja rysuje się w województwach nowych i one przede wszystkim wymagają pilnych inwestycji w tym względzie.

Rozwój usług informacyjnych i wypożyczeń międzybibliotecznych włącza biblioteki publiczne do współdziałania z bibliotekami naukowymi, fachowymi, z ośrodkami informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej. Tempo integracji bibliotek publicznych z ogólnokrajową siecią biblioteczną i siecią inte ma jednak kilka barier. Wśród nich niepoślednią rolę wypada przypisać niedostatkom wyposażenia technicznego bibliotek. Bez takich środków łączności, jak telefon, teleks oraz podstawowych urządzeń, jak maszyna do pisania, powielarka, czytnik do mikrofilmów wszelkie projekty na temat włączenia bibliotek do systemów informacyjnych są nierealne. Sytuację obecną ilustruje dostatecznie fakt, iż w 1977 r. 16 wojewódzkich bibliotek publicznych nie miało łączności telefonicznej z siecią bibliotek w terenie. Są to województwa o rozbudowanej sieci bibliotek wiejskich, jak: Kielce, Koszalin, Olsztyn. Urządzenia reprograficzne znajdują się głównie w wojewódzkich bibliotekach publicznych i częściowo w miejskich (dawnych powiatowych). W bibliotekach gminnych brak niejednokrotnie maszyn do pisania. Nawet w dużych bibliotekach wojewódzkich trudno o kalkulator. Dysproporcje w wyposażeniu w urządzenia techniczne i sprzęt, jakie występują między bibliotekami wojewódzkimi starych i nowych województw, wskazują wyraźnie, że i pod tym względem pomoc potrzebna jest przede wszystkim nowo utworzonym bibliotekom wojewódzkim.

4. WNIOSKI

1. W najbliższych latach powinno się dążyć do wzmocnienia organizacyjnego nowo powstałych bibliotek wojewódzkich. Dotyczy to dopływu kwalifikowanych bibliotekarzy oraz wyposażenia materialnego. Szczególnie starannie powinna być dobierana w tych bibliotekach kadra kierownicza. Od wiedzy fachowej i talentów organizacyjnych dyrektorów i wicedyrektorów zależy owocny rozwój tych placówek.

2. Rozmieszczenie wykwalifikowanych bibliotekarzy z wykształceniem wyższym i średnim wskazuje, że głównymi ogniwami sieci bibliotek publicznych pozostaną w dalszym ciągu biblioteki miejskie. Konieczne jest więc podjęcie rozmów z przedstawicielami administracji lokalnej na temat prawnego uregulowania ich statusu i zapewnienia im warunków sprzyjających centralizowaniu prac dla bibliotek gminnych i filii oraz rozwijaniu różnych form doskonalenia zawodowego bibliotekarzy.

3. Szczególnych starań, opieki i dofinansowania wymagają biblioteki wiejskie. Konieczne są wytrwale działania zmierzające do poprawy kwalifikacji bibliotekarzy, powiększenia obsady etatowej, polepszenia

wyposażenia materialnego. Biblioteki te powinny w najbliższych latach poczuć się odpowiedzialne za filie oraz punkty biblioteczne na terenie gminy.

JADWIGA KOŁODZIEJSKA

PUBLIC LIBRARIE IN THE NEW ADMINISTRATIVE SYSTEM

The 1975-year reform of the administrative division of our country had a considerable effect on the change of the organizational structure of the public libraries system. The three-stage structure has been changed into a two-stage one, and instead of 17, there are 49 county public libraries now. All district libraries have become municipal libraries. In connection with the modifications in the public libraries system, the Institute of Book and Readership made a study, which results are in part presented in the article. They deal with three questions: the present organization of the public libraries system and the problems resulting from the new administrative division of the country; characterization of librarian's professional qualifications and the rate of librarians employed at various units of the system; evaluation of the outfit of libraries, especially of rooms, means of communication, and technical equipment. It is proposed in the article to reinforce the newly-created 32 county public libraries by employing qualified librarians and assigning funds for their outfit.

MARIA NOWACKA

PRACE NORMALIZACYJNE Z ZAKRESU INFORMACJI NAUKOWEJ W MIĘDZYNARODOWYM CENTRUM INFORMACJI NAUKOWO-TECHNICZNEJ

Powołanie w 1969 r. przez 8 państw członkowskich RWPG Międzynarodowego Centrum Informacji Naukowo-Technicznej (MCNTI) z siedzibą w Moskwie oraz budowa Międzynarodowego Systemu Informacji Naukowo-Technicznej (MSINT) opartego na krajowych systemach inte. Działalność normalizacyjna MCNTI w zakresie informacji naukowej związana z procesem ujednoczenia zasad opisu dokumentów źródłowych dla potrzeb międzynarodowych systemów inte. Tryb planowania, opracowywania, uzgadniania, ustanawiania i wprowadzania zmian do dokumentów normalizacyjnych MSINT i RWPG.

Polska służba inte od wielu lat aktywnie uczestniczy w wielostronnej współpracy krajów RWPG w dziedzinie informacji naukowo-technicznej. Istotnym elementem tej współpracy jest wspólna działalność w zakresie prac normalizacyjnych dotyczących procesów przygotowywania i przetwarzania informacji naukowo-technicznej. Artykuł niniejszy ma na celu zapoznanie z trybem tych prac w Międzynarodowym Centrum Informacji Naukowo-Technicznej oraz z osiągniętymi rezultatami. Omówione będą prace normalizacyjne z zakresu teorii i praktyki biblioteczno-bibliograficznej, związane z działalnością systemów zautomatyzowanych.

Dnia 27 lutego 1969 r. przedstawiciele rządów ośmiu państw: Bułgarii, Czechosłowacji, Mongolii, Niemieckiej Republiki Demokratycznej, Polski, Rumunii, Węgier i ZSRR — mając na uwadze konieczność stworzenia właściwych warunków dla przyśpieszenia procesów naukowo-technicznych oraz zwiększenie efektywności działalności naukowo-badawczej w swoich krajach, jak również zdając sobie sprawę z faktu, że sprawny aparat informacyjny jest fundamentem prawidłowego rozwoju nauki i techniki — podpisali porozumienie, na mocy którego powołane zostało Międzynarodowe Centrum Informacji Naukowo-Technicznej (Międzynarodowy Centr Naukowo-Technicznej Informacji — MCNTI) z siedzibą w Moskwie. W dwunastu artykułach *Porozumienia założyciel-*

skiego¹ ustalone zostały cele, zadania i sposób ich realizacji oraz warunki działalności MCNTI. W chwili obecnej członkami MCNTI są kraje, które uczestniczyły w porozumieniu założycielskim, oraz Kuba i Wietnam.

Według postanowienia zawartego w drugim artykule *Porozumienia założycielskiego* środkiem realizacji obsługi informacyjnej krajów członkowskich MCNTI jest Międzynarodowy System Informacji Naukowo-Technicznej MSINT (Międzynarodowa Sistiema Naucznoj i Tiechniczeskoj Informacji — MSNTI) oparty na krajowych systemach inte².

Budowa MSINT prowadzona jest etapowo. Przy współpracy krajowych systemów inte tworzone są systemy specjalistyczne i dziedzinowo-gałęziowe. Systemy specjalistyczne, których podział jest oparty na kryterium rodzaju opracowywanych dokumentów, przygotowują materiał informacyjny dla systemów dziedzinowo-gałęziowych i międzydziedzinowych. Systemy dziedzinowo-gałęziowe, wyróżnione na podstawie określonej tematyki, wykorzystując informację tworzoną w systemach specjalistycznych, przygotowują informację faktograficzną, przeglądową i prognostyczną.

W ramach MSINT działa obecnie 7 systemów specjalistycznych:

- o pracach naukowo-badawczych [przede wszystkim niepublikowanych],
 - o opublikowanych dokumentach [wydawnictwach zwartych rejestrowanych w bibliografiach narodowych],
 - o literaturze firmowej,
 - o patentach,
 - o tłumaczeniach literatury naukowo-technicznej [przede wszystkim niepublikowanych],
 - o filmach naukowo-technicznych,
 - o wydawnictwach periodycznych krajów RWPG,
- jak również działa lub jest w stadium organizacji 16 systemów dziedzinowo-gałęziowych, jak np.:
- elektroenergetyczny,
 - górnictwa węglowego,
 - metalurgii żelaza.

Użytkownikami MSINT są kraje członkowskie MCNTI oraz międzynarodowe organizacje państw członkowskich RWPG, a w pierwszej kolejności — organy zarządzania, placówki naukowo-badawcze, projektowe i konstrukcyjne, przedsiębiorstwa przemysłowe, instytucje szkoleniowe, krajowe organy informacji naukowo-technicznej.

¹ *Soglašenje ob učređenju Međunarodnogo Centra Naučnoj i Tehničkej Informacii*, „Naučno-Tech. Informacija” Ser. 1, 1971 nr 5 s. 28 - 30.

² T. Rudowska: *Najważniejsze aspekty prognozy rozwoju MSINT*. „Aktual Probl. Inf. Dok.” 1976 nr 6 s. 8 - 9. — L. N. Sumarekov, V. A. Poluškin: *Sotrudničestwo s realističeskich stran v informacionoj dejatel'nosti. Osnovnye položenija (konceptija) o Međunarodnoj sisteme naučnoj i tehničkej informacii stran-členov SEV*. „Međunar. FORUM Inf. Dok.” 1978 T. 3 s. 3 - 11.

Wobec wielości zadań i dynamiki rozwoju MSINT w toku rozbudowy Systemu konieczne jest stosowanie jednolitych metod, form i środków działania i to nie tylko na poszczególnych etapach prac wdrożeniowych MSINT, ale również w poszczególnych krajach członkowskich MCNTI.

Zapewnieniu spójności systemów krajowych i międzynarodowych służyć mają prace naukowo-badawcze z dziedziny teorii i praktyki informacji naukowej prowadzone w MCNTI, opracowywanie materiałów metodycznych dotyczących form, procedur i organizacji procesów informacyjnych oraz — jako ukoronowanie działalności unifikacyjnej — opracowywanie dokumentów normalizacyjnych.

Przez termin „dokumenty normalizacyjne” (normatiwno-techniczeskie dokumenty — NTD) rozumie się opracowywane w MCNTI normy RWPG — standardy SEV³ (obowiązujące wszystkie kraje członkowskie) oraz przepisy normatywno-techniczne — normatiwno-techniczeskie priedpisaniya — NTP MCNTI (obowiązujące instytucje i organizacje będące ogniwami funkcjonalnymi MSINT)⁴.

W odniesieniu do problematyki informacji naukowej MCNTI pełni rolę międzynarodowego ośrodka normalizacyjnego. Za całokształt organizacji prac normalizacyjnych jest odpowiedzialna Stała Komisja Normalizacyjna (SKN) RWPG. Zatwierdza ona plany opracowywania norm RWPG; w jej ramach są przygotowywane projekty norm o charakterze ogólnotechnicznym i międzybranżowym; ona sprawuje kontrolę merytoryczną projektów norm i przeprowadza uzgadnianie ich ostatecznej postaci; ona wreszcie zatwierdza normy RWPG. Przy SKN RWPG działa Instytut Normalizacyjny RWPG, który prowadzi prace metodyczne w zakresie normalizacji, zajmuje się kontrolą formalną prac normalizacyjnych podejmowanych w ramach RWPG, w szczególności przeprowadza ekspertyzy projektów norm.

Prace normalizacyjne MCNTI regulowane są odpowiednimi przepisami, a mianowicie przyjętym przez Komitet Pełnomocnych Przedstawicieli (KPP MCNTI) „*Trybem opracowywania i wdrażania normatywno-technicznych dokumentów MSINT*”. Dokument ten zawiera: 1) definicje obydwu typów NTD oraz 2) określenie zakresu obowiązywania, procesu planowania, opracowywania, zatwierdzania i unieważniania NTP MCNTI. Ponadto w stosunku do projektów norm obowiązują wytyczne zawarte w materiałach metodycznych opracowanych przez Instytut Normalizacyjny. Regulują one proces planowania, tryb opracowywania, ankietowania, formę graficzną oraz tryb ustanawiania, wdrażania i nowelizacji norm RWPG.

Planowanie perspektywiczne prac normalizacyjnych odbywa się dwu-

³ SEV — Sovet Ekonomičeskoj Vzaïmopomości.

⁴ Teksty wszystkich dokumentów normalizacyjnych RWPG są publikowane w wydawnictwach: *Normatiwno-techničeskie dokumenty MSNTI 1976* — oraz *Vestnik MCNTI 1974*.

stopniowo. Kraje członkowskie przedstawiają swoje propozycje do planu pięcioletniego, który — w części dotyczącej proponowanych projektów norm — zostaje uzgodniony ze Stałą Komisją Normalizacyjną; w części dotyczącej NTP MCNTI plan jest uzgadniany na posiedzeniu specjalistów ds. normalizacji, a po wniesieniu zgłoszonych zmian i poprawek — zatwierdzany przez KPP MCNTI.

Plany roczne oparte są na planie perspektywicznym i ewentualnie uzupełniane tematami zgłoszonymi przez któryś z krajów członkowskich lub wynikłymi z toku współpracy międzynarodowej.

Tryb prac jest w początkowych etapach identyczny dla norm RWPG i NTP MCNTI:

1. Opracowanie i rozesłanie pierwszego projektu NTD

Pierwszy projekt opracowywany jest najczęściej przez odpowiednią, wiodącą w danej problematyce instytucję kraju, który zgłosił dany temat do planu perspektywicznego (bądź, w szczególnych przypadkach, przez odpowiednią komórkę MCNTI). Gotowy projekt rozsyłany jest do krajów członkowskich poprzez stałych przedstawicieli tych krajów w MCNTI (stałym przedstawicielem PRL w KPP MCNTI jest dyrektor generalny Centrum INTE).

2. Opracowanie i rozesłanie uwag do pierwszego projektu NTD

Opinie na temat pierwszego projektu NTD opracowywane są w krajach przez wąskie grono specjalistów. Gotowa opinia wysyłana jest do autora projektu, do MCNTI oraz pozostałych krajów członkowskich.

3. Opracowanie i rozesłanie drugiego projektu NTD

Na podstawie otrzymanych opinii autorzy przeprowadzają zalecane zmiany i poprawki i formułują drugi projekt NTD, który ponownie rozsyłają do wiadomości i oceny pozostałym partnerom współpracy oraz MCNTI. W poszczególnych krajach dokument ten podlega szerokiej ankietyzacji w instytucjach współpracujących bądź zainteresowanych współpracą międzynarodową w dziedzinie inte. Jeżeli ankietowany dokument jest projektem normy RWPG, przed ankietyzacją sporządzana jest jego ekspertyza w Instytucie Normalizacyjnym RWPG.

4. Przebadanie projektu i uzgodnienie wewnątrzrajowe

Wyniki ankietyzacji przeprowadzonej w krajach członkowskich wraz z wnioskami z niej wynikającymi opracowywane są przez specjalistów wyznaczonych przez stałych przedstawicieli i wysyłane do autora projektu oraz do MCNTI.

- 5. Uzgodnienie projektu na posiedzeniu specjalistów

Posiedzenia specjalistów do spraw normalizacji w MSINT odbywają się dwa razy w roku (w wyjątkowych wypadkach częściej) i bierze w nich udział grono dobranych pod kątem omawianej tematyki fachowców ze wszystkich krajów współpracujących. W trakcie posiedzenia dyskutowany jest drugi projekt NTD, uzgodniony już w poszczególnych krajach. Jeżeli po zgłoszeniu wszystkich uwag i przedyskutowaniu ca-

łości wszystkie delegacje zgodne są co do tego, że dokument opracowany został właściwie, zgłaszają wniosek do MCNTI, aby projekt NTD został przedstawiony na najbliższym posiedzeniu KPP MCNTI w celu zatwierdzenia go w randze NTP MCNTI.

W przypadku, gdy uzgodniony dokument jest projektem normy RWPG, po zatwierdzeniu go przez KPP przesyłany jest do Instytutu Normalizacyjnego w celu uzyskania następnej ekspertyzy. Po eksperycie i wprowadzeniu wynikających z niej poprawek, projekt normy przesłany zostaje na posiedzenie SKN RWPG do zatwierdzenia.

W momencie, gdy SKN ustanawia normę RWPG, zostaje unieważniona odpowiednio NTP MCNTI w krajach, które przyjmują tę normę; obowiązuje ona wszystkie placówki informacyjne krajów członkowskich RWPG. Norma powinna być przyjęta przez wszystkie kraje i wdrożona w terminie uprzednio przez nie zadeklarowanym. Jeżeli któryś z krajów członkowskich nie przyjmuje normy, na jego terenie dokument ten obowiązuje nadal w randze NTP MCNTI, tj. stosować go muszą wszystkie instytucje, które podejmują współpracę w ramach MSINT.

Działalność normalizacyjna obejmuje — wg *Trybu opracowywania i wdrażania normatywno-technicznych dokumentów MSINT* — zarówno zagadnienia związane z teorią i praktyką informacyjną, jak i dotyczące działalności bibliograficzno-bibliotecznej oraz wydawniczej. Wachlarz zagadnień jest szeroki i zapewnia unifikację metod, procesów i produktów pracy systemów. Porządkowane są również podstawy przygotowywania danych wejściowych dla systemu.

W czasie działalności MCNTI opracowano 23 NTP MCNTI i 6 norm RWPG dotyczących informacji naukowej⁴. Kolejność podejmowania prac nad poszczególnymi problemami wynikała z potrzeb wyłaniających się w trakcie wdrażania MSINT. Niektóre prace miały charakter priorytetowy ze względu na kierunek prac MSINT lub istniejące już normy międzynarodowe ISO, niektóre zaś podejmowane były ze względu na uciążliwe rozbieżności praktyk lub norm krajowych.

Kolejność omawianych poniżej dokumentów normalizacyjnych nie wynika z kolejności ich powstawania, lecz implikowana jest ich rolą w kolejnych etapach przetwarzania informacji w systemie.

Najważniejszym problemem wyłaniającym się przed projektantami systemów specjalistycznych było zapewnienie odpowiedniej postaci danym wejściowym, to znaczy zunifikowanie prawideł opisu podstawowych rodzajów dokumentów. Prace nad tym problemem prowadzone były

⁴ 4 NTP MCNTI — zasady opisu bibliograficznego podstawowych typów dokumentów

1 NTP MCNTI, 1 norma — zasady transliteracji liter alfabetu cyrylicznego przez litery alfabetu łacińskiego

3 NTP MCNTI — format dla wymiany informacji bibliograficznych na nośnikach maszynowych

3 NTP MCNTI, 3 normy — systemy kodowania danych na potrzeby wymiany informacji

7 NTP MCNTI, 1 norma — języki informacyjne, m.in. zasady opracowywania teczaurusów

2 NTP MCNTI — kompozycja wydawnicza i zawartość niektórych typów dokumentów

2 NTP MCNTI, 1 norma — znormalizowana numeracja dokumentów

1 NTP MCNTI — wymiana informacji na mikroformach

w l. 1974-1976, równoległe z analogicznymi pracami IFLA nad ISBD, które rozpoczęły się w 1969 r. Specjaliści w MCNTI dążyli do zachowania maksymalnej zgodności obydwu nurtów prac i osiągnięcia takiego porozumienia stron, które pozwoliłoby uzyskać unifikację opisu bibliograficznego w skali światowej.

W 1976 r. zatwierdzone zostały:

NTP MCNTI 12-76 *Opis bibliograficzny. Książki*

NTP MCNTI 13-76 *Opis bibliograficzny. Wydawnictwa ciągłe*

NTP MCNTI 14-76 *Opis bibliograficzny. Specjalne typy dokumentów technicznych i literatury*

W ostatnim dokumencie zawarte zostały zasady opisu dokumentów normalizacyjnych, dokumentów patentowych, literatury firmowej, sprawozdań z prac naukowo-badawczych i doświadczalno-konstruktorskich, dysertacji i tłumaczeń niepublikowanych.

Ostatni dokument z tego cyklu — *Opis bibliograficzny. Filmy naukowo-techniczne* — zatwierdzony został jako NTP MCNTI 23-78. Wszystkie wymienione dokumenty zapewniają jednolitą postać danych wejściowych dotyczących opisu dla systemów specjalistycznych.

Rozważane są możliwości przygotowania zasad opisu bibliograficznego innych typów dokumentów.

Uzupełnieniem NTP MCNTI dotyczących opisu bibliograficznego jest opracowany i przyjęty w 1979 r. projekt ST SĚV *Skróty wyrazów i wyrażeń w opisie bibliograficznym*. Dokument ten został opracowany na podstawie wykazów skrótów wyrazów i wyrażeń używanych w opisach bibliograficznych we wszystkich krajach członkowskich RWPG. Zestawiono z nich tabelę w układzie alfabetycznym, w której można znaleźć nie tylko rozwiązanie skrótów, lecz także dane, w jakich językach dany skrót jest stosowany.

Trudnością podstawową w procesie ujednoczenia postaci wejściowej danych o dokumentach jest wielość i różność alfabetów stosowanych w krajach RWPG. Prace nad normą ustalającą reguły transliteracji prowadzone były od 1975 r. Ważne tu było zapewnienie nie tylko zasad transliteracji liter alfabetu cyrylicznego przez litery alfabetu łacińskiego w opracowaniu manualnym dokumentów, ale głównie umożliwienie użytkowania tych przepisów w procesach automatycznego przetwarzania danych. Stosowanie w procesach przetwarzania znaków diakrytycznych używanych w transliteracji jest, przynajmniej na obecnym poziomie technicznym, niewygodne. Dlatego dążono do kompromisu — ustalenia ekwiwalentów liter cyrylicznych, które nie zawierałyby znaków diakrytycznych. W normie RWPG ST SĚV 1362-78 *Zasady transliteracji liter alfabetu cyrylicznego przez litery alfabetu łacińskiego*, poprzedzonej przez NTP MCNTI 17-76 o tym samym tytule, zawarto — poza literami alfabetu rosyjskiego — również litery alfabetów: białoruskiego, bułgarskiego, macedońskiego, mongolskiego, serbsko-chorwackiego i ukraińskiego.

Omówione NTP MCNTI zapewniają ujednoczenie postaci wejściowej danych dla systemu specjalistycznego. Następnym wyłaniającym się problemem jest zapewnienie jednolitej postaci wyjściowej danych. Nie oznacza to oczywiście, aby proces przetwarzania danych i baza techniczna nie podlegały procesom normalizacyjnym, jednak w tym miejscu nie będą omawiane dokumenty odnoszące się do zagadnień ściśle informacyjnych.

Pracami stojącymi na pograniczu zagadnień informacyjnych i informatycznych są prace nad ujednoczeniem formatu zapisu danych o dokumentach na nośnikach maszynowych dla potrzeb wymiany. Szeroko pojmowana współpraca w dziedzinie informacji naukowej zakłada prowadzenie wymiany informacji na nośnikach maszynowych — taśmach magnetycznych. Aby wymiana taka była możliwa, musi być określony nie tylko dobór danych, ale także zapewniona ich czytelność w każdym systemie. Unifikacja formatu dla wymiany była jedną z pierwszych prac prowadzonych w MCNTI. W 1974 r. zatwierdzono dwa dokumenty — NTP MCNTI 1-74 i NTP MCNTI 2-74 ustalające składnię formatu dla wymiany, tj. strukturę rekordu zawierającego dane bibliograficzne. NTP MCNTI 1-74 zawiera postanowienia zgodne z normą ISO 2709-1973. NTP MCNTI 2-74 opracowane przez specjalistów czeskich mieści postanowienia różniące się nieco od zawartych w normie ISO. Rozbieżność ta spowodowana została różnymi kierunkami prac oraz różnicami w sprężeniu komputerowym użytym w krajach RWPG. Aby nie zakłócać trybu prac prowadzonych w krajach członkowskich, obydwa formaty przyjęte zostały jako równouprawnione w wymianie międzynarodowej.

Składnia formatu określa tylko, w jaki sposób należy porządkować dane na nośniku maszynowym. Co powinno być zapisane w rekordzie — czyli semantyka, tj. repertuar danych, ich specyfikacja, zdefiniowanie, wreszcie sposób etykietowania — jest zawarte w NTP MCNTI 19-77 *Zawartość i sposób przedstawiania danych w rekordzie dla wymiany informacji na taśmie magnetycznej. (Międzynarodowy format dla wymiany informacji MEKOF 2)*. Dokument ten wraz z NTP MCNTI 2-74 tworzy całość obejmowaną wspólną nazwą MEKOF 2 (Międzynarodowy Komunikatywny Format). Na lata 1980-1985 przewidziane są dalsze prace nad MEKOF 1, dotyczące przygotowania semantyki dla formatu o składni zawartej w NTP MCNTI 1-74. Nie jest wykluczone, że w trakcie rozwijania wymiany informacji i prac wszystkich zainteresowanych instytucji w krajach RWPG dojdzie do sformułowania projektu jednego jedyngo formatu dla wymiany, który można będzie użytkować na maszynach jednolitego systemu.

W formacie znajduje się wiele danych, które — ze względów interpretacyjnych i językowych — powinny być przedstawiane w formie

zakodowanej. Dotychczas opracowano trzy normy RWPG tego typu:

ST SĚV 251-76 *Kody języków*

ST SĚV 252-76 *Kody nazw krajów i innych jednostek geograficznych.*

ST SĚV 1363-78 *Cyfrowe oznaczenia dat.*

Postanowienia dwóch pierwszych norm zostały uwzględnione w Polskich Normach z 1977 i 1978 r. Trzecia norma ustala zasady podawania dat we wszystkich dokumentach „wejścia-wyjścia”, we wszystkich możliwych wariantach — łącznie z numeracją tygodni i dni w roku.

W 1979 r. opracowywane było zagadnienie kodowania danych o rodzaju opracowywanego dokumentu i jego formie fizycznej. W pracach tych głównym problemem była typologia dokumentów, która różni się dość znacznie w praktyce biblioteczno-bibliograficznej krajów RWPG, toteż znalezienie jednolitych kryteriów podziału nasuwało wiele trudności. Ponieważ typologia ta ma być użytkowana w międzynarodowej wymianie danych o dokumentach, przyjęty został podział taki, jak w działających systemach specjalistycznych. Uzgodnione zostały NTP MCNTI 26-79 *Kody rodzajów dokumentów* i NTP MCNTI 27-79 *Kody formy fizycznej dokumentów*. Wszystkie omówione wyżej dokumenty normalizacyjne ustalają zasady opracowania bibliograficznego dokumentów źródłowych dla potrzeb systemów specjalistycznych.

Równoległe prowadzone są prace nad znormalizowaniem języków informacyjnych, w szczególności zasad klasyfikacji nauk i piśmiennictwa naukowego (NTP MCNTI 22-78 *Rubrykator MSINT z nazwami i kodami rubryk pierwszego i drugiego stopnia*) oraz zasad opracowania treści dokumentów (norma RWPG ST SĚV 2011-79 *Analiza i adnotacja*).

Dwa NTP MCNTI dotyczą kompozycji wydawniczej i zawartości wydawnictw informacyjnych MSINT oraz tłumaczeń naukowo-technicznych.

W planach perspektywicznych przewidziane są prace nad znormalizowaniem kompozycji wydawniczej dalszych dokumentów źródłowych: niepublikowanych sprawozdań z prac naukowo-badawczych, niepublikowanych tłumaczeń literatury naukowo-technicznej itp. Do chwili obecnej nie został jednak zatwierdzony plan perspektywiczny na l. 1980-1985, nie można więc tutaj szerzej omawiać prac, które w tym okresie będą wykonywane.

Wdrażanie i skrupulatne przestrzeganie postanowień norm RWPG i przepisów normatywno-technicznych MCNTI jest warunkiem sprawności międzynarodowej wymiany informacji naukowo-technicznej. Dlatego też kraje członkowskie MCNTI wykazują znaczną aktywność w pracach normalizacyjnych podejmowanych w ramach MSINT, dążąc do zapewnienia tą drogą maksymalnej spójności krajowych systemów a przez to — drożności kanałów przepływu informacji i maksymalnej efektywności działania podsystemów informacyjnych.

Maria Nowacka

STANDARDIZING WORK IN INFORMATION SCIENCE
OF THE INTERNATIONAL CENTRE FOR SCIENTIFIC AND
TECHNICAL INFORMATION

A short history of the International Centre for Scientific and Technical Information (MCNTI), which has its seat in Moscow, is presented, and the organizational system as well as the task of the International System for Scientific and Technical Information (MSINT) are discussed. The standardizing activity of MCNTI is described which is connected with the elaboration of the adequate forms of information on primary documents to serve the needs of international systems for scientific, technical and economical information. Various stages of the process of the preparation of standards are described.

JADWIGA SINIARSKA-CZAPLICKA

PRZEGLĄD BADAŃ I DZIAŁALNOŚCI W ZAKRESIE HISTORII PAPIERNICTWA ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM OSTATNIEGO DZIESIĘCIOLECIA

Przeгляд publikacji (z ostatnich 10 lat) dotyczących dziejów papiernictwa polskiego związanych ściśle z problematyką księgoznawczą. Charakterystyka nowoopracowanych zbiorów filigranów oraz wznowień katalogów z przełomu XIX i XX w. Informacja o specjalistycznych wydawnictwach i księgozbiorach w zakresie historii papiernictwa i filigranistyki. Działalność międzynarodowych i narodowych stowarzyszeń historyków papiernictwa dotycząca organizacji ich badań. Zagadnienie konserwacji papieru.

Zainteresowania historyków papiernictwa są dość różnorodne. Badacz o wykształceniu politechnicznym poszukuje danych dotyczących procesów produkcyjnych (budowle, urządzenia, surowce), ściśle związanych z historią techniki. Ekonomista bada rozmieszczenie czepalni w poszczególnych regionach kraju, wysokość produkcji, rynki zbytu papieru itp., a więc zagadnienia z zakresu historii gospodarczej. Socjolog zainteresowany jest środowiskiem właścicieli i pracowników młynów papierniczych, historyk kultury materialnej interesuje się konsumpcją papieru i rolą, jaką papier odegrał w rozwoju cywilizacji. Można jeszcze wyliczyć zainteresowania dawnym papiernictwem historyka oświaty, literatury, muzyki, kartografii i innych.

W Polsce badania nad dziejami papiernictwa są już zaawansowane. Dość dokładnie rozpracowane są wszystkie aspekty dziejów papierni Rzeczypospolitej dla XVI i połowy XVII w. [1], bardzo zwiększyła się zebrana przez badaczy dokumentacja dotycząca drugiej połowy XVIII i pierwszej połowy XIX w. dla ziem centralnej Polski [2], coraz liczniej publikowane są przyczynki do dziejów papiernictwa Pomorza i Małopolski [3], opracowano historię papiernictwa śląskiego [4].

Pragnę szerzej omówić osiągnięcia historyków papieru, przede wszystkim z ostatnich lat, które mogłyby zainteresować księgoznawców. Na pierwszym miejscu znajduje się z całą pewnością sprawa publikacji katalogów filigranów, ważnego narzędzia dla określenia miejsca i czasu powstania dokumentów, gdy dane te są nieznanne. Drugim ważnym pro-

blemem jest informacja o specjalistycznych wydawnictwach i księgozbiorach z zakresu historii piernictwa i filigranistyki. Trzecie ważne zagadnienie to konserwacja papieru, szczególnie zabytków piernictwa utrwalonych na podłożu papierowym, produkcja papieru czerpanego na potrzeby konserwacji, wydawnictw faksymilowanych i bibliofilskich. Z ostatnimi problemami wiąże się zagadnienie zabytkowych pierni oraz muzeów pierniczych, które odgrywają ważną rolę w upowszechnianiu w szerokich kręgach społeczeństwa wiedzy o dawnej książce.

Obszerną informację na temat albumów filigranów specjalnie przydatnych dla księgoznawców polskich opublikowałam 10 lat temu [5], stawiając na pierwszym miejscu wielkie dzieło C. Briqueta oraz podkreślając konieczność posługiwania się albumami opracowanymi w XIX i na początku XX w. przez autorów rosyjskich i wydawnictwami obecnie publikowanymi w Związku Radzieckim. W ostatnich latach ukazał się katalog znaków wodnych młynów pierniczych ukraińskich autorstwa O. Ja. Maciuka [6] oraz czerpalni imperium rosyjskiego od XVIII do początku XX w. w opracowaniu zasłużonego historyka piernictwa S.A. Klepikowa [7]. Opracowanie O. Ja. Maciuka jest interesujące dla historyka gospodarczego, gdyż zawiera wiele przekazów archiwalnych dotyczących dziejów czerpalni, dużo mniej natomiast jest przydatne dla księgoznawcy, ze względu na liczne błędy w zakwalifikowaniu filigranów do poszczególnych młynów położonych na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej, pominięcie kres i żeberka w przerysach i dość nikiłe linie znaków (białe na jasno popielatym tle), co utrudnia identyfikację filigranów. S. A. Klepikow, poza odsyłaczami do poszczególnych pozycji albumów autorów polskich poświęconych pierniom Królestwa Polskiego, zamieścił nie publikowane dotychczas znaki papierów produkowanych w Jeziornie i Soczewce w końcu XIX w.

Również po 1970 r. ukazała się cenna pozycja piernicza pod redakcją Włodzimierza Budki [8]. Jest to wznowienie prac Franciszka Piekosińskiego, Jana Płaśnika i Kazimierza Piekarskiego, opatrzone obszernymi przypisami W. Budki, zawierającymi nie tylko pełną bibliografię, lecz również udokumentowaną informację o piernictwie polskim XVI w. Publikacja zawiera ok. 300 przerysów filigranów w układzie wg młynów pierniczych. Pragnę też na tym miejscu zasygnalizować nie omówiony uprzednio (por. poz. 5) cenny album znaków wodnych zebranych w archiwach wrocławskich w połowie zeszłego wieku [9] oraz dwa niewielkie zbiory filigranów pierni pomorskich opublikowane przez Franciszka Pabicha [10].

Specjalistyczna oficyna holenderska Paper Publication Society kontynuuje wydawanie serii albumów filigranów; ostatnio ukazał się katalog pierni hiszpańskich [11]. Ogromną zasługą tegoż wydawnictwa jest wznowianie opatrzonych współczesnymi przypisami wielkich, całkowicie wyczerpanych opracowań znaków wodnych, m.in. czterotomowego

katalogu C. Briqueta [12]; obecnie przygotowywane jest wydanie albumu N. P. Lichaczewa [13]. W Berlinie Zachodnim wydano bardzo starannie opracowany katalog filigranów zebranych z rękopisów greckich [14], zaś wybitny specjalista V. A. Mošin opracował obszerne katalogi gromadząc przerysy jednego typu filigranu (kotwica, baranek) [15]. Można zauważyć w ostatnich latach tendencje do publikowania katalogów jednotematycznych; należą do tego typu opracowań: cytowany katalog Mošina, wydawane w Stuttgarcie katalogi G. Piccarda (korona, głowa wołu, wieża), katalog G. Careiry z motywem ręki i inne [16]. Wydaje się, że jest to jedyne rozwiązanie w katalogowaniu filigranów tych krajów, w których rozpowszechnione były znaki wodne o charakterze konwencjonalnym i gdzie papiernictwo było tak rozwinięte, że prawie nieosiągalne byłoby opublikowanie wszystkich odmian i wariantów stosowanych znaków.

Prowadzone od 1972 r. badania papieru druków tłoczonych na ziemiach Rzeczypospolitej [17] pozwoliły przedstawić, w publikacjach opisujących kolejne etapy pracy, główne typy filigranów stosowanych na ziemiach Rzeczypospolitej i ich systematykę oraz zgromadzić odrisy ok. 1500 odmian nie publikowanych dotychczas znaków wodnych. Identyfikacja znaku wodnego w papierze drukowym stanowi dobrą dokumentację koncentracji ich występowania pod względem chronologicznym i geograficznym, co jest bardzo cenne przy korzystaniu z albumów filigranów w badaniach księgoznawczych. Sądzę, że ze względu na heraldyczny charakter filigranów stosowanych w czerpalniach polskich (np. od 1500 do 1750 r. prawie nie występowały znaki konwencjonalne, rozpowszechnione na zachodzie Europy) należy dążyć do publikowania w kolejnych katalogach przerysów możliwie największej liczby odmian znaków, z określeniem ich pochodzenia z konkretnego młyna lub regionu. Filigrany te bowiem nie mogą się znaleźć w opracowywanych za granicą katalogach monotematycznych.

Wielostronną działalność stowarzyszeń historyków papiernictwa na świecie scharakteryzowałam w artykule, który ukazał się ostatnio w *Przeglądzie Papierniczym* [18]. W niniejszej wypowiedzi pragnę jedynie przedstawić inicjatywy tych środowisk w zakresie informacji z dziedziny historii papiernictwa i filigranistyki. Najpoważniejszym wydawnictwem ciągłym jest kwartalnik *IPH-Information*, organ Międzynarodowego Stowarzyszenia Historyków Papiernictwa (International Association of Paper-Historians, zał. Moguncja 1959), z siedzibą w Bazylei. Czasopismo ukazuje się od 1962 r. i zamieszcza na swych łamach recenzje książek i artykułów, bibliografie osobowe wybitnych badaczy, bibliografie krajowe i relacje z odczytów wygłaszanych na organizowanych co dwa lata kongresach IPH. W latach 1962-1977 ukazywał się dwumiesięcznik *Papiergeschichte* wydawany staraniem Forschungsstelle Papiergeschichte w Moguncji. Pragnę jeszcze zwrócić uwagę

na bardzo pięknie wydawaną dwa razy w roku amerykańską publikację *The Paper Maker*, ukazującą się w Wilmington, Del. nakładem firmy Hercules, produkującej barwniki do papieru. W wydawnictwie tym publikowane są prace historyków z całego świata, m. in. ukazało się obszerne opracowanie J. Marchlewskiej na temat dziejów papiernictwa polskiego [19].

W Szwajcarii, Francji, Holandii, Stanach Zjednoczonych i NRD działają zorganizowane grupy historyków papiernictwa. Dużą aktywność wykazują Szwajcarzy (Schweizer Papier-Historiker). Wydają oni czasopismo *SPH-Kontakte* oraz — w charakterze publikacji noworocznych — bibliofilskie druki poświęcone historii papiernictwa szwajcarskiego. Staraniem francuskiego stowarzyszenia miłośników papieru La Feuille Blanche wydawane są na wysokim poziomie typograficznym broszury i akcydensy. Własny organ mają Holendrzy (*Papierwereld*) i Sekcja Historyków Papieru Kammer der Technik w NRD (*Mitteilungen des Fachausschusses Papiergeschichte*). Liczne publikacje poświęcone historii papieru ukazują się w *Gutenberg-Jahrbuch*.

W Polsce prace z zakresu interesującej nas problematyki są publikowane w wydawnictwach bibliotek naukowych, a także w *Archeionie*, *Kwartalniku Historii Nauki i Techniki*, *Kwartalniku Historii Kultury Materialnej*, w czasopismach regionalnych towarzystw naukowych, a przede wszystkim w *Przeglądzie Papierniczym*, organie Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Przemysłu Papierniczego. W miesięczniku tym od 1945 r. zamieszczali swe prace: Włodzimierz Budka, Franciszek Gajerski, Jadwiga Marchlewska, Franciszek Pabich, Kazimierz Sarnecki, Jadwiga Siniarska-Czaplicka, Władysław Żurowski. W roczniku 1977 *Przeglądu* opublikowano autobiografię prac z zakresu historii papiernictwa W. Budki [20]. Zamieszczane są recenzje ważniejszych publikacji krajowych i zagranicznych, podawane informacje o kongresach IPH i badaniach prowadzonych w kraju.

Za granicą zostały zorganizowane specjalistyczne archiwa, biblioteki i inne ośrodki badawcze poświęcone historii papiernictwa. Najstarszą placówką jest Forschungsstelle Papiergeschichte w Moguncji, w 1976 r. przeniesiona do Monachium do Deutsches Museum. Duża kolekcja papierów z filigranami zgromadzona przez Teodora Weissa znajduje się w Deutsche Bücherei w Lipsku. W Holandii w Bibliotece Uniwersyteckiej w Amsterdamie znalazł się cały warsztat badawczy E. J. Labarre'a, autora dwóch dużych katalogów filigranów i założyciela wspomnianej wyżej oficyny Paper Publication Society. W wydzielonym zespole bibliotecznym im. E. J. Labarre'a znajduje się 1100 tytułów wydawnictw zwartych, ok. 2000 różnych broszur i nadbitok, wszystkie roczniki czterech czasopism z zakresu historii papiernictwa, kolekcje papierów z filigranami, kolekcje papierów czerpanych z Japonii, rękopisy i dokumentacja wydawanych publikacji itp. Drugim ważnym zbiorem papierologicz-

nym w Holandii jest dział papierniczy w Muzeum Książki Biblioteki Królewskiej w Hadze. W archiwach Amsterdamu i Hagi są gromadzone wielkie kolekcje papierów produkowanych od XVII w. przez znane firmy holenderskie: J. Honig, van Gelder Zonen, van der Ley i inne.

W Stanach Zjednoczonych najważniejszym ośrodkiem specjalizującym się w historii i technologii produkcji rękoździelniczej papieru jest Muzeum i Biblioteka Darda Huntera w Institut of Paper Chemistry w Appleton, Wisc. Bogata dokumentacja badawcza zebrana przez B. Schlossera znajduje się w Free Library w Filadelfii.

Przy licznych zabytkowych czerpalniach papieru w krajach całego świata organizowane są muzea papiernicze oraz prowadzona jest działalność wydawnicza. Przykładem jest ośrodek w Richard de Bas koło Ambert we Francji, Capellados koło Barcelony i nasza Zabytkowa Papiernia w Dusznikach. Ilustracją ścisłych związków miłośników papieru i książki jest działalność zmarłego niedawno dra Tadeusza Przytkowskiego, czynnego członka Międzynarodowego Stowarzyszenia Historyków Papiernictwa. Druki tłoczone w Jędrzejowie ukazywały się na papierze czerpanym produkowanym w Jeziornie [21].

Ostatnią inicjatywą historyków papiernictwa jest projekt powołania Międzynarodowego Centrum Badawczego (Internationales Zentrum für Papierkunde). Na konferencji przedstawiciele zainteresowanych tym problemem instytucji (Biblioteki Uniwersyteckiej w Amsterdamie, Królewskiej w Hadze, Uniwersyteckiej oraz Narodowej w Paryżu, Biblioteki w Lipsku, Archiwum w Madrycie), przedstawiciele IPH i innych grup krajowych historyków papiernictwa postanowiono powołać odpowiedni ośrodek w Monachium.

Problemy konserwacji papieru są poruszane na prawie wszystkich kongresach IPH. Na przykład w Fabriano w 1976 r. [22] wygłoszone były na ten temat referaty przez Jordi Roca z Barcelony i G. Dessaura z Düsseldorfu oraz komunikat Ove K. Nordstranda z Kopenhagi na temat ratowania zniszczonych powodzią papierowych zabytków bibliotek Florencji. W Polsce staraniem Ośrodka Dokumentacji Zabytków w Warszawie odbyła się w 1968 r. konferencja poświęcona konserwacji papieru i pergaminu; wzięli w niej udział pracownicy Centralnego Laboratorium Konserwacji Archiwaliów przy Archiwum Akt Dawnych, Zakładu Konserwacji Papieru i Skóry Uniwersytetu M. Kopernika w Toruniu, Pracowni Konserwacji Zabytków w Warszawie, komórek konserwacji Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie i Krakowie, a również historycy papiernictwa i chemicy z Instytutu Celulozowo-Papierniczego w Łodzi*.

Zagadnienie konserwacji papieru ma szczególne znaczenie również dla bibliotekarstwa polskiego. W wielu bibliotekach naukowych posia-

* Materiały tej konferencji zostały opublikowane w: *Konserwacja papieru i pergaminu*. Warszawa 1969.

dających cenne kolekcje rękopisów, starych druków, map, rycin itp. znajdują się pracownie konserwatorskie, które obok renowacji i konserwacji zbiorów bibliotecznych — prowadzą także prace badawcze w tym zakresie.

WYKAZ OMÓWIONYCH PUBLIKACJI

1. K. Maleczyńska: *Papiernictwo polskie przed „potopem” szwedzkim. Stan badań — problematyka — postulaty badawcze* w: *Dawna książka i kultura*. Wrocław 1975 s. 115-131.
2. J. Siniarska-Czaplicka: *Papiernictwo na ziemiach środkowej Polski w latach 1750-1850*. „*Studia z Dziejów Rzeczy i Przemysłu*” 1966 R. 6 s. 123-232.
3. W. Budka: *Papiernia pod Duklą*. „*Prz. Pap.*” 1978 R. 34 nr 4 s. 158-159. — A. Szubert: *Papiernia nad Stawem Pelczyńskim we Lwowie*. *Tamże* nr 11 s. 412-413. — S. F. Gajerski: *Papiernia szkielska oraz jej poddani w roku 1765*. *Tamże* 1972 R. 28 nr 1 s. 32-34.
4. K. Maleczyńska: *Dzieje starego papiernictwa śląskiego*. Wrocław 1961.
5. J. Siniarska-Czaplicka: *Papier narzędziem badań księgoznawczych*. „*Studia o Książce*” 1970 R. 1 s. 77-92.
6. O. Ja. Macjuk: *Papir ta filigrani na ukraińskich zemljach*. Kijów 1974.
7. S. A. Klepikov: *Filigrani na bumage russkogo proizwodstva XVIII-nejata XX veka*. Moskwa 1978.
8. *Papiernie w Polsce XVI w.* Powtórnie wyd. i uzup. W. Budka. Wrocław 1971.
9. G. A. Rauter: *Über die Wasserzeichen der ältesten Leinenpapiere in Schlesien. „Schlesiens Vorzeit”* 1870 Jg. 1 s. 49-55, 8 tabl.
10. F. Pabich: *Filigrany ze zbiorów Franciszka Pabicha*. Bydgoszcz 1977; — *Papiernie nad Zatoką Gdańską*. Gdańsk 1978.
11. O. Valls I Subirá: *History of papier-mills and watermarks of Catalonia*. Hilversum 1970.
12. C. M. Briquet: *Les filigranes*. Amsterdam 1968.
13. N. P. Lichačev: *Paleografickoe značenie bumažnych vodjanych znakov*. Moskwa 1899.
14. D. i J. Harlfinger: *Wasserzeichen aus griechischen Handschriften*. Berlin 1974.
15. V. A. Mošin: *Anchor watermarks*. Amsterdam 1973. — V. A. Mošin, M. Grozdanovic-Pajić: *L'agneau pascal*. Belgrad 1967.
16. G. Piccard: *Die Kronen-Wasserzeichen*. Stuttgart 1961; — *Die Ochsenkopf-Wasserzeichen*. Stuttgart 1966; — *Die Turm-Wasserzeichen*. Stuttgart 1970. — C. G. Careira: *La filigrane de „la main” dans les documents de Galicie (Espagne) pendant les XVIème et XVIIème siècles*. Amalfi 1969.
17. J. Siniarska-Czaplicka: *Papier druków oficyn krakowskich, gdańskich i królewieckich 1500-1550 r.* „*Kwart. Hist. Kult.*” 1974 R. 21 nr 1 s. 51-74; — *Papier druków oficyn gdańskich i toruńskich XVI i XVII w.* „*Rocz. Bibl.*” 1974 R. 18 nr 1 s. 275-299; — *Papier druków tłoczonych w oficynach wielkopolskich od drugiej połowy XVI do końca XVII w.* „*Kwart. Hist. Kult.*” 1975 R. 23 nr 1 s. 3-22; — *Papier druków tłoczonych w latach 1570-1700 w oficynach położonych na południowo-wschodnich ziemiach Rzeczypospolitej*. „*Rocz. Zakł. Narod. im. Ossolińskich*” 1976 R. 11 s. 5-26; — *Papier druków tłoczonych na ziemiach województw krakowskiego i sandomierskiego w latach 1550-1700*. „*Kwart. Hist. Kult.*” 1976 R. 24 nr 2 s. 249-274; — *Papier druków tłoczonych na Mazowszu i Podlasiu w XVI-XVIII w.*

Tamże 1977 R. 25 nr 2 s. 217-242; — *Papier druków tłoczonych na południowych i południowo-wschodnich ziemiach Korony w XVIII w. Tamże* 1978 R. 26 nr 2 s. 155-178.

18. J. Siniarska-Czaplicka: *Historycy papiernictwa*. „Prz. Pap.” 1979 R. 35 nr 4 s. 144-146.

19. J. Marchlewska: *A short outline of Polish papermaking history from 1591 to 1945*. „The Paper Maker” 1970 R. 39 nr 1 s. 23-35.

20. „Prz. Pap.” 1977 R. 33 s. 275.

21. J. Siniarska-Czaplicka: *Tadeusz Przytkowski z Jędrzejowa — młodość papieru*. „Prz. Pap.” 1978 R. 34 s. 353-354.

22. *Congress Report XIII International congress of paper historians at Fabriano*. „Information IPH” 1977 R. 10 nr 4 s. 84-88.

JADWIGA SINIARSKA-CZAPLICKA

REVIEW OF THE RESEARCH WORK AND ACTIVITIES
IN THE FIELD OF THE HISTORY OF PAPERMAKING
WITH SPECIAL REGARD FOR THE LAST DECADE

The main subject of the article are publications related to the history of papermaking, which have been issued for the last few years. The works belonging to them are, among others, the new collections of watermarks and re-issue of valuable albums published on the turn of the 19th century and now out of print.

Much interest is given to the scientific activities of international and national associations of papermaking history researchers (libraries, archives, research centres, publications), to their work in the field of museum exhibitions, contemporary hand-made paper, conferences and others.

Finally, the problem of conservation of paper is discussed.

RECENZJE I PRZEGLĄDY PIŚMIENICTWA

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY 1980 2
PL ISSN 0033-202X

OPIS BIBLIOGRAFICZNY WYDAWNICTW ZWARTYCH

ISBD(M): *International Standard Bibliographic Description for Monographic Publications*. 1 standard ed. revised [prepared by an editorial group, chairman, Eva Verona]. London: IFLA International Office for UBC 1978, VIII, 51 s. ISBN 0-903043-21-1.

W grudniu 1978 r. Międzynarodowe Biuro UBC opublikowało nowe — poprawione i uzupełnione — wydanie ISBD(M), realizując decyzję Stałego Komitetu Sekcji Katalogowania IFLA podjętą na Sesji Rady Głównej IFLA w Brukseli w 1977 r. Aby uzasadnić tę decyzję uznającą konieczność szybkiego znowelizowania wydania ISBD(M) z 1974 r.¹, należy przypomnieć w skrócie genezę tego dokumentu.

W 1969 r. na zlecenie UNESCO Michael Gorman, będący wówczas pracownikiem British Museum, porównał opisy wydawnictw zwartych w ośmiu bieżących bibliografiach narodowych i na tej podstawie sformułował ogólne propozycje międzynarodowego ujednoczenia zasad sporządzania takich opisów. Materiał ten stanowił dla Komitetu Katalogowania IFLA punkt wyjściowy do dalszych prac prowadzonych w l. 1969-1974, kiedy to kolejne projekty dokumentu, któremu w toku tych prac nadano obecny tytuł i akronim ISBD(M), były przedmiotem międzynarodowych ankiet i konferencji². Jeszcze przed opublikowaniem ostatecznej wersji ISBD(M) rozpoczęto pracę nad analogicznymi przepisami dotyczącymi wydawnictw ciągłych³ a w następnych latach — dotyczącymi innych rodzajów dokumentów⁴. Prace prowadzone przez odrębne grupy robocze dały odczuć potrzebę sformułowania ogólnych zasad sporządzania opisów bibliograficznych, które by uwzględniały łącznie różne rodzaje materiałów bibliotecznych i stanowiły wspólną podstawę dla wszystkich specjalistycznych ISBD, zapewniającą jednolitość rozwiązań. Te ogólne zasady zostały ujęte w dokumencie ISBD(G) (General International Standard Bibliographic Description), którego ostateczną wersję opublikowano w 1977 r.⁵ Wszystkie specjalistyczne ISBD opracowywane równolegle lub później niż ISBD(G) zostały w pełni do niego dostosowane. Takiej zgodności nie wykazywało jedynie ISBD(M) pochodzące z 1974 r. — pierwowzór wszystkich następnych ISBD. Wobec tego zaistniała konieczność szybkiego przeredagowania ISBD(M) w celu dostosowania go do ISBD(G). Pracę tę powierzono sześciuosobowemu komitetowi redakcyjnemu pod kierownictwem Evy Verony, ówczesnej przewodniczącej Komitetu (później Sekcji)

¹ ISBD(M) *International Standard Bibliographic Description for Monographic Publications*. I standard ed. London 1974. Przekład pol. „Prz. Bibl.” 1975 R. 43 z. 1 s. 29-81.

² M. Lenartowicz: Wnioski z Międzynarodowego spotkania ekspertów katalogowania. „Bibl. Inf. Bibl. Nar.” 1969 nr 4 s. 23-26; — Konferencja Komisji Katalogowania IFLA — ISBD(M) Revision Meeting. „Prz. Bibl.” 1974 R. 42 z. 1 s. 69-72.

³ ISBD(S) *International Standard Bibliographic Description for Serials*. London 1977. Przekład pol. „Prz. Bibl.” 1979 R. 47 z. 1 s. 19-77.

⁴ ISBD(NBM) *International Standard Bibliographic Description for Non-Book Materials*. London 1977. — ISBD(CM) *International Standard Bibliographic Description for Cartographic Materials*. London 1977. — W opracowaniu: ISBD(PM) *International Standard Bibliographic Description for Printed Music*. — ISBD(A) *International Standard Bibliographic Description for Antiquarian*. — ISBD(CP) *International Standard Bibliographic Description for Component Parts*.

⁵ ISBD(G) *General International Standard Bibliographic Description*. Annotated text. London 1977. Rec. M. Lenartowicz. „Prz. Bibl.” 1980 R. 48. z. 1 s. 83-86.

Katalogowania IFLA. Owocem pracy tego komitetu jest będące przedmiotem tej recenzji ISBD(M) z 1978 r. oznaczone nieco myląco jako „1 standard edition revised”.

Nowe wydanie ISBD(M) skłania do refleksji dwojakiego rodzaju. Przede wszystkim istotne jest uświadomienie sobie różnic w stosunku do poprzedniego wydania, ich charakteru i przyczyn. Jednocześnie okres prawie pięciu lat dzielących datę opublikowania tego dokumentu od daty wydania jego poprzedniej wersji pozwala na wnikliwszą ocenę ISBD(M) zarówno od strony teoretycznej, jak i z punktu widzenia praktycznego zastosowania poszczególnych przepisów. Poza wszelkimi zastrzeżeniami pozostaje znaczenie ISBD(M) jako ważnego, właściwie decydującego kroku w kierunku ujednoczenia zasad opisu w skali ogólnoswiatowej i jego wypróbowanej przydatności. Obecnie już bardzo dużo bieżących bibliografii narodowych stosuje ISBD(M)⁶, także nowo opracowywane narodowe przepisy katalogowania uwzględniają jego wymagania⁷.

Zmiany wprowadzone do nowego wydania ISBD(M) mają różny charakter, nie naruszają jednak dotychczasowej kompozycji tego dokumentu. Dotyczą terminologii, numeracji stref oraz liczby elementów w obrębie poszczególnych stref, polegają także na dodaniu nowych postanowień, zmianie dotychczasowych lub tylko bardziej precyzyjnym ich sformułowaniu i logiczniejszym uporządkowaniu. Na skutek tych zmian tekst ISBD(M) z 1978 r. jest obszerniejszy i bardziej szczegółowy od tekstu z 1974 r.

Dla kompozycji ISBD charakterystyczny jest podział na dwie zasadnicze części: *Uwagi wstępne* i *Wyszczególnienie elementów*. Pierwsza część obejmuje w ISBD(M) 10 rozdziałów, z których 8 przejmuje tytuły i numerację z ISBD(G), tytuł jednego rozdziału został zmieniony, tak więc w stosunku do ISBD(G) dodano jedynie rozdział 0.10. *Błędy drukarskie*. Także teksty niektórych rozdziałów są całkowicie (np. 0.4. *Interpunkcja*) lub niemal całkowicie (np. 0.6. *Języki i pismo opisu*, 0.7. *Skróty*, 0.8. *Wielkie litery*, 0.9. *Przykłady*) zgodne ze sformułowaniami tych rozdziałów w ISBD(G).

Rozdział 0.1. *Przedmiot, cel i zastosowanie* został z niewielkimi zmianami redakcyjnymi przejęty z poprzedniego wydania ISBD(M). Omawiając przedmiot ISBD(M) dodano, że jego postanowienia odnoszą się przede wszystkim do pozycji katalogowych i bibliograficznych w publikowanych katalogach i bibliografiach. Przejęto z poprzedniego wydania fragment dotyczący obowiązku bibliografii narodowej podawania pełnych opisów bibliograficznych wydawnictw ukazujących się na terenie danego kraju i możliwości upraszczania opisów umieszczanych w innych wykazach. Niestety, brak w dalszym ciągu wyjaśnienia, które z elementów opisu nie mogą być nigdy pomijane. Zachowano także bez zmian ustęp stwierdzający, że ISBD(M) traktuje opis bibliograficzny jedynie jako część pozycji katalogowej lub bibliograficznej zawierającej ponadto inne składniki dodawane w zależności od potrzeb, takie jak hasło decydujące o układzie opisów w obrębie określonego wykazu, elementy informacji rzeczowej itp.

Rozdział 0.2. *Definicje* został w stosunku do ISBD(M) z 1974 r. rozszerzony o nowe terminy (np. Tytuł kluczowy, Substytut strony tytułowej); także poszczególne definicje uległy uściśleniu. Zawartość rozdziału 0.3 została precyzyjnie ujęta w jego tytule: *Porównawcze zestawienie kolejności stref i elementów oraz ustalonej interpunkcji w ISBD(G) i ISBD(M)*. Rozdział 0.5. *Źródła informacji* zgodnie z postanowieniem ISBD(G) wskazuje źródła charakterystyczne dla wydawnictw zwar- tych.

Ogólnie można powiedzieć, że zmiany wprowadzone w *Uwagach wstępnych* mają charakter głównie redakcyjny i nie naruszają dotychczasowych postanowień.

⁶ W tym i *Przewodnik Bibliograficzny* od 1976 r.

⁷ Np. *Anglo - American cataloguing rules*, 2 ed. London 1978.

Nieco inaczej wygląda to w drugiej części ISBD(M) (*Wyszczególnienie elementów*), gdzie omówione są kolejno poszczególne elementy opisu zgrupowane w zespoły zwane strefami.

W omawianym nowym wydaniu ISBD(M) zachowano podział opisu bibliograficznego wydawnictw zwartych na siedem stref. Pominęto występującą w ISBD(G) na trzecim miejscu strefę specyficzną dla danego rodzaju materiału, ponieważ nie ma ona zastosowania w odniesieniu do wydawnictw zwartych. Przyjęto natomiast z ISBD(G) numerację stref (wobec czego brak w ISBD(M) strefy trzeciej) oraz ich nazwy, w czterech przypadkach (strefa 1, 4, 5, 8) różniące się od nazw używanych w poprzednim wydaniu ISBD(M). W wyniku tych zmian w opisie bibliograficznym wydawnictw zwartych występują następujące strefy:

1. Strefa tytułu i oznaczenia odpowiedzialności

2. Strefa wydania

4. Strefa publikacji, dystrybucji itp.

5. Strefa opisu fizycznego

6. Strefa serii

7. Strefa uwag

8. Strefa międzynarodowego znormalizowanego numeru książki i warunków uzyskiwania wydawnictwa.

W porównaniu z wydaniem 1974 r. — wskutek dostosowania do ISBD(G) — zmieniono nazwę pierwszej strefy (poprzednio była to strefa tytułu i oznaczenia autorstwa) oraz jej zawartość, na którą obecnie wg schematu podanego w ISBD(M) składają się następujące elementy:

1.1. Tytuł właściwy

1.2. Ogólne określenie materiału

1.3. Tytuły równoległe

1.4. Dodatki do tytułu

1.5. Oznaczenia odpowiedzialności.

Do najważniejszych innowacji wprowadzonych w pierwszej strefie opisu należy dodanie nowego elementu umieszczanego zwykle bezpośrednio po tytule właściwym wydawnictwa. Według ISBD(G) ogólne określenie materiału ma w sposób bardzo ogólny wskazywać typ opisywanego dokumentu, np. mapa, film, płyta. W opisach wydawnictw zwartych jest to element fakultatywny, który może mieć zastosowanie np. przy łączeniu ich w jednym wykazie z opisami materiałów innych rodzajów. Dla druków przewidziano w takich przypadkach możliwość podawania określenia „[Tekst drukowany]”, nie sugerując niestety żadnych rozwiązań dla wydawnictw powielanych innymi technikami.

Istotną zmianą w omawianym wydaniu ISBD(M) jest również wyodrębnienie jako oddzielnych elementów opisu tytułów równoległych i dodatków do tytułu z równoczesnym pominięciem występujących ponadto dawniej „innych tytułów”. Jest to zmiana bardzo korzystna, ponieważ uzyskano w ten sposób większy ład i przejrzystość przepisów dotyczących tej strefy.

Zastąpienie „oznaczenia autorstwa” szerszym terminem „oznaczenie odpowiedzialności” także wyszło ISBD(M) na dobre, ponieważ termin ten pełniej obejmuje różne rodzaje uczestnictwa w tworzeniu intelektualnej i artystycznej treści dzieł (autorstwo, przekład, redakcja naukowa itp.). Jednocześnie ta zmiana terminologiczna umożliwiła stosowanie terminu „autor” do tradycyjnego oznaczenia głównego twórcy tekstu wydawnictwa.

Ze szczegółowych przepisów dotyczących pierwszej strefy opisu wynika, że podany wyżej schemat nie wykazuje pełnej jej zawartości. Mogą w niej bowiem występować nie tylko tytuły równoległe (definiowane jako tytuł właściwy wyrażony w innych językach lub pismach), ale także równoległe dodatki do tytułu i rów-

noległe oznaczenia odpowiedzialności. Co więcej, podanie ich w opisie zakłóca przewidzianą schematami kolejność elementów, ponieważ należy wówczas skupić razem dane wyrażone w tym języku i piśmie, np.

Tytuł właściwy [Ogólne określenie materiału] : dodatek do tytułu / oznaczenie odpowiedzialności = tytuł równoległy : równoległy dodatek do tytułu / równoległe oznaczenie odpowiedzialności

W ISBD(M) nie uwzględniono wszystkich konsekwencji wynikających z występowania równoległych dodatków do tytułu i równoległych oznaczeń odpowiedzialności. Należałoby przede wszystkim włączyć odpowiednie terminy do słowniczka w rozdziale 0.2. *Definicje* albo ogólnie zdefiniować w nim pojęcie „równoległości” jako odnoszące się do różnych elementów opisu. Jednocześnie konieczna wydaje się bądź rezygnacja z postanowień ściśle wyznaczających umiejscowienie w opisie danego elementu (np. „1.4.1. *Dodatki do tytułu* stanowią czwarty element strefy tytułu i oznaczenia odpowiedzialności”), bądź przynajmniej zasygnalizowanie możliwości innego jego usytuowania (np. przez dodanie wyrażenia „w zasadzie” lub „zazwyczaj”). Ale może lepiej byłoby w ogóle pomyśleć o innym przedstawieniu zawartości tej strefy opisu: wymienić wszystkie elementy, które mogą w niej występować i wskazać różne ich uszeregowanie w zależności od liczby i rodzaju elementów uwzględnianych w opisie.

Przeciw obecnemu sztywnemu schematowi przemawiają również zmiany w kolejności elementów w opisie zbioru dzieł (jednego lub wielu autorów) opublikowanego bez wspólnego tytułu. W zbiorach prac ukazujących się pod wspólnym tytułem jest on traktowany jako tytuł właściwy. Zdarza się jednak, że na stronie tytułowej wydawnictwa wymienione są tylko tytuły kolejnych prac w nim zawartych; w takich wypadkach uznaje się, że wydawnictwo nie ma tytułu właściwego. Naturalnie kolejność elementów opisu w pierwszej strefie zmienia się wtedy, ponieważ konieczne jest wówczas zgrupowanie razem danych dotyczących poszczególnych prac i to może wyglądać różnie w zależności od tego, które z elementów dotyczą całości wydawnictwa, a które jego części, np.

Tytuł = tytuł równoległy : dodatek do tytułu / oznaczenie odpowiedzialności
 Tytuł = tytuł równoległy : dodatek do tytułu / oznaczenie odpowiedzialności
 Tytuł = tytuł równoległy; tytuł = tytuł równoległy: wspólny dodatek do tytułu / wspólne oznaczenie odpowiedzialności.

W większości postanowień dotyczących poszczególnych elementów tej strefy opisu wprowadzono drobne, ale korzystne zmiany, uściślenia i uzupełnienia. Nie znaczy to jednak, by tym samym zostały rozwiązane wszystkie wątpliwości. Na przykład należałoby jeszcze ujedynolnić i bardziej sprecyzować kryteria szeregowania kilku tytułów równoległych, kilku dodatków do tytułu i kilku oznaczeń odpowiedzialności. Podobnie pewien niedosyt pozostawiają ustalenia dotyczące cytowania w tej strefie opisu nazw ciał zbiorowych uczestniczących w różny sposób w powstaniu dzieła.

Strefa wydania została w obecnym wydaniu ISBD(M) znacznie rozbudowana zgodnie z wymaganiami ISBD(G). Według schematu zawiera ona:

- 2.1. Oznaczenie wydania
- 2.2. Równoległe oznaczenie wydania (element fakultatywny)
- 2.3. Oznaczenia odpowiedzialności dotyczące danego wydania
- 2.4. Dodatkowe oznaczenie wydania
- 2.5. Oznaczenia odpowiedzialności następujące po dodatkowym oznaczeniu wydania.

Poprzednio strefa ta obejmowała jedynie elementy wymienione w punktach 2.1 i 2.3. Przez dodatkowe oznaczenie wydania rozumie się np. oznaczenie dodruku, które powinno być podawane zwłaszcza w przypadkach, gdy zaszły w nim zmiany. Z dalszych postanowień dotyczących tej strefy wynika, że znów powyższy schemat

nie oddaje pełnej jej zawartości, bowiem prócz równoległego oznaczenia wydania mogą w niej jeszcze występować — także jako fakultatywne — równoległe wersje pozostałych elementów.

Zmianie uległa nazwa i zawartość czwartej strefy. Nazywa się ona obecnie strefą publikacji, dystrybucji itp. a obejmuje następujące elementy:

- 4.1. Miejsce wydania lub dystrybucji
- 4.2. Nazwa wydawcy lub dystrybutora
- 4.3. Oznaczenie funkcji wydawcy lub dystrybutora
- 4.4. Data wydania lub dystrybucji
- 4.5. Miejsce druku
- 4.6. Nazwa drukarza
- 4.7. Data druku.

Jak widać z tego schematu, dodano dwa nowe elementy występujące na trzecim i siódmym miejscu. I dawniej wprawdzie przewidywano uwzględnianie daty druku, ale miała ona być podawana w razie potrzeby w miejscu daty wydania, obecnie zaś ma własne odrębne umiejscowienie. Nowością jest także włączenie do opisu danych dotyczących dystrybucji mających charakter elementów fakultatywnych.

Zmiany w piątej strefie opisu polegają głównie na zmianach terminologicznych. Obecnie strefa ta nosi nazwę strefy opisu fizycznego, a czterem jej dotychczasowym elementom nadano nazwy:

- 5.1. Szczegółowe określenie materiału i objętość
- 5.2. Oznaczenie ilustracji
- 5.3. Rozmiary
- 5.4. Oznaczenie materiałów towarzyszących.

Schemat strefy serii obejmuje 12 elementów. Takie jego rozbudowanie (dawniej zawierał 4 elementy) zostało spowodowane uwzględnieniem w nim dwóch jednokowych zestawów danych (tytuły właściwy i równoległe, dodatki do tytułu, oznaczenie odpowiedzialności, ISSN, numeracja) dla serii i podserii.

Występująca na siódmym miejscu strefa uwag zawiera dane uzupełniające opis formalny ujęty w poprzednich strefach. I wreszcie ostatnia strefa zmieniła wprawdzie nazwę, ale jej zawartość pozostała taka sama.

Końcowy rozdział ISBD(M) poświęcony jest opisowi na dwu lub więcej poziomach, który stosowany jest przy katalogowaniu wydawnictw wielotomowych. Niestety, przepisy w nim zawarte są w dalszym ciągu bardzo ogólnikowe i nie dają wystarczających wskazań, jak należy postępować, gdy w toku publikacji wydawnictwa zachodzą w nim daleko idące zmiany.

Na zakończenie tych uwag jeszcze jedna ogólna refleksja. Przy przystępowaniu do prac nad ISBD(M) w 1969 r. jako cel stawiano sobie międzynarodowe ujednoczenie podstawowych zasad sporządzania opisów bibliograficznych. W toku dalszych prac te ogólne zasady zaczęły się przekształcać — przede wszystkim w wyniku uwzględniania życzeń zgłaszanych w ankietach i na konferencjach — w coraz bardziej szczegółowe przepisy. W omawianym wydaniu ISBD(M) widać wyraźne tendencje do uwzględnienia możliwie wszystkich informacji pojawiających się w tytułaturach wydawnictw zwartych. Takie stanowisko pociąga za sobą pewne konsekwencje.

Opis sporządzony ściśle wg ISBD(M) jest opisem niesłychanie szczegółowym. Wprawdzie, jak powiedziano wyżej, przewidziano możliwość uproszczeń, ale nie wskazano, jak daleko może sięgać selekcja elementów: czy ma się ograniczać tylko do eliminacji elementów fakultatywnych, czy można pomijać także i inne. W rezultacie w krajowych przepisach katalogowania poszczególnych państw wprowadza się różnorodne ograniczenia wychodząc z założenia, że tak obszerny i szczegółowy opis nie jest potrzebny nawet w bibliografii narodowej, nie mówiąc już o katalo-

gach bibliotecznych. Rodzą się w związku z tym niepokoje, czy nie zaistnieją wobec tego niepożądane rozbieżności w skali międzynarodowej.

Elementy opisu bibliograficznego mogą występować w różnej kolejności zależnie np. od ich liczby, umiejscowienia w opisywanym wydawnictwie, wzajemnych powiązań itp. Wobec tego nie jest możliwe wykazanie w jednym schemacie wszystkich elementów i ich kolejności. Jednakże w ISBD(M) taki schemat konstruowano i na nim oparto całą kompozycję tego dokumentu. Przy uszczegółowieniu opisu powstają wobec tego komplikacje omówione w niniejszej recenzji.

Obecny tekst ISBD(M) ma obowiązywać przez pięć lat od jego opublikowania, potrzebnych na jego rozpowszechnienie i zaadaptowanie. Po tym okresie ma on być poddany rewizji. Jest więc dosyć czasu na zebranie wszystkich opinii i staranne przemyślenie dalszego udoskonalenia ISBD(M). Sama idea bowiem okazała się znakomita.

Maria Lenartowicz

PRZEGLĄD PIŚMIENICTWA ZAGRANICZNEGO Z ZAKRESU ORGANIZACJI PRACY BIBLIOTECZNEJ 1974-1979*

Organizacja pracy w bibliotekach i ośrodkach informacji coraz powszechniej staje się przedmiotem badań, których wyniki prezentowane są w piśmiennictwie bibliotekoznawczym. W ostatnich latach ta właśnie tematyka wyraźnie wysuwa się na czoło zainteresowań, a liczba publikacji wzrasta w szybkim tempie. Również w programach kształcenia zawodowego bibliotekarzy zagadnienia organizacji i zarządzania zajmują — szczególnie w Stanach Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii — dużo miejsca, poświęca się im liczne kursy i konferencje naukowe. W wielu krajach przeprowadza się badania procesu pracy w wybranych bibliotekach, analizuje metody kierowania ludźmi, opracowuje na tej podstawie projekty racjonalizacji struktur i przebiegów czynności. Niezależnie od tego są w toku prace teoretyczne i działania reorganizacyjne w związku z budową zautomatyzowanych systemów biblioteczno-informacyjnych; poprzedzające ją analizy systemowe są czynnikiem wydatnie wzmagającym ogólne tendencje do poszukiwań i eksperymentów w zakresie organizacji. Także odczuwane coraz silniej przez placówki informacyjne wszystkich typów utrudnienia w realizacji piętrzących się zadań wobec ograniczonych środków skłaniają ku postępującej ekonomizacji działalności.

Wyrazem zaawansowanego już ukształtowania się problematyki organizacji pracy w bibliotece jako specjalnego kierunku bibliotekoznawstwa stało się wyłonienie poświęconego jej czasopisma, którym jest zapowiedziany na 1980 r. przez nowojorską firmę The Haworth Press kwartalnik *Journal of Library Administration*. Wydawca naukowy tej publikacji, profesor Western Michigan University dr John Rizzo, specjalista w dziedzinie zastosowań nowoczesnych technik organizacji i zarządzania w pracy bibliotecznej, jest zarazem kierownikiem Programu kształcenia zarządzających bibliotekami (Library Administrator's Development Program), rozwijanego pod egidą Uniwersytetu Stanu Maryland. Wśród celów nowego czasopisma zaakcentowano prezentowanie nowych metod teorii organizacji mogących znaleźć zastosowanie w bibliotekach, spraw kierowania zespołami pracowników i podejmowania decyzji, pobudzania korzystnych motywacji „twórczych”, mierzenia

* Przegląd niniejszy jest kontynuacją analogicznego omówienia zamieszczonego w „Przebiegach Bibliotecznych” 1978 R. 46 z. 2, s. 244-247. Ustalone w nim założenia selekcji materiałów starano się w dalszym ciągu utrzymać.

efektów i wydajności pracy, prawidłowego kształtowania stosunków międzyludzkich.

W omawianym piśmiennictwie — jako symptomatyczne dla dokonywającego się różnicowania i ukierunkowania zainteresowań — występują zagadnienia bibliometrii (zastosowania metod matematycznych i statystycznych do sfery komunikacji społecznej, jej środków i urzędzeń), efektywności procesu bibliotecznego (stosunku wyników pracy do poniesionych nakładów) i związanego z tym wartościowania (oceny) działalności biblioteczno-informacyjnej w całym kompleksie i w stosunku do jego poszczególnych, współzależnych elementów. Inne aktualne sprawy to optymalizacja wykorzystania czasu pracy i styl kierowania ludźmi, z uwzględnieniem udziału pracowników w decyzjach jako formy kształtowania odpowiedzialności.

Dość wymownym świadectwem nadchodzącej ery „ekonomii bibliotecznej” było przypomnienie dawno nie wznawianej, klasycznej *Bibliography of library economy* Harry'ego G. T. Cannonsa przez wydanie brakującego w niej uprzednio indeksu autorskiego [1]. Opublikowana po raz pierwszy w 1910 r., w drugim wydaniu (Chicago 1927) doprowadzona została do 1920 r. Szeroki zakres bibliografii Cannonsa obejmował zresztą nie tylko zagadnienia organizacji, ale także technologii bibliotecznej, wyposażenia bibliotek, bibliografii, edytorstwa i inne, przy zasięgu ograniczonym do angielskiego obszaru językowego.

Organizacja, sprzęt i praktyczna działalność bibliotek różnych typów to główne problemy nowej książki wydanej przez autora poczytnej *Library administration* (3 wyd. Londyn 1973) R. N. Locka [2]. Ma ona służyć jako podręcznik dla studentów i poradnik dla bibliotekarzy praktyków. Bardziej specjalny charakter mają radzieckie wydawnictwa, będące zbiorami studiów z zakresu organizacji pracy i ekonomiki bibliotecznej: *Naucznaja organizacija truda w bibliotekach* [3] i *Ekonomiczeskije aspekty bibliotecznoj diejatielnosti* [4]. W pierwszym znaleźć można opracowania pióra tak wybitnych specjalistów, jak I. M. Frumin, N. S. Kartaszow (*Integracja bibliotek naukowych jako podstawa kompleksowego kierowania ich działalnością*), M. I. Kirsanowa (*Metodologiczne problemy naukowej organizacji pracy kierownika wielkiej biblioteki*) i G. A. Nowikowa (*Ocena działalności biblioteki naukowej*). Drugi uwzględnia m.in. tematy: *Badanie ekonomicznych problemów pracy bibliotecznej* (Z. S. Sadrina), *Podstawy metodologiczne ekonomiki bibliotecznej* (S. W. Nowikow), *Czas jako jeden z czynników określających efektywność czynności bibliotekarskich* (S. I. Abakin), *Zagadnienia oceny pracy biblioteki* (E. K.-F. Watter), *Przeprowadzanie analiz ekonomicznych w bibliotece* (T. M. Łysenkowa).

Kolejny, dziewiąty tom znanego przeglądu *Advances in Librarianship* [5] przynosi przygotowane przez Rosemary i Paula Du Mont omówienie prac nad mierzaniem efektywności działania biblioteki oraz studium Abrahama Booksteina i Karla Kochera o badaniach operacyjnych w bibliotekach. Jako piątą tom publikowanej przez wydawnictwo Peter Peregrinus serii *Librarianship and Information Studies* ukazała się książka Donalda Masona poświęcona organizacji służb informacyjnych w przemyśle [6].

Naukowa organizacja pracy w bibliotece stała się tematem ogólnych opracowań Bienjaminasa Kaluszkiewiczusa [7] i Borisa Procházky [8]. Wśród materiałów 43 Sesji IFLA w Brukseli znalazło się przedstawienie racjonalizacji prac bibliotecznych z punktu widzenia użytkownika, dla którego — trzeba przyznać — może ona czasem mieć nie tylko strony dodatnie, zwłaszcza gdy jest pojmowana jednostronnie [9]. Wybrane aspekty badań procesu pracy prezentują Taverekere Srikanataiah i Herbert H. Hoffman w obszernym kompendium metod ilościowych [10] oraz Ernest R. De Prospro, Ellen Altman i Kenneth E. Beasley, próbujący określić mierniki wydajności pracy dla amerykańskich bibliotek publicznych [11]. Bibliometrii poświęcają swoje publikacje Dieter Schmidmaier [12] i Roland Ducasse [13]. Sprawozdanie z badań dotyczących doksztalcenia angielskich bibliotekarzy i informa-

tyków w zakresie technik organizacji i zarządzania przedkłada Ursula Anderson, postulując jednocześnie dalsze postępy w tym kierunku [14].

Wydawnictwo zbiorowe *Studies in Library Management*, którego już piąty tom wyszedł pod redakcją Anthony'ego Vaughana [15], przynosi m. in. prace Harrisona Bryana *Kierunki organizacji personelu w dużych bibliotekach szkół wyższych* i Adriana Mole *Krytyczne spojrzenie na bibliotekarstwo i zarządzanie bibliotekami*. Richard De Gennaro uważa za niezbędne daleko idące zindywidualizowanie systemów zarządzania [16]. Wcześniej opublikowali swoje artykuły na temat zagadnień organizacyjnych jako źródła pożądanych przemian, ale i towarzyszących im trudności, S. A. Cramer [17] i Miriam A. Drake [18].

Organizacja i metody pracy w bibliotekach francuskich — to hasło, pod którym obradowała doroczna konferencja Stowarzyszenia Bibliotekarzy Francuskich w Lyonie (1977). Jej materiały ogłoszono na łamach biuletynu, wydawanego przez Stowarzyszenie [19]; wśród nich warto wymienić referat Henri Comte'a, zawierający porównanie nowych metod kierowania bibliotekami z tradycyjną administracją biblioteczną [20].

W serii *Library Management Occasional Papers* ukazała się książka Judith Atherton, poświęcona organizacji profesjonalnych służb informacji [21]. Warren B. Hicks i Alma M. Tillin, autorzy cieszącej się dużym powodzeniem wśród bibliotekarzy amerykańskich książki *Developing multi-media libraries* (New York 1970), w kolejnej publikacji zajęli się problemami organizacyjnymi obranego za przedmiot badań typu biblioteki [22]. Sprawy zarządzania i kontroli w bibliotekarstwie na tle porównawczym w stosunku do innych zawodów przedstawiła w swoim opracowaniu Martha J. Bailey [23]. Przejście od konwencjonalnie pojmowanych zagadnień organizacji do metod zarządzania docelowego w bibliotekach szkół wyższych, przy rozwijaniu form współuczestnictwa i współpracy, zasygnalizował Thomas J. Waldhart [24].

Kierowanie zespołem ludzkim w procesie pracy bibliotecznej interesuje wielu autorów. Zagadnienie to uczynił przedmiotem swego studium A. W. Savage [25], od strony różnych stylów zarządzania naświetlił je W. R. Maidment [26], zaś Susan A. Lee uwydatniła rolę dyrektora biblioteki w psychosocjologii pracy i kształtowaniu stosunków w zespole [27]. Współdecydowaniu i uczestniczeniu pracowników w procesie zarządzania poświęcili swoje artykuły Dennis W. Dickinson [28] i Louis Kaplan [29]. Środki i metody czynności kierowniczych w bibliotekach uniwersyteckich były tematem kolokwium, zorganizowanego wspólnie przez biblioteki w Halle i Jenie [30]; jego materiały uzupełnia opracowanie Lothara Bohmüllera i Adama Otta, wskazujące na znaczenie ideologii socjalistycznej i opartych na niej przepisów prawnych dla zarządzania bibliotekami naukowymi [31]. Interesująca publikacja Pauline A. Thomas i Patricii L. Ward zwraca uwagę na humanistyczny aspekt kierowania biblioteką i rolę jej rozwoju organizacyjnego jako metody sterowania pożądanymi zmianami [32].

Zagadnienia organizacji pracy zajęły poczesne miejsce w trzytomowym, bardzo cennym wydawnictwie *Zur Theorie und Praxis des modernen Bibliothekswesens* [33]. W jego pierwszym tomie znalazły się m.in. rozdziały *Planowanie biblioteczne* (Elmar Mittler) i *Badania użytkowników jako pomoc w zarządzaniu i planowaniu* (Karl W. Neubauer); zaś w tomie trzecim poświęconym w całości problematyce organizacyjno-ekonomicznej — opracowania: *Planowanie gospodarcze, organizacja i kontrola* (Gerhard Kissel), *Koszty i rachunek ekonomiczny oraz wyptywujące stąd wnioski* (Robert Funk), *Analizowanie stanowisk pracy i organizacja kierowania w zarządzaniu publicznym* (Armin Töpfer), *Kierowanie personelem w placówkach bibliotecznych* (Frank Heidtmann). Obszerne bibliografie załączone do każdego tematu podnoszą jeszcze wartość tych opracowań.

Wyrazem pogłębiających się zainteresowań bibliotekarzy zachodnioniemieckich problematyką organizacji jest zwiększający się wciąż jej udział w treści obrad konferencji i zjazdów bibliotekarskich: tak więc w dużej mierze ekonomice działalności biblioteczej poświęcony był 66 Zjazd bibliotekarzy niemieckich w Monasterze [34], zaś zagadnieniem organizacji bibliotek naukowych — 67 Zjazd w Bremie [35]. Tendencje te widoczne są również w zbiorowej publikacji, wydanej dla uczczenia jubileuszu 40-lecia pracy zawodowej wybitnego bibliotekarza, dyrektora Biblioteki Miejskiej i Uniwersyteckiej we Frankfurcie nad Menem i redaktora *Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie*, prof. Clemensa Köttelweschę [36]. Obejmuje ona m.in. prace poświęcone strukturze i administracji bibliotek szkół wyższych oraz ich sieci uczelnianych.

Zbiorem studiów, relacji i sprawozdań mających swe źródło w doświadczeniach zebranych na stanowisku dyrektora biblioteki jest książka Daniela Gore, inauguracyjna seria *New Directions in Librarianship* [37]. Dale E. Shaffer zgromadził propozycje udoskonalenia w pracy biblioteczej, mogące służyć szerszemu gronu bibliotekarzy [38]. Intencją jego publikacji jest także zachęta do działalności racjonalizatorskiej. W tego typu inicjatywach, rozwijanych w sposób określony szczegółowymi przepisami, wyróżniają się biblioteki w NRD. Akcję tę omawia jeden z czołowych jej prekursorów, dyrektor Naukowego Centrum Informacyjnego i Biblioteki Akademii Górniczej we Freibergu, D. Schmidmaier [39].

Angażowanie do bibliotek doradców, specjalistów i ekspertów organizacji i zarządzania, w celu przeanalizowania istniejących struktur i dokonania korzystnych zmian w procesie pracy to przedmiot rozważań Jamesa D. Lockwooda [40]; należy wspomnieć, że nie jest to propozycja nowa, gdyż w przykładowy sposób zastosowano tę metodę w RFN (znana ekspertyza H. Kortzfleischa). Ujemną jej stroną stanowią ograniczone kompetencje tych konsultantów, jeżeli chodzi o teoretyczną i praktyczną znajomość bibliotekarstwa, której zwykle nie zdoła zastąpić nawet ścisła współpraca z bibliotekarzami.

Analizę procesu pracy w Państwowej Bibliotece Estońskiej Republiki Radzieckiej z uwzględnieniem prób normalizacji czynności zajął się I. Frumin [41]; dalsze publikacje o pokrewnej tematyce otwiera większe studium Roberta Funka, przynoszące wyniki przeprowadzonych przy współpracy Renate Dopheide, Waltera Sämanna i Ulli Usemann-Keller badań w bibliotekach szkół wyższych w RFN [42]. Ilse Barnikol przedstawiła tok pracy Biblioteki Uniwersyteckiej i Krajowej w Halle wraz z projektem jego racjonalizacji [43].

System pracy „taśmowej” przy wykorzystaniu paczek z materiałami bibliotecznymi jako całości operacyjnych zaproponowała Gerlinde Kaufmann [44]. Na temat oceny wyników pracy biblioteki i skuteczności składających się na nią działań oraz służących odpowiednim badaniom metod wypowiedziała się wielu autorów. M.in. G. Stecher, zajmując się wartościowaniem działania bibliotek [45], White G. Travis, interesujący się metodami ilościowymi jako sprawdzianem osiągnięć [46] oraz A. V. Blek, zgłaszający postulat badania efektywności pracy biblioteki w ścisłym związku z obsługiwaniem przez nią systemem informacyjnym (m.in. poprzez dokładne ustalenie kwalifikacji i typów użytkowników) oraz odejścia od kryteriów ilościowych na rzecz priorytetu zadań merytorycznych [47]. Większe studium o ocenie efektywności czynności biblioteki ogłosił André Cosette, omawiając ją od strony teoretycznej (założeń i metod) oraz praktycznej (drogą analiz sytuacji i faktów) [48]. Sprzeciw wobec uprzywilejowania wskaźników liczbowych na przykładzie liczby wypożyczeń jako czynnika uważanego za miernik efektywności działania biblioteki, wyraża także Ju. Stolarow; badając proces udostępniania zbiorów na tle ogólnego systemu pracy biblioteki próbuje ustalić istotne zależności [49].

Czas pracy, jego organizacja i normowanie to również zagadnienie przewija-

jące się często w dyskusji na łamach czasopism bibliotekarskich: poruszają je m.in. S. W. Mozdor i N. N. Romanow, omawiający wyniki badań porządku dnia pracy w ośrodku informacyjnym, straty czasu i propozycje ulepszeń [50], oraz Sándor Józsané, w którego artykule dominują sprawy mierzenia czasu pracy bibliotecznej i jego optymalizacji przez wyeliminowanie strat i wykorzystanie rezerw [51]. U I. Morgenszterna spotykamy się z postulatami ujednoczenia materiałów, procesów i terminologii w bibliotekarstwie, informacji naukowej i edytorstwie [52].

Kompleks problemów związanych z automatyzacją bibliotek stanowi już od dawna wyodrębnioną, obszerną dziedzinę piśmiennictwa, stosunkowo często rozpatrywaną. Jedyne jako przykład można wymienić pozycje traktujące ten temat od strony organizacyjnej: książki Lucy A. Tedd [53] oraz Cheta Gougha i Taverekere Srikantaiaha [54], mające służyć jako podstawowe wprowadzenie w znajomość bibliotecznych systemów zautomatyzowanych i analizy systemowej, ponadto artykułu Freda J. Heinritza, poświęcony wykorzystaniu tablicy decyzyjnej jako środka pomocniczego w poglądowym przedstawianiu i doskonaleniu bibliotecznych procesów pracy [55].

Zbigniew Żmigrodzki

WYKAZ OMÓWIONYCH PUBLIKACJI

1. *Cannons bibliography of library economy 1876-1920. An author index with citations.* Eds. A. H. Jordan, M. Jordan. Metuchen, N. J.: Scarecrow Press; Folkestone: Bailey Bros a. Swinten 1976, 473 s.
2. *Manual of library economy. A conspectus of professional librarianship for students and practitioners.* Ed. R. N. Lock. London: C. Bingley 1977, 447 s.
3. *Naučnaja organizacija truda v bibliotekach. Sbornik naučnih trudov.* Moskva: Gos. Biblioteka SSSR im. V. I. Lenina; Moskovskij Gos. Institut Kul'tury 1977, 137 s.
4. *Ėkonomičeskie aspekty bibliotečnoj dejatel'nosti. Sbornik naučnih trudov.* Leningrad: Gos. Publ. Biblioteka im. M. E. Saltykova-Ščedrina 1977, 171 s.
5. *Advances in Librarianship.* Ed. by. M. H. Harris. Vol. 9. New York: Academic Press 1979, 320 s.
6. D. Mason: *Information management.* Stevenage: P. Peregrinus 1978, 121 s.
7. B. Kaluškevičius: *Dorbo mokslinis organizavimas bibliotekoje. Patyrimas ir metodika.* Vilnius: Bibliotekininko 1977, 43 s.
8. B. Procházka: *Vedecká organizácia prace.* „Knižnice a Vedecké Informácie” 1977 R. 9 čís. 6 s. 264-268.
9. S. Möhlenbrock: *Library rationalisation from the consumer's point of view.* The Hague: IFLA 1977, 11 k.
10. T. Srikantaiah, H. H. Hoffman: *An introduction to quantitative research methods for librarians.* 2 ed. Sanda Anna, Cal.: Hedway 1977, 223 s.
11. E. R. De Prospe, E. Altman, K. E. Beasley: *Performance measures for public libraries.* Chicago: Public Library Association; American Library Association 1974, 71 s.
12. D. Schmidmaier: *A bibliometria alkalmazdsa műegytemi könyvtarakban.* „Könyvtári Figyelő” 1978 Ev. 24 sz. 1 s. 89-90.
13. R. Ducasse: *Données bibliométriques et informations.* „Documentation et Bibliothèques” 1978 Vol. 24 nr 4 s. 165-173.
14. U. Anderson: *Management training for librarians. Report of an investigation into post-experience management training for librarians and information*

- scientists. *Evaluation of courses and summary of perceived needs*. London: Library Association 1977, 82 s.
15. *Studies in Library Management*. Ed. A. Voughan, Vol. 5. London: Bingley 1979, 168 s.
16. R. De Gennaro: *Library administration and new management systems*. „*Library Journal*” 1978 Vol. 103 nr 22 s. 2477-2482.
17. S. A. Cramer: *Management for change in British university libraries*. „*Libri*” 1977 Vol. 27 nr 1 s. 68-83.
18. M. A. Drake: *The management of libraries as professional organizations*. „*Special Libraries*” 1977 Vol. 68 nr 5/6 s. 181-186.
19. [Organisation et méthodes dans les bibliothèques françaises]. „*Association des Bibliothécaires Français. Bulletin d'Informations*” 1977 Vol. 97 nr 4 s. 169-210.
20. H. Comte: *Introduction à la gestion dans les bibliothèques*. „*Association des Bibliothécaires Français. Bulletin d'Informations*” 1977 Vol. 97 nr 4 s. 179-182.
21. J. Atherton: *Management of professional information services*. Bradford: MCB Publications 1977.
22. W. B. Hicks, A. M. Tillin: *Managing multimedia libraries*. New York: R. R. Bowker 1977, 264 s.
23. M. J. Bailey: *The special librarian as supervisor or middle manager*. New York: Special Libraries Association 1977, 42 s. SLA State-of-the-Art-Review Nr 6.
24. T. J. Waldhart: *Implementing results oriented management in academic libraries*. „*Journal of Academic Librarianship*” 1978 Vol. 4 nr 4 s. 209-213.
25. A. W. Savage: *Personnel management*. London: Library Association 1977, 63 s. Library Association Management Pamphlets, 1.
26. W. R. Maidment: *Management styles: autocracy and the alternatives*. „*Library Review*” 1977 Vol. 26 nr 3 s. 184-187.
27. S. A. Lee: *Conflict and ambiguity in the role of the academic library director*. „*College and Research Libraries*” 1977 Vol. 38 nr 5 s. 396-403.
28. D. W. Dickinson: *Some reflections on participative management in libraries*. „*College and Research Libraries*” 1978 Vol. 39 nr 4 s. 253-262.
29. L. Kaplan: *On decision sharing in libraries. How much to we know?* „*College and Research Libraries*” 1977 Vol. 38 nr 1 s. 25-31.
30. *Mittel und Methoden der Leitungstätigkeit in den Universitätsbibliotheken. Kolloquium anlässlich des 475. Jahrestages der Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg*. Halle an der Saale: Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt Halle; Jena Universitätsbibliothek der Friedrich-Schiller-Universität Jena 1977, 78 s. Arbeiten aus der Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt Halle, 21.
31. L. Bohmüller, A. Otto: *Zur Praxis der sozialistischen Leitungstätigkeit an wissenschaftlichen Bibliotheken. Das Sozialistische Recht als Leitungsinstrument in Universitäts- und Hochschulbibliotheken*. Berlin: Methodisches Zentrum für Wissenschaftliche Bibliotheken 1977, 130 s.
32. P. A. Tomas, P. L. Ward: „*Communitas*”. *Aspects of the human side of library management: managing change through organization development in libraries information systems*. London: ASLIB 1976, 42 s.
33. *Zur Theorie und Praxis des modernen Bibliothekswesens*. Hrsg. v. W. Kehr, K. W. Neubauer, J. Stoltzenburg. Bd 1. Gesellschaftliche Aspekte; Bd 2. Technologische Aspekte; Bd 3. Betriebswirtschaftliche Aspekte. München: Verlag Dokumentation 1976, 387+504+293 s.
34. *Überregionale Literaturversorgung und Kostenrechnung in Bibliotheken. Vorträge gehalten auf dem 66. Deutschen Bibliothekartag 1976 vom 8 bis 12 Juni 1976 in Münster*. Hrsg. v. H. Sontag und W. Totok. Frankfurt a. Main: V. Klostermann 1977, 227 s. „*Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie*”, Sonderheft 22.

35. *Die wissenschaftliche Bibliothek 1977. Sacherschliessung, Arbeitsplatz, Mitbestimmung, Ausbildung.* 67. Deutscher Bibliothekartag in Bremen vom 31 Mai bis 4 Juni 1977. Hrsg. v. A. Habermann, H. Haverkost, H. Sontag. Frankfurt a. Main: V. Klostermann 1978, 272 s. „Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie“, Sonderheft 26.
36. *Die Hochschulbibliothek. Beiträge und Berichte.* Hrsg. v. K.-D. Lehmann, H. Hüttermann. Frankfurt a. Main: V. Klostermann 1978, 229 s. „Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie“, Sonderheft 27.
37. D. Gore: *To know a library: essays and annual report 1970—1976.* Westport Conn.: Greenwood Press; London: Westport Publications 1978, 379 s.
38. D. E. Shaffer: *A handbook of library ideas. 150 innovative practices for the creative librarian.* Salem, Ohio: D. E. Shaffer 1977, 33 s.
39. D. Schmidmaier: *Neuereraktiv und Neuererbrigade. Aufgaben, Rechte und Pflichten in den Bibliotheken.* „Der Bibliothekar“ 1978 Jg. 32 H. 1 s. 60-64.
40. J. D. Lockwood: *Involving consultants in library change.* „College and Research Libraries“ 1977 Vol. 38 nr 6 s. 498-508.
41. J. Frumin: *Kabestvom nužno upravljat'.* „Bibliotekar“ 1978 nr 8 s. 73-75.
42. R. Funk: *Arbeitsablaufuntersuchung und Personalbedarfsermittlung für die Buchbearbeitung an Hochschulbibliotheken.* Unter Mitarbeit von R. Dopheide, W. Sämann, U. Usemann-Keller. München: Verlag Dokumentation 1977, 351 s.
43. I. Barnikol: *Der Geschäftsgang der Universitäts- und Landesbibliothek Halle. Darstellung des Arbeitsablaufs im Blockdiagramm.* „Zentralblatt für Bibliothekswesen“ 1978 Jg. 92 H. 4 s. 161-170.
44. G. Kaufmann: *Geschäftsgangformen in wissenschaftlichen Bibliotheken unter besonderer Berücksichtigung der Organisation des Geschäftsganges im konsequenten Fließbandsystem mit Paketgeschäftsgang.* „Zentralblatt für Bibliothekswesen“ 1977 Jg. 91 H. 11 s. 497-503; H. 12 s. 545-552.
45. G. Stecher: *Könyvtárak értékelése. Mennyiségi vizsgálatok rövid áttekintése.* „Tudományos és Műszaki Tájékoztatás“ 1978 Ev. 25 sz. 7/8 s. 328-340.
46. W. G. Travis: *Quantitative measures of library effectiveness.* „Journal of Academic Librarianship“ 1977 Vol. 3 nr 3 s. 128-136.
47. A. V. Blek: *Metodologičeskij podchod k vyrabotke kriteriev efektnosti bibliotečno-bibliografičeskogo obsluživanija.* „Naučnye i Techničeskie Biblioteki SSSR“ 1978 nr 2 s. 9-13.
48. A. Cossette: *L'évaluation de l'efficacité de la bibliothèque. Cadre théorique et méthodologique; Analyse des études majeures.* „Documentation et Bibliothèques“ 1978 Vol. 24 nr 2 s. 71-84; nr 3 s. 115-128.
49. Ju. Stoljarov: *Neefektivnaja efektnost'.* „Bibliotekar“, 1978 nr 3 s. 68-73.
50. S. V. Mozdor, N. N. Romanov: *Bjužet rabočego vremenii i normirovanie informacionnyh technologičeskich processov.* „Naučno- Techničeskaja Informacija“ Ser. 1, 1977 nr 7 s. 16-21.
51. S. Józsané: *Időszükségletek becslése és optimalizálása a könyvtári munkában.* „Könyvtári Figyelő“ 1977 Ev. 23 sz. 5/6 s. 504-511.
52. I. Morgenstern: *V čem poľza unifikacii.* „Bibliotekar“ 1978 nr 2 s. 67-69.
53. L. A. Tedd: *An introduction to computer-based library systems.* London: Heyden 1977, 208 s.
54. Ch. Gough, T. Srikantiah: *Systems analysis in libraries. A question and answer approach.* London: C. Bingley 1978, 158 s.
55. F. J. Heinritz: *Decision tables: a tool for librarians.* „Library Resources and Technical Services“ 1978 Vol. 22 nr 1 s. 42-46.

PRZEGLĄD PIŚMIENICTWA KRAJOWEGO

Z okazji odbywającego się w Kaliszu Ogólnokrajowego zjazdu delegatów Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. A. Asnyka zorganizowała wystawę dorobku wydawniczego SBP za l. 1945-1979. Równocześnie wydany został katalog wystawy [1], będący zarazem pierwszym powojennym wykazem publikacji Stowarzyszenia. Katalog obejmuje wydawnictwa zwarte, czasopisma i wydawnictwa zbiorowe, dokumenty życia naukowego oraz osobno zgrupowane publikacje okręgów SBP (wybór). Wydawnictwa zwarte i dokumenty życia naukowego uszeregowane zostały w układzie chronologicznym, a w obrębie lat — alfabetycznie. W odniesieniu do czasopism i wydawnictw zbiorowych zastosowano wyłącznie układ chronologiczny. Uzupełnienie katalogu stanowi indeks autorski (obejmujący zarówno nazwiska autorów jak i redaktorów).

Systematyczne, akademickie kształcenie bibliotekarzy rozpoczyna się w Polsce właściwie dopiero w 1945 r., jednakże jego załązki kryją się już w oświatowych koncepcjach Komisji Edukacji Narodowej, a w czasach polskiego Oświecenia następują pierwsze praktyczne próby jego urzeczywistnienia. Na początku XIX w. powstają na wyższych uczelniach, jako jedne z wcześniejszych w Europie, pierwsze katedry bibliografii. Od tego czasu, w swej ponad 150-letniej historii, studia bibliotekarskie przechodziły różne etapy rozwoju, podlegały ciągłej ewolucji, nasycaly się nowymi treściami i przybierały rozmaite formy. Dzieje tej dyscypliny, rozpatrywane jako proces historyczny podległy działaniu aktualnych czynników politycznych, społecznych, ekonomicznych i kulturalnych, stały się tematem opracowania H. Więckowskiej [2] *Akademickie kształcenie bibliotekarzy. Zarys historyczny*. Od XIX-wiecznej genety kształcenia bibliotekarzy na poziomie wyższym, poprzez liczne i różnorodne próby (wykłady, kursy, katedry bibliografii) podejmowane przez wybitnych nieraz uczonych (J. Leleweł, J. S. Bandtkie, K. Estreicher), trudności ale i niewątpliwe osiągnięcia okresu międzywojennego (specjalizacja bibliotekarska na Wydziale Pedagogicznym Wolnej Wszechnicy Polskiej, działalność A. Birkenmajera). autorka dochodzi do czasów współczesnych, poświęcając im nawiącej uwagi. Przedstawiając obecną sytuację studiów bibliotekoznawczych, zwraca uwagę na różnorodne koncepcje i zmiany, jakim ulegały zarówno treści programowe jak i formy ich realizacji, trudności związane z ustaleniem i realizacją obowiązujących obecnie programów czy ciągle istniejące rozbieżności co do struktury nauczania i jego celów praktycznych. Podkreśla również podstawowe mankamenty bibliotekoznawczych studiów wyższych, a mianowicie zbyt słaby — często związek z rzeczywistymi potrzebami praktycznymi oraz braki ilościowe w kadrze naukowo-dydaktycznej i jej niedostateczne przygotowanie merytoryczne. Część opracowania dotycząca zagadnień współczesnych podbudowana jest licznymi danymi statystycznymi. Dawne koncepcje programowe — plany podręczników i konspekty wykładów A. Birkenmajera i J. Muszkowskiego — zamieszczono w formie załączników na końcu książki. Wydawnictwo ukazało się nakładem SBP.

Zwielokrotnione udostępnianie różnorodnych źródeł informacyjnych, miniaturyzacja zbiorów, niewłaściwe warunki przechowywania, a także wzrost zanieczyszczenia atmosfery stają się przyczyną coraz szybszego niszczenia materialnych nośników informacji. Zespół metod i środków zmierzających do przeciwdziałania temu zjawisku nosi nazwę konserwacji i renowacji zbiorów bibliotecznych. Tak właśnie zatytułowana jest praca zbiorowa pod redakcją naukową Stanisława Kubiaka [3]. Zawiera ona materiały dyskusji zorganizowanej przez Bibliotekę Główną UAM w Poznaniu z udziałem przedstawicieli kilku bibliotek polskich i zagranicznych, w których realizowany jest program ochrony zbiorów bibliotecznych. Wydawnictwo obejmuje 11 referatów i komunikatów poruszających różnorodne zagadnienia związane:

z omawianą problematyką, opublikowanych w językach: francuskim, niemieckim, polskim i rosyjskim. Ildikó Czettler i Beatrix Kastaly z Biblioteki Narodowej im. Széchényi'ego w Budapeszcie przedstawiają aktualne osiągnięcia tej Biblioteki w laboratoryjnej konserwacji wydawnictw ciągłych. Perspektywy rozwoju konserwacji zbiorów bibliotecznych, muzealnych i archiwalnych w Czechosłowacji oraz możliwości współpracy międzynarodowej w tej dziedzinie nakreśla Ivan Galamboš. Na podstawie ankiet rozesłanych do 21 wojewódzkich bibliotek publicznych Stanisław Kubiak przedstawia postulaty w zakresie konserwacji książek w polskich bibliotekach publicznych. Profilaktyczna konserwacja książek w bibliotekach naukowych NRD jest tematem referatu Hansa Joachima Meistersa. Problemami masowej konserwacji i restauracji książek oraz technikami stosowanymi w tej dziedzinie zajmują się Günter Müller i Joachim Dietze. Referat Michała Muszyńskiego poświęcony jest introligatorskiej konserwacji książki zabytkowej. Formy zabezpieczania zbiorów w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego są przedmiotem komunikatu Zdzisława Piszczka. Przedstawicielka Biblioteki Narodowej im. Cyryla i Metodego w Sofii G. A. Sejkowa omawia chemiczne i fizyczne metody konserwacji i restauracji stosowane w tej Bibliotece.

Przewodnik po Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego jest pracą zbiorową pod redakcją naukową Jadwigi Krajewskiej [4]. Publikacja ta stanowi cenne źródło wiadomości o Bibliotece Głównej i bibliotekach wydziałowych, instytutowych i zakładowych Uniwersytetu. Przewodnik zawiera informacje o podstawowej działalności Biblioteki, a także historię Biblioteki Głównej od 1816 r., tj. od daty jej powstania. Przedstawiono także funkcje Biblioteki i jej strukturę organizacyjną. W rozdziale poświęconym udostępnianiu czytelniczy zapoznać się mogą z charakterystyką poszczególnych czytelni (zbiory, godziny udostępniania) Biblioteki Głównej. W rozdziale dotyczącym zbiorów znajdujemy wskazówki, jak korzystać z narzędzi informacji istniejących w omawianej Bibliotece. Informacje o możliwościach korzystania ze zbiorów specjalnych (Oddział Rękopisów, Oddział Starych Druków, Gabinet Rycin, Oddział Kartograficzny, Oddział Zbiorów Muzycznych), ich historię i aparat informacyjny dotyczący tych zbiorów przedstawiono w kolejnej części publikacji. Informacje ogólne o bibliotekach wydziałowych, instytutowych i zakładowych UW zawarte są w końcowym rozdziale przewodnika. Obejmują one adresy bibliotek, godziny otwarcia, liczbę miejsc w czytelni, liczbę woluminów a także informacje o możliwości wypożyczenia książek do domu. Bardzo przydatną informację, nie często spotykaną w tego typu informatorach, stanowi wzmianka o możliwościach dojazdu do Biblioteki i o najbliższych parkingach. Przewodnik ten będzie na pewno bardzo pomocny dla wszystkich osób korzystających ze zbiorów BUW a szczególnie dla studentów pierwszych lat studiów, dla których może stanowić cenne uzupełnienie nie zawsze spełniającego swe zadania przysposobienia bibliotecznego.

W popularnonaukowej serii *Książki o Książce* ukazał się kolejny tom, tym razem poświęcony ilustracji w książce antycznej [5]. Rozpoczynając swe rozważania od egipskiego rodowodu greckiej ilustracji książkowej, a następnie kreśląc jej dzieje na przestrzeni 10 wieków (od epoki hellenistycznej po wczesne średniowiecze) autorka przedstawia kolejne zmiany treści i formy ilustracji, jej osiągnięcia i okresy zastoju, korelacje z aktualnymi prądami w sztuce, funkcje i cele, jakim służyła w różnorodnych okresach swojego rozwoju. W pierwszym rozdziale poznajemy genezę antycznej ilustracji oraz jej przemiany związane z ewolucją formy książki. Kolejny rozdział zawiera rozważania nad ilustracjami w książkach z różnych dziedzin wiedzy. Osobno więc omówiono ilustracje występujące w książkach z zakresu nauk ścisłych, w książkach przyrodniczych i medycznych czy wreszcie w utworach literatury pięknej. Jako odrębne zagadnienie potraktowano ilustracje biblijne. Dalsza część omawianego wydawnictwa poświęcona jest najszlachetniejszemu rękopi-

som ilustrowanym, wśród których znajdują się m.in.: Wergiliusz Watykański, Iliada Ambrozjańska, Biblia Cottona, Ewangeliarz Synopski i Ewangeliarz z Rossano. Przedmiotem ostatniego rozdziału pracy M. Nowickiej jest oddziaływanie ilustracji antycznej na ilustratorstwo średniowiecza. Żywy, zajmujący styl, liczne nawiązania do historii sztuki, kultury, literatury i filozofii omawianego okresu czynią z przedstawionej publikacji pozycję interesującą i cenną nie tylko dla badacza dzieł z książki czy historia sztuki, ale i dla szerokiego kręgu czytelników.

W październiku 1979 r. odbyła się w Poznaniu sesja naukowa nt. miejsca informacji regionalnej w krajowym systemie informacji naukowej. Materiały z tej sesji [6] powielone staraniem organizatorów (Ośrodek Informacji Naukowej PAN Oddział w Poznaniu i Komisja Informacji Naukowej Oddziału PAN w Poznaniu) zawierają 30 referatów wygłoszonych przez przedstawicieli różnych typów ośrodków informacyjnych Poznania. Obrady odbywały się w 3 sekcjach wydzielonych ze względu na poruszaną tematykę. W sekcji 1 dyskutowano na temat organizacji informacji naukowej w regionie oraz potrzeb informacyjnych użytkowników. Przedstawiciele poszczególnych ośrodków mówili o potrzebach informacyjnych użytkowników w zakresie nauk medycznych, rolniczych, technicznych, chemicznych i pedagogicznych. Poruszono także zagadnienia dotyczące kadr informacyjnych w regionie, organizacji regionalnej sieci informacyjnej w bibliotekach i archiwach, a także efektywności informacji patentowej. Referatem wprowadzającym była *Analiza stanu aktualnego i potrzeb informacji regionalnej* H. Ganińskiej. Sekcja 2 zajmowała się zagadnieniami dotyczącymi zbiorów i narzędzi informacji o zbiorach w bardzo szerokim zakresie. Wygłoszone referaty dotyczyły zbiorów już istniejących (St. Zenkterer: *Charakterystyka zbiorów w ośrodkach INTE*; Z. Płatkiewicz, F. Łozowski: *Wielkopolskie zasoby biblioteczne*), potrzeb w zakresie korzystania ze zbiorów (J. Kaszubkiewicz: *Rola bibliografii regionalnej*; J. Aleksiański: *Aktualne potrzeby informacji o dokumentach życia społecznego w regionie*), a także nowych możliwości opracowywania i udostępniania informacji oraz konserwacji zbiorów (E. Jasiewicz: *Klasyfikacja zbiorów regionalnych*; J. Osieglowski: *Magazynowanie i ochrona zbiorów informacyjnych w regionie*). Na temat najnowszych zagadnień związanych z zastosowaniem komputerów w działalności informacyjnej dyskutowano w sekcji 3. Przedstawione referaty i komunikaty z badań dotyczyły już istniejących zautomatyzowanych systemów (U. Kosieli: *Doświadczenia wynikające z eksploatacji systemu KONFERENCJE*; D. Smoczyński: *Komputerowy system dokumentacyjno-informacyjny*) lub prób zastosowania automatyzacji w procesach informacyjnych (M. Górny, R. Jaworski: *Próby zastosowania komputerów do gromadzenia informacji bibliograficznej*). O potrzebach komputeryzacji zasobu archiwalnego mówił S. Nawrocki. Poza debatami w wymienionych sekcjach wygłoszono także 3 referaty na tematy ogólne dotyczące działalności informacyjnej. O metodach badań potrzeb użytkowników mówił S. Kubiak, miejscem systemów terytorialnych w ogólnym systemie SINTO zajął się w swoim wystąpieniu J. Sójka, próby określenia modelu funkcjonalnego i organizacyjnego ośrodka informacji regionalnej dokonał Cz. Burdziński.

Ukazała się 19 edycja *Informatora Nauki Polskiej* [7]. Wydawnictwo zawiera dane o placówkach naukowych PAN, placówkach naukowo-dydaktycznych szkolnictwa wyższego, instytutach naukowo-badawczych, ośrodkach badawczo-rozwojowych, centralnych laboratoriach i innych placówkach naukowo-badawczych podległych ministerstwu i urzędowi centralnym, placówkach obsługujących naukę, towarzystwach naukowych i stowarzyszeniach naukowo-technicznych. Informator zawiera dane za rok 1978. Integralną część omawianej pozycji stanowi indeks nazwisk z uwzględnieniem nazwisk profesorów emerytowanych nie występujących w tekście oraz indeks przedmiotowy. Informator opracowany został przez Centrum INTE.

WYKAZ OMÓWIONYCH PUBLIKACJI

1. Cecylia Dunin: *Wydawnictwa Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich 1945-1979. Katalog*. Kalisz: SBP Zarząd Okręgowy w Kaliszu 1979, 76 s.
2. Helena Więckowska: *Akademickie kształcenie bibliotekarzy. Zarys historyczny*. Warszawa: SBP 1979, 75 s.
3. *Problemy konserwacji i renowacji zbiorów bibliotecznych*. Poznań: Wyd. Nauk. UAM 1979, 82 s.
4. *Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie. Przewodnik*. Warszawa: Wydawnictwa UW 1979, 76 s.
5. Maria Nowicka: *Antyczna książka ilustrowana*. Wrocław: Ossolineum 1979, 225 s. Książki o Książce
6. *Miejsce informacji regionalnej w krajowym systemie informacji naukowej*. Poznań: OIN PAN, Komisja IN 1979, Materiały z sesji naukowej.
7. *Informator Nauki Polskiej*. Warszawa: CINTe 1979, 1076 s.

Jerzy Hławiczka

MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA
W SPRAWIE JĘZYKÓW INFORMACYJNYCH
(Bratysława, 18-21 września 1979)

Organizatorami drugiej konferencji przedstawiciele bibliotek narodowych krajów socjalistycznych w sprawie języków informacyjnych były: Univerzitná Knížnica w Bratysławie, Matica Slovenská w Martinie oraz Státní knihovna w Pradze. W konferencji wzięło udział 21 przedstawicieli następujących państw: Bułgarii, Czechosłowacji, Kuby, NRD, Polski, Rumunii, Węgier i ZSRR oraz 44 gości z terenu Czechosłowacji. Polskę reprezentowały: Ewa Stępniakowa i Halina Zaręba.

Poprzednia konferencja¹ zaleciła wprowadzenie „w najbliższym czasie” wspólnego języka informacyjnego typu klasyfikacji dla potrzeb systemów bibliotecznych krajów socjalistycznych. Większość referatów i głosów dyskusyjnych koncentrowała się obecnie, na problemie: jaki, a przynajmniej jakiego typu ma być ten język.

Problematykę ogólną (na tle teorii i praktyki międzynarodowej w zakresie bibliotekarstwa i bibliografii) przedstawił otwierający konferencję referat Blahoslava Kovára². Podkreślił on konieczność stosowania przez biblioteki narodowe języków informacyjnych różnego rodzaju — odmiennych dla katalogów rzeczowych ogólnych, katalogów zbiorów specjalnych, katalogów centralnych, bibliografii narodowych. Będą to zarówno języki typu klasyfikacji o różnej głębi indeksowania (np. UKD), jak i języki typu przedmiotowego (język haseł przedmiotowych, języki deskryptowe, kody semantyczne). Potrzeby automatyzacji spowodują zapewne rozpowszechnienie się języków deskryptorowych z uniwersalnym makrotezaurusem i systemem tezaursów specjalnych. Należy sądzić, że długo jeszcze będą to języki różne w różnych krajach — trzeba jednak przygotowywać się do przyjęcia wspólnego, opartego na marksistowskiej klasyfikacji nauk, uniwersalnego języka typu klasyfikacji. Zaś na okres przejściowy może mógłby znaleźć zastosowanie *Rubrykator MSINT z nazwami i kodami rubryk pierwszego i drugiego stopnia* (opublikowany jako NTP MCNTI 22-78) w roli języka „pośrednika”. Można by wówczas rozważyć włączenie bibliografii narodowych do systemu MSINT jako jednego z podsystemów. Wszystkie wyżej wymienione problemy winny stać się przedmiotem badań stałej komisji specjalistów.

Podobnie ogólny charakter miał referat Gottfrieda Rosta³, który wielostronnie, na szerokiej podstawie teoretycznej scharakteryzował wymagania, jakie trzeba postawić wspólnemu językowi informacyjnemu bibliotek i bibliografii narodowych w krajach socjalistycznych. W konkluzji stwierdził on, że złożoność problemu prze-

¹ R. Cybulski, H. Zaręba: *Międzynarodowa konferencja na temat wspólnego języka informacyjnego* (Warna 23 listopada - 1 grudnia 1974). „Prz. Bibl.” 1975 R. 43 z. 2 s. 186 - 190.

² B. Kovár (Czechosłowacja): *Informacionno - polskovyj jazyk kak sredstvo vneksach i polska informacii w oblasti bibliotecnogo dela.* — Referat ten i wszystkie inne materiały z konferencji dostępne są w Zakładzie Dokumentacji Księgoznawczej Biblioteki Narodowej, sygn. TD 768.

³ G. Rost (NRD): *Problemy ednogo informacionnogo jazyka s bibliotečno-bibliografičeskoj točki zrenija.*

rasta współczesny potencjał badawczy bibliotekoznawstwą, choć oczywiście nie wolno rezygnować z prac nad jego rozwiązaniem.

Ladislav Kofnovec⁴ bliżej przedstawił współczesną problematykę klasyfikacji uniwersalnych, a na tym tle — cechy klasyfikacji, która byłaby pożądanym wspólnym językiem dla bibliotek krajów socjalistycznych. Mocno zaakcentował fałszywość rozpowszechnionego przekonania o prekoordynowanym charakterze klasyfikacji; podobny pogląd wyraził Kovář. Rozumieją oni prekoordynację jako tworzenie wyrażeń złożonych języka informacyjnego w fazie jego tworzenia oraz podczas indeksowania dokumentu; postkoordynacją byłoby zatem tworzenie takich wyrażeń dopiero (i tylko) w trakcie wyszukiwania informacji⁵. Kofnovec podkreślił wagę współdziałania krajowych sieci bibliotecznych z sieciami inte. Zarówno biblioteki specjalne jak ośrodki inte mogą potrzebować klasyfikacji bardziej szczegółowych niż „centralna” klasyfikacja sieci; wówczas winna ona zostać połączona z klasyfikacjami specjalnymi w jeden spójny system.

Konkretniejsze propozycje przedstawił Péter Sonnenvend⁶. Określił on funkcje pełnione przez język informacyjny przy współpracy systemów informacyjnych oraz stwierdził, że bibliografie narodowe krajów socjalistycznych stosują — a i w przyszłości zapewne będą stosować — Uniwersalną Klasyfikację Dziesiątą (UKD) i radziecką Klasyfikację Biblioteczno-Bibliograficzną (BBK); uznał więc za niezbędne zapewnienie między nimi przejścia. W tym celu należałoby wybrać jeden z dwóch wariantów:

— zestawić je z trzecim językiem typu klasyfikacji; taką rolę mógłby pełnić Rubrykator MSINT;

— opracować tablice przejścia między nimi.

Wyboru tego można będzie dokonać dopiero po przeprowadzeniu odpowiednich badań.

Natomiast drugi przedstawiciel Biblioteki Széchényi'ego — Péter Zöldi⁷ opowiedział się za UKD jako językiem zapewniającym łączność między bibliografiami narodowymi. Nadaje się ona do tego celu — mimo swych niedoskonałości — m.in. ze względu na szerokie rozpowszechnienie w świecie. Obiecująca wydaje się możliwość wyszukiwania zautomatyzowanego wg podziałów wspólnych (jako faset). Możliwe i pożądane jest też powiązanie UKD z tezauresem, a istnieją w tej dziedzinie pozytywne doświadczenia.

Jedynie przedstawicielka Bułgarii, Aleksandra Dipcikowa⁸ opowiedziała się zdecydowanie za przyjęciem BBK jako wspólnego języka informacyjnego bibliotek narodowych krajów socjalistycznych (choć sugestie takie zawierał również referat Kovářa i drugiej przedstawicielki Bułgarii — M. Karageorgiewej). Dostrzega ona jednak przeszkody, które nakazują traktować to jako zamierzenie na nienajbliższą przyszłość:

— biblioteki narodowe są instytucjami o długiej historii, z ustaloną tradycją; ich bogate księgozbiory są dostępne poprzez katalogi rzeczowe, których przebudowa byłaby trudna i kosztowna;

— jednocześnie są one ogniwami wiodącymi krajowych systemów bibliotecznych, a często również ośrodkami bibliografii narodowej, co jeszcze bardziej komplikuje zadanie.

Dipcikowa zaproponowała, by wszystkie kraje socjalistyczne — dla celów wy-

⁴ L. Kofnovec (Czechosłowacja): *Universal'nye klasifikacii*.

⁵ For. *Slovník terminologický informáci naukovej*, Wrocław 1979 s. 9. — G. Wersig, U. Neveling: *Terminology of documentation*, Paris 1978 s. 141.

⁶ P. Sonnenvend (Węgry): *Problemy sozdanija oposredstvujuszego jazyka meźdu sovremennymi poiskovymi jazykami*.

⁷ P. Zöldi (Węgry): *Die UDK als Sprache für Informationsretrieval in den Beziehungen zwischen Nationalbibliographien*.

⁸ A. Dipcikova (Bułgaria): *Informacionnye jazyki s točki zrenija komunikacii meźdu nacional'nymi bibliotekami*.

miany informacji — stosowały zarówno symbole UKD jak BBK. Pociągnęłoby to za sobą konieczność przekładu i odpowiedniej (z punktu widzenia potrzeb danego kraju) adaptacji tablic BBK⁹. Celowe byłoby w okresie przejściowym przyjęcie języka „pośrednika” opartego na strukturze BBK.

Obszerną informację o stanie i rozwoju BBK, problemach jej metodyki i automatyzacji zaprezentowały trzy referaty. G. I. Arżanaja i I. G. Chandżjan¹⁰ przedstawili pokrótce jej historię i zakres stosowania w ZSRR i poza nim. Obecnie używa się czterech wariantów tablic: 1) pełnych (30 tomów wyd. 1960-1968), 2) dla bibliotek naukowych o księgozbiorze od 100 tys. do 1 mln wol. (6 tomów wyd. 1970-1972), 3) dla bibliotek powszechnych (1 tom wyd. 1977), 4) dla bibliotek dziecięcych (1 tom wyd. 1978). W końcowym stadium opracowania znajdują się tablice dla bibliotek obwodowych, bibliotek republik autonomicznych i krajowych (4 tomy). Pierwszy i drugi wariant posiadają notację literowo-cyfrową, następne trzy — cyfrową. Prowadzi się stale prace nad uzupełnianiem i doskonaleniem tych tablic, wydając odpowiednie zeszyty uzupełniające. Opracowuje się też liczne materiały instrukcyjno-metodyczne. Jednocześnie przygotowuje się koncepcję drugiego, znacznie zmienionego wydania pełnych tablic, jest to jednak praca daleka jeszcze od zakończenia; na l. 1980-1985 planuje się przeprowadzenie badań naukowych. Proponuje się udział w nich zainteresowanym krajom socjalistycznym.

Referat T. S. Goltwinskij i E. N. Fadiczewej¹¹ zawierał informacje o pracach nad przystosowaniem BBK do wyszukiwania w systemach zautomatyzowanych. Zasadniczo okazała się ona przydatna do tego celu, wymaga jednak dalszej unifikacji struktury, terminologii i notacji, zwiększenia głębi indeksowania, uaktualnienia tablic zgodnie ze współczesnym stanem nauki oraz formalizacji stosowanej metodyki.

Szczegółowe kwestie metodyczne poruszyła Klára Vančeková¹², która zajęła się klasyfikacją piśmiennictwa z zakresu dyscyplin pogranicznych. Zaproponowała szersze stosowanie łączenia symboli i dublowanie opisów, opracowanie odpowiedniej metodyki i zrewidowanie miejsca takich dyscyplin w 2 wydaniu pełnych tablic BBK.

Dwa referaty miały charakter czysto teoretyczny. Andrzej Riško¹³ omówił tematykę „języków przedmiotowych”. Przedstawił ich charakterystykę ogólną, etapy rozwoju teorii oraz stosunki między nimi a językami hierarchicznymi. Języki hierarchiczne odpowiadają wyszukiwaniu systematycznemu, wg dziedzin (a zgodnie ze specjalizacją w nauce), zaś języki „przedmiotowe” — wyszukiwaniu interdyscyplinarnemu (zgodnie z integracją w nauce), wg obiektów. Zarówno wieloletnie doświadczenia bibliotek i ośrodków informacji, jak i prawidłowości w rozwoju nauki wskazują, że istnieje uzasadnienie dla używania obydwu typów języka. Szuka się jednak takiego języka, który by odpowiadał jednocześnie podejściu systematycznemu i przedmiotowemu (języka kombinowanego, syntetycznego, kompleksowego, zintegrowanego). Poszukiwania takie prowadzą Wilenskaja, Szrejder i Sokolow (ZSRR), Roloff (NRD), Coates i Foskett (Wielka Brytania), Shera i Immroth (Stany Zjednoczone). Są to na ogół różne warianty i metody łączenia języka „przedmiotowego” z hierarchicznym w jeden system na zasadzie indeksów — systematycznego do języka przedmiotowego i odwrotnie.

⁹ Przekłady takie istnieją dotąd w Bułgarii, NRD i Czechosłowacji.

¹⁰ G. I. Arżanaja, I. G. Chandżjan (ZSRR): *Problemy razwitiija sowetskij biblioteczno-bibliografičeskoj klassifikacii (BBK)*.

¹¹ T. S. Goltwinskaja, E. N. Fadicewa (ZSRR). Ob IPJa [Informacjonno-Polskowsyj Jazyk] automatizirowannoj informacjonno-polskowskoj sistemy Gosudarstvennoj Biblioteki SSSR im. V. I. Lenina.

¹² K. Vančeková (Czechosłowacja): *Klassifikacija literatury po smežnym disciplinam na onove BBK*.

¹³ A. Riško (Czechosłowacja): *Predmetnyje informacjonno-polskowsyje jazyki*. — Autor używa terminu „języki przedmiotowe” na określenie języka haseł przedmiotowych, języków deskryptorowych i kodów semantycznych.

Halina Zaręba¹⁴ poruszyła sprawę barier językowych w językach informacyjnych (klasyfikacjach bibliotecznych i bibliograficznych) stosujących języki naturalne. Możliwości przełamania tych barier widzi autorka w tłumaczeniu z jednego języka naturalnego na drugi.

O języku informacyjnym z lingwistycznego punktu widzenia traktowało wystąpienie Teodora Hlaváča (Czechosłowacja). Próbował on jednocześnie pewne problemy filozoficzne wyrazić językiem matematyki przedstawiając np. wzór matematyczny na proces poznania.

Dwa referaty niemieckie omawiały doświadczenia z językami deskryptorowymi w systemach zautomatyzowanych. Günther Tomaselli¹⁵ zreferował eksperymenty Ośrodka Obliczeniowego Uniwersytetu K. Marksa w Lipsku. W ich toku porównano wyniki indeksowania przez laików i fachowców piśmiennictwa z zakresu techniki obliczeniowej, matematyki, cybernetyki i elektroniki (wykazując oczywistą wyższość fachowców); z użytych deskryptorów skonstruowano tezaurus wykorzystany następnie do zautomatyzowanego wyszukiwania informacji. Eksperyment zakończył się powodzeniem i dostarczył danych do wyboru odpowiedniej strategii wyszukiwania informacji dla potrzeb dużej biblioteki uniwersyteckiej.

Wolfgang Birkholz¹⁶ natomiast zaprezentował metodę zautomatyzowanego wybierania deskryptorów z tekstu niemieckiego, konkretnie — z tytułów prac naukowych. Wykorzystano do tego celu środki lingwistyczne (syntaktyczne i semantyczne). Metoda ta nadaje się do analogicznego opracowania zapytań użytkowników, a także całych tekstów w postaci czytelnej maszynowo.

Ostatnia grupa referatów miała charakter informacji o stanie prac nad językami informacyjnymi w danym kraju (lub bibliotece). M. Karageorgiewa¹⁷ nakreśliła sytuację w Bułgarii. Jak już wspomniano, kraj ten zdecydował się na wprowadzenie u siebie BBK. Przyczynił się do tego fakt oparcia katalogu Biblioteki Cyryla i Metodego na jednym z wczesnych wariantów projektu BBK; system ten, nader niedoskonały, obowiązuje również w innych bibliotekach naukowych. Obok niego stosuje się katalog przedmiotowy. Natomiast biblioteki publiczne i techniczne używają UKD. Prace nad przyjęciem BBK mają wciąż jeszcze charakter przygotowawczy (choć trwają blisko 10 lat). Na ukończeniu jest przekład tablic i ich adaptacja do potrzeb bułgarskich. Ponadto próbuje się je wykorzystać (po przeróbce) jako tablice przejścia pomiędzy UKD a Rubrykatorem MSINT, a także przy meliorowaniu słownika katalogu przedmiotowego.

Doina Banciu¹⁸ stwierdziła, że Centralna Biblioteka Państwowa Rumunii stosuje w swych katalogach UKD, zaś w systemach zautomatyzowanych (bibliografii narodowej i informacji o kulturze) języki deskryptorowe (w bibliografii narodowej — w połączeniu z UKD). Udział Biblioteki w systemie krajowym NATIS-RO i systemach międzynarodowych (UNISIST, UBC) wymaga kompatybilności stosowanych języków; rozwiązaniem mógłby być język „pośrednik” funkcjonujący w systemie zautomatyzowanym z odpowiednim oprogramowaniem.

R. A. Drużyna (ZSRR) przedstawiła poszukiwania Wszechzwiązkowej Biblioteki Literatury Zagranicznej. Nie przewiduje się reklasyfikacji katalogów opartych na zmodyfikowanej klasyfikacji Biblioteki Kongresu (z lat 20-tych), wielokrotnie meliorowanej m.in. z pomocą BBK, poszukuje się natomiast języka do wyszukiwania w systemie zautomatyzowanym. Uznano, że BBK nie będzie dla nich przydat-

¹⁴ H. Zaręba (Polska): *Vozniknovenie jazykovych bar'erov pri primenenii estestvennyh jazykov v jazykach informacionnyh.*

¹⁵ G. Tomaselli (NRD): *Probleme der automatisierten Recherche in Allgemeinbibliotheken.*

¹⁶ W. Birkholz (NRD): *Rechnergestützte Deskriptorenauswahl aus deutschsprachigen Texten.*

¹⁷ M. Karageorgiewa (Bułgaria): *Informacionno-polskove jazyki v Bolgari.*

¹⁸ D. Banciu (Rumunia): *Soobraženija o nekotorych aspektach opredelenija informacionnyh jazykov v kontekste avtomatizacii.*

na i zdecydowano się na język deskryptorowy. Prowadzi się w tym kierunku prace wspólnie z Instytutem Informacji Naukowej z dziedziny Nauk Społecznych (INION).

Bogaty zestaw tematyczny wygłoszonych referatów nie znalazł szerszego odbicia w dyskusji, która dotyczyła głównie problemu stosowania BBK jako wspólnego języka informacyjnego dla bibliotek narodowych krajów socjalistycznych. Przedstawiciele Rumunii, Węgier i Polski zapatrywali się sceptycznie na możliwość stosowania jednego języka informacyjnego w ogóle, a BBK w szczególności. Podkreślono, że stosowanie jej do wymiany informacji między bibliotekami i bibliografiami narodowymi krajów socjalistycznych oraz do budowy katalogów systematycznych może być bardzo trudne. Konieczne są adaptacje BBK do miejscowych warunków i to naruszyć może jednolitość tej klasyfikacji (powstanie kilka wersji różniących się między sobą). Ponadto istnieją w poszczególnych krajach odmienne tradycje wyrażające się w stosowaniu różnych klasyfikacji. Przebudowa katalogów systematycznych może się okazać przedsięwzięciem niepotrzebnym i nieekonomicznym.

Konferencja potwierdziła znaczenie języków informacyjnych w działalności naukowej i informacyjnej bibliotek oraz podkreśliła konieczność dalszego prowadzenia badań w zakresie ich teorii i praktyki. Potrzeba zajmowania się problemami języków informacyjnych wynika z integracyjnych tendencji w krajach socjalistycznych oraz z faktu wprowadzania automatyzacji do bibliotek narodowych.

Zebrani przyjęli projekt zaleceń, które będą przekazane kierownikom wydziałów bibliotek ministerstw kultury i dyrektorom bibliotek narodowych. Zalecono poświęcenie szczególnej uwagi sprawom teorii języków informacyjnych i włączenie do planu prac naukowych badań nad:

- rozwojem języków informacyjnych niezbędnych dla działalności informacyjnej bibliotek,
- problemami współistnienia różnych języków informacyjnych,
- poszukiwaniem języków informacyjnych odpowiednich dla wymiany informacji między zautomatyzowanymi systemami bibliografii narodowych krajów socjalistycznych,
- analizą porównawczą języków informacyjnych stosowanych w poszczególnych krajach socjalistycznych.

W celu realizacji tych badań konieczne jest zapewnienie bibliotekom narodowym odpowiednich warunków materialnych i kadrowych. Należy rozważyć możliwość stworzenia komisji koordynacyjnej, złożonej ze specjalistów z poszczególnych krajów.

Uczestnicy narady stwierdzili pożyteczność obecnego spotkania, wyrazili wdzięczność organizatorom i uznali za celowe wydanie zbioru prac przedstawionych na konferencji.

Ewa Stępnikowa, Halina Zaręba

**KRAJOWY ZJAZD DELEGATÓW
STOWARZYSZENIA BIBLIOTEKARZY POLSKICH
(Kalisz, 28-29 września 1979)**

**PRZEMÓWIENIE PRZEWODNICZĄCEGO PAŃSTWOWEJ RADY BIBLIOTECZNEJ
WICEMIN. DRA JÓZEFA FAJKOWSKIEGO**

Szanowni Zebrani!

Obecny Zjazd Stowarzyszenia odbywa się w szczególnym momencie — w czterdziestolecie rozpoczęcia najbardziej tragicznego dla narodu polskiego i świata wydarzenia, jakim była hitlerowska napaść na Polskę. I gdy w maju 1945 r. przystąpiliśmy do odbudowy kraju ze zniszczeń wojennych, stanęliśmy wobec ogromu strat, jakie poniosła kultura polska, w tym szczególnie — polska książka i bibliotekarstwo.

W latach powojennych nakazem chwili było wyrównanie ogromnych luk powstałych wskutek zniszczeń wojennych, ratowanie resztek księgozbiorów, odbudowywanie bibliotek, tworzenie nowego ich kształtu programowego i organizacyjnego. W zasadach polityki kulturalnej państwa położono główny nacisk na upowszechnienie oświaty i kultury, a co za tym idzie — rozbudowę sieci bibliotek.

Przystąpiono równocześnie do prac nad organizacją bibliotekarstwa. Już w 1946 r. ogłoszono *Dekret o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi*, który stworzył podstawy formalno-prawne ukształtowania ogólnokrajowej sieci obejmującej biblioteki publiczne, szkolne i naukowe.

W ciągu 35 lat wykształciła się spójna sieć współpracujących ze sobą różnych typów bibliotek. Organizację tej sieci umocniła *Ustawa o bibliotekach* z 1968 r. zamykając tym samym powojenny okres odbudowy i rozbudowy sieci bibliotecznych.

W chwili obecnej bibliotekarstwo polskie jest silnym i prężnym ogniwem w tworzeniu wartości kultury socjalistycznej.

Dwa ostatnie zjazdy (VII Zjazd bibliotekarzy polskich w Zielonej Górze w 1975 r. oraz Zjazd delegatów SBP w Rzeszowie w 1976 r.) wytyczyły kierunki działań, jakie winny być podjęte dla dalszej modernizacji bibliotek polskich oraz doskonalenia ogólnopolskiego systemu bibliotecznego. Oto niektóre z ważniejszych uchwał:

- opracowanie programu rozwoju bibliotek oraz ogłoszenie roku 1976 Rokiem Bibliotek i Czytelnictwa,
- organizacja sieci bibliotek w nowym układzie administracyjnym,
- problemy kształcenia kadry bibliotekarzy,
- dopływ literatury do bibliotek.

Czy uchwały zjazdów zostały w pełni zrealizowane?

Sądzę, że w odniesieniu do najważniejszych problemów możemy śmiało dać odpowiedź twierdzącą. *Program rozwoju bibliotekarstwa polskiego do 1990 r.*

stał się podstawą do tworzenia przez poszczególne resorty własnych programów; jest dokumentem określającym zadania bibliotek, w tym także bibliotek publicznych, wobec tworzonego obecnie rządowego systemu informacji SINTO.

Rok Bibliotek i Czytelnictwa oraz w dwa lata później obchodzona dziesiąta rocznica *Ustawy o bibliotekach* ukazały rolę i znaczenie bibliotek w nowoczesnym państwie. Podkreśliły dorobek bibliotek polskich, ich wkład w rozwój nauki, kultury i gospodarki narodowej.

Wydarzenia te przyczyniły się znacznie do podniesienia autorytetu bibliotekarstwa polskiego. Istotnym osiągnięciem są oddane z tej okazji do użytku nowe biblioteki, a przede wszystkim rozpoczęcie budowy — z dawną oczekiwaną przez całe polskie środowisko kultury i nauki — nowej siedziby Biblioteki Narodowej. Ta wielka inwestycja kulturalna i naukowa, której ukończenia należy oczekiwać w połowie lat 80-tych, powinna rozwiązać szereg problemów nękających bibliotekarstwo polskie. Należy sądzić, że w najbliższych latach będą podjęte kolejne, ważne decyzje w sprawie realizacji budowy innych bibliotek naukowych i publicznych.

W chwili obecnej główna praca nas wszystkich, a przede wszystkim władz administracyjnych, skupia się na doskonaleniu organizacji ogólnopolskiego systemu bibliotecznego.

W zakresie organizacji sieci bibliotek publicznych w nowym układzie administracyjnym zrobiono stosunkowo najwięcej. Opracowane zostały wytyczne w sprawie dostosowania struktury i zakresu działania bibliotek publicznych do dwustopniowej organizacji państwowej administracji terenowej.

Brakiem jednak współczesnej organizacji bibliotek jest uprzczywe widzenie tych placówek w zamkniętych układach resortowych, toteż należy scalić wysiłki i działania bibliotek wszystkich sieci, dążąc do ich integracji funkcjonalnej, tak aby wspólnie tworzyły ogólnokrajowy system biblioteczny.

Temu celowi właśnie służyły prace i dokonania podejmowane z inspiracji Państwowej Rady Bibliotecznej i Ministerstwa Kultury i Sztuki:

- wprowadzenie jednolitego, nowoczesnego systemu placowego, otwierającego większe możliwości awansu, mobilizującego do podwyższania wykształcenia i kwalifikacji;
- zorganizowanie jednolitego systemu kształcenia bibliotekarzy na poziomie wyższym i średnim;
- opracowanie *Programu rozwoju bibliotekarstwa polskiego do 1990 r.*;
- powołanie centralnych bibliotek naukowych;
- utworzenie Narodowego Zasobu Bibliotecznego;
- wydanie dalszych aktów prawnych a w szczególności zarządzeń wykonawczych do ustawy o bibliotekach;
- ustanowienie nagrody im. Heleny Radlińskiej.

Na plan pierwszy wysuwają się sprawy związane z doskonaleniem kadry zawodowej. Resort nasz przygotował założenia organizacyjne i programowe kształcenia bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej sieci ogólnokrajowej. Przy współpracy z Ministerstwem Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki utworzono kierunek studiów w zakresie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej w 15 szkołach wyższych.

Wiele uwagi poświęcono też doskonaleniu kadry naukowo-dydaktycznej, programom nauczania, warunkom studiów. Ułatwiono bibliotekarzom pracującym podejmowanie studiów zaocznych (od 1975 r. skierowano na studia ponad 3 tys. osób). Utworzono we Wrocławiu studia doktoranckie przygotowujące kadrę naukowo-dydaktyczną dla instytutów bibliotekoznawstwa. Dużą rolę odgrywają: Centrum Ustawicznego Kształcenia Bibliotekarzy (kontynuacja Państw. Ośrodka Kształcenia Korespondencyjnego Bibliotekarzy) oraz jarcosińskie konferencje bibliotekarzy - dydaktyków z krajów socjalistycznych.

Podkreślić również trzeba znaczenie kontaktów międzynarodowych, szczególnie rolę tej współpracy dla województw przygranicznych. Od 1975 r. ponad 200 bibliotekarzy skorzystało z licznych wyjazdów zagranicznych, studyjnych i stypendialnych. Wyjazdy te pozwoliły i pozwalają propagować nasze osiągnięcia i zdobywać doświadczenia w najlepszych ośrodkach zagranicznych.

W ciągu ostatnich lat wiele zrobiono, aby poprawić sytuację płacową bibliotekarzy. Przekazane zostały dodatkowe środki na płace (łącznie od 1977 r. — 130 mln zł). Inne resorty, m.in. Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki i Polska Akademia Nauk, również objęły wydzkami swoich bibliotekarzy.

Niezwykłe ważną sprawą dla wszystkich bibliotek jest poprawa stanu bazy technicznej. Mimo poważnych trudności Prezydium Kolegium Ministerstwa Kultury i Sztuki uchwaliło dn. 5.02.1979 r. program wyposażenia bibliotek publicznych w sprzęt techniczny. Bibliotekom przyznano 10 mln zł z przeznaczeniem na uzupełnienie brakującego sprzętu technicznego w wojewódzkich bibliotekach publicznych. Zorganizowany zostanie zakup nowoczesnego sprzętu produkowanego w kraju i za granicą. Podjęto wiążące rozmowy z wyspecjalizowanym zakładem w sprawie produkcji mebli bibliotecznych. Czynione są wreszcie starania o uruchomienie produkcji polskiego bibliobusu lub zorganizowanie jego importu.

Sprawy lokalowe, jak i wspomniane sprawy sprzętu technicznego są problemem szczególnie uciążliwym dla całego bibliotekarstwa polskiego, chociaż w ostatnich latach odnotowano znaczną poprawę bazy lokalowej bibliotek publicznych. Zwiększyła się ona o 134 objekty nowe lub adaptowane. Należą do nich m.in.: zmodernizowana WiMBP we Wrocławiu, MBP w Będzinie, wielofunkcyjna biblioteka w Nowej Hucie, Miejsko-Gminna w Morągu, Biblioteka Muzeum Henryka Sienkiewicza w Poznaniu, Biblioteka Gminna w Lipsku i w Nowogrodzie oraz zaadaptowana i otwarta w 1979 r. WBP w Elblągu itd.

Ważnym wydarzeniem dla bibliotekarstwa naukowego w Polsce jest podpisanie w kwietniu br. przez ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki, ministra kultury i sztuki oraz sekretarza naukowego PAN *Zarządzenia w sprawie ustalenia zasad i planu specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych oraz wyznaczenia bibliotek centralnych i określenia ich zadań*. W ten sposób postulowany od wielu lat przez środowisko bibliotekarskie plan specjalizacji bibliotek wchodzi obecnie w fazę realizacji. Wiążemy z nim m.in. nadzieję na poprawę zaopatrzenia bibliotek w piśmiennictwo zagraniczne oraz usprawnienie informacji o zasobach bibliotecznych w kraju. Głównym zadaniem jest sprawna i skuteczna obsługa czytelników oraz pełna dostępność publikacji dzięki pośrednictwu bibliotek.

Należy pogłębiać współpracę bibliotek publicznych w układzie wojewódzkim i międzywojewódzkim z bibliotekami szkolnymi i pedagogicznymi, a także naukowymi oraz z ośrodkami inż., z archiwami i muzeami.

W działaniach naszych nie ograniczamy się do spraw związanych z bibliotekami publicznymi; interesuje nas cały zespół zagadnień łączących się z funkcjonowaniem bibliotek różnych typów i sieci, z czytelnictwem uczniów i studentów, środowisk zawodowych i społecznych.

Te problemy są ściśle sprzężone z polityką wydawniczą i dystrybucją książek. Znanе są nam obiektywne przyczyny aktualnych trudności wydawniczych. Przeprowadzane sondaże stwierdziły występowanie rażących braków nawet w podstawowych lekturach i pomocach, które biblioteki powinny bezwzględnie posiadać. Braki te nie zostały spowodowane jedynie błędami dystrybucji i niedostatkami produkcji wydawniczej.

Radykalna zmiana sytuacji wydawniczej i księgarskiej jest w tej chwili niemożliwa, jakkolwiek duże nadzieje wiążemy z rozpoczynaną w roku bieżącym wysoko-nakładową serią *Książka dla każdego*. Poprawę sytuacji przynieść może również

doskonalenie pracy wydawców, księgarzy i bibliotekarzy; wspólne kształtowanie przez nich planu wydawniczego.

Zaostrzenie kryteriów polityki wydawniczej nie może być jedynym elementem kształtowania struktury księgozbiorów bibliotecznych. Bibliotekarze muszą posiadać umiejętność wartościowania książek i ich właściwego doboru. Od bibliotekarzy wymaga się przecież umiejętności korzystania z informacji o książkach, wykorzystywania tej informacji na użytek czytelników.

Będziemy dbać nadal o wzrost aktywności, roli i znaczenia Państwowej Rady Bibliotecznej, zwracać uwagę na problemy polepszenia centralnej koordynacji i współpracy międzyresortowej w zakresie polityki bibliotecznej w kraju.

W tych wszystkich działaniach nadal potrzebna nam będzie ścisła współpraca ze Stowarzyszeniem Bibliotekarzy Polskich.

Wyrazem uznania władz partyjnych i administracyjnych dla bibliotekarzy były liczne odznaczenia państwowe i odznaki resortowe (w okresie 1975-1979 ponad 300 odznaczonych). Ponadto przyznawane były nagrody im. H. Radlińskiej, dyplomy honorowe ministra kultury i sztuki oraz medale pamiątkowe.

Doceniając osiągnięcia i wkład bibliotek do kultury polskiej Rada Państwa przyznała wysokie odznaczenia państwowe: Bibliotece Narodowej, Bibliotece Publicznej m. st. Warszawy, Miejskiej Bibliotece Publicznej im. E. Raczyńskiego w Poznaniu oraz Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Zielonej Górze.

Dnia 21.12.1977 r. odbyła się uroczystość odznaczenia sztandaru Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski.

Dowodem prestiżu Stowarzyszenia na forum międzynarodowym jest udział wielu przedstawicieli środowiska w pracach takich organizacji i systemów, jak m.in.: IFLA, ISO, AIBM, ISDS, ASPRI, czy MCNTI. Przedstawiciele Polski wchodzą do władz wielu wspomnianych organizacji międzynarodowych.

Przedstawione tu przeze mnie problemy podejmowane przez Ministerstwo Kultury i Sztuki wspólnie ze środowiskiem bibliotekarskim pozwalają nam śmiało uważać pracę biblioteczną za działalność nie tylko na rzecz propagowania osiągnięć nauki i dokonań w sferze kultury, ale także za wkład do rozwoju gospodarki narodowej.

Wiele będzie zależało od Was, Drodzy Zebrani. Od Waszego zaangażowania i umiejętności zależeć będzie realizacja zadań, które pozwolą na jeszcze szerszą i skuteczniejszą wymianę myśli — ujętych w postać słowa drukowanego — między społeczeństwem a twórcami, uczonymi, organizatorami życia politycznego i gospodarczego kraju.

Życzę pomyślnych obrad.

WITOLD STANKIEWICZ

STAN i POTRZEBY BIBLIOTEKARSTWA POLSKIEGO¹

Zjazd Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, który zwołaliśmy w 35 roku Polski Ludowej do Kalisza, daje nam możliwość podjęcia wspólnie próby zastanowienia się nad istotnymi problemami działalności bibliotek w naszym kraju oraz określenia ich miejsca i roli w życiu kulturalnym, naukowym i społecznym. Chciał-

¹ W referacie wykorzystane zostały materiały zgromadzone przez różne działy BN; część z nich występuje w postaci danych liczbowych, część jest zasygnalizowana w formie ogólniejszych opinii i wniosków.

bym sformułować problemy wymagające rozwiązania i wymienić najważniejsze zadania lat najbliższych kierując się dwoma względami: po pierwsze — świadomością zadań spoczywających na Stowarzyszeniu Bibliotekarzy Polskich, a po drugie — utrwaloną w historii naszej kultury funkcją bibliotek.

Biblioteka w biegu naszych dziejów zawsze aktywnie współkształtowała istotne procesy społeczne i kulturowe. Doniosła rola spełniana przez książkę i bibliotekę wyraża się w wysokim społecznym prestiżu książki oraz w przekonaniu, że w pojęciu „zawód bibliotekarza” zawiera się lub zawierać powinny wiedza fachowa i żarliwość społecznika-oświatowca.

Do chlubnej tradycji naszego Stowarzyszenia należy podejmowanie problematyki istotnie żywotnej. Z naszych przeciw szeregów wyszła inicjatywa prawnego uregulowania egzystencji bibliotek, to nasi koledzy podejmowali próby organizacyjnego uporządkowania sieci bibliotek, by mogły one w pełni zaspokajać i pobudzać zróżnicowane potrzeby czytelnice. Stowarzyszenie zajmowało się również problemami kształcenia i dokształcania pracowników, specjalizacji bibliotek, zadań bibliotek w różnorodnych systemach udostępniania informacji.

Przychodzimy dziś na nasz Zjazd w Kaliszu z poważnymi osiągnięciami dokonanymi w 35-leciu Polski Ludowej. Nie jest oczywiście celem mego referatu przedstawienie bilansu działalności bibliotek polskich w tym okresie; wymagałoby to odrębnego opracowania i nadałoby naszemu Zjazdowi inny charakter. Osiągnięcia bibliotekarstwa polskiego są na miarę tej epoki: odrobiliśmy w tym stosunkowo krótkim okresie opóźnienia w rozwoju bibliotek, spowodowane okresem ponad stuletniej niewoli. Dziś należymy do tej grupy krajów w świecie, w których biblioteki osiągnęły wysoki poziom rozwoju. Biblioteki zapisały swoją wielką i ważną kartę w historii owych 35 lat Polski Ludowej, w szczególności dotyczy to ich udziału w rozwoju nauki, oświaty i kultury narodowej.

Nasze biblioteki są dziś ważnym elementem infrastruktury kultury i nauki. Dzięki ich pracy książka stała się dostępną w każdym zakątku naszego kraju. Powstała kilkadziesiąt tysięcy osób licząca grupa zawodowa bibliotekarzy, której poziom wiedzy fachowej stopniowo się podnosi. Mamy ogólnokrajową sieć biblioteczną, stworzyliśmy podstawę materialną tej sieci w postaci budynków, wyposażenia i księgozbiorów. Biblioteki są utrzymywane z budżetu państwa. Powstał system kształcenia bibliotekarzy, wprawdzie jeszcze nie okrzepły, ale dający duże szanse. Sformułowaliśmy zasady modernizacji bibliotek. Włączyliśmy się do międzynarodowej współpracy bibliotek i staramy się upowszechniać nasz dorobek na forum międzynarodowym.

W ciągu 35 lat Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich znacznie się rozwinęło; dziś liczy ponad 13 tysięcy członków zrzeszonych w 49 okręgach. Mamy niezaprzeczalne zasługi na polu integracji bibliotekarzy różnych sieci. Staliśmy się poważną organizacją o charakterze fachowym i naukowym, starając się jednocześnie nawiązywać do pięknych tradycji naszego Stowarzyszenia, powstałego u progu niepodległości w roku 1917. Upowszechniliśmy dorobek naszych wybitnych poprzedników. Nazwiska Estreicherów, Dembego, Bernackiego, Grycza, Muszkowskiego, Radlińskiej, Vrtel-Wierczyńskiego i wielu innych, którzy położyli fundamenty pod organizację polskiego bibliotekarstwa, bibliotekoznawstwa, bibliografii, są dziś znane nie tylko bibliotekarzom. Weszły one na stałe do historii kultury polskiej.

O sprawach tych warto pamiętać i mówić szczególnie z młodzieżą bibliotekarską, która nieraz zadaje z nieświadomości płynące pytanie: czemu mam należeć do SBP, co ono daje?

W ostatnim 10-leciu bibliotekarstwo polskie dopracowało się szeregu ważnych dokumentów. Należą do nich: referat programowy o stanie i perspektywach informacji i dokumentacji naukowej, przedstawiony na II Kongresie Nauki Polskiej

w 1973 r.², *Raport o stanie bibliotek polskich* (Warszawa 1974), referat pt. *O dalszą modernizację bibliotek polskich* przedstawiony na VII Zjeździe Bibliotekarzy Polskich w Zielonej Górze³ oraz *Program rozwoju bibliotekarstwa polskiego do 1990 r.* (Warszawa 1977). Celem tych dokumentów było wykazanie, że rozwój nauki, oświaty i kultury w Polsce, podobnie jak we wszystkich krajach socjalistycznych, wymaga poważnego umocnienia roli bibliotek. Nauka i technika, którym służą biblioteki i dla których stwarzają niezbędny warsztat, stały się czynnikiem w znacznym stopniu rozstrzygającym o szansach rozwoju państw i narodów. Coraz częściej słyszy się opinie, że o poziomie rozwoju danego kraju świadczy także stan i poziom jego bibliotek. Dlatego w całym świecie obserwujemy proces modernizacji bibliotek.

Równie świadomość, że we współczesnym społeczeństwie socjalistycznym książka i biblioteka stały się jednym z podstawowych czynników rozstrzygających o społecznym i kulturalnym awansie kraju. Związane z rozwojem społeczno-gospodarczym potrzeby w dziedzinie informacji oraz kształcenia kadr, rozbudzanie inicjatywy twórczej w nauce i technice, w życiu gospodarczym, wymagają rozbudowy bibliotek, unowocześniania ich wyposażenia, doskonalenia kadr, właściwego zaopatrzenia w dostateczną liczbę książek i czasopism krajowych i zagranicznych. Szczególnie ważną funkcję pełni książka i biblioteka w kulturze i oświacie, w kształtowaniu postaw ideowo-politycznych i społecznych w społeczeństwie socjalistycznym, przyjmującym za ideową podstawę marksistowską koncepcję świata⁴.

Wychodząc z tych zasad opracowaliśmy program ustalający kierunki i formy działania bibliotek, korespondujące z przyspieszonym postępowaniem gospodarki, oświaty, nauki i kultury oraz wspomagające współczesnego Polaka w poszukiwaniu wartości życia i kształtowaniu jego cech osobowych. Dlatego konsekwentnie od lat kilku przedstawiamy naszym władzom i czynnikom kształtującym politykę kulturalną w kraju postulaty w sprawie konieczności szybkiego odrobienia zaległości w dziedzinie bibliotekarstwa, by na podstawie dotychczasowego dorobku i bogatych tradycji przyspieszyć budowę nowoczesnego systemu bibliotecznego, zdolnego sprostać zadaniom stawianym społeczeństwu socjalistycznemu na obecnym etapie jego rozwoju.

Mówiliśmy w *Programie* o potrzebie wprowadzenia jednolitej polityki bibliotecznej, kreślącej kierunki rozwoju bibliotek i zapewniającej warunki ich realizacji. Polityka ta winna obejmować sprawy podstawowe, a przede wszystkim racjonalne zasady gromadzenia zbiorów, ich opracowania, przechowywania i sprawnego udostępniania, działalność służb informacyjnych, problemy kadrowe, kształtowanie ogólnokrajowej sieci wszystkich typów bibliotek, prawidłowe rozwiązywanie strukturalne i funkcjonalne bibliotek, przyspieszony rozwój budownictwa i wyposażenie bibliotek w nowoczesny sprzęt, z wprowadzeniem mechanizacji i automatyzacji czynności bibliotecznych i bibliograficznych i wreszcie — bardzo istotne dla przyszłości — ustalenie głównych kierunków badań bibliotekoznawczych i bibliologicznych.

Od dawna z całym naciskiem podkreślamy, że tak sformułowane zasady państwowej polityki bibliotecznej są nie do zrealizowania w obecnych warunkach organizacji i zarządzania bibliotekami. Dlatego też pragnę zwrócić się z apelem do obecnych wśród nas przedstawicieli władz o przyspieszenie decyzji w sprawie powołania centralnego organu do spraw bibliotek. Zgodnie z obowiązującą ustawą o bibliotekach komórka ta winna być umiejscowiona w Ministerstwie Kultury i Sztu-

² *Stan i perspektywy rozwoju informacji naukowej (biblioteki, archiwa, ośrodki informacji, edytorstwo)*. Ref. zbiorczy Podsekcji Informacji i Dokumentacji Naukowej II Kongresu Nauki Polskiej oprac. na podstawie referatów Zespołów przez przewodniczącego Podsekcji prof. dr. W. Stankiewicza *II Kongres Nauki Polskiej, Materiały i Dokumenty*. Warszawa, 26 - 29. 06. 1973. T. 2 cz. 1 Warszawa 1974 s. 492 - 514.

³ W. Stankiewicz: *O dalszą modernizację...* „Prz. Etbl.” 1978 R. 44 z. 3 s. 243 - 253.

⁴ *Program rozwoju bibliotekarstwa polskiego* s. 8.

ki. Ważnym etapem realizacji tego postulatu powinno być powołanie samodzielnego Departamentu Bibliotek w MKiSz. Pragnę wyrazić nadzieję, że niejednokrotnie składane w tej sprawie obietnice zostaną spełnione.

pozytywnie oceniamy poczynania w ostatnich latach Państwowej Rady Bibliotecznej mającej charakter ciała opiniodawczo-doradczego. Działalność Rady przyczyniła się do koordynacji międzyresortowej spraw bibliotecznych, ale jest to zaledwie mały krok naprzód. Tymczasem już dziś jest pilna potrzeba dania odpowiedzi na wiele pytań o przyszłość bibliotek. Musimy znaleźć odpowiedź na pytania: jakie zjawiska i czynniki społeczne wpływać będą w najbliższej przyszłości na zmiany funkcji bibliotek? Jakie będą potrzeby użytkowników bibliotek i jak będą się one kształtowały? Jakie są warunki kadrowe i materialne oraz możliwości podniesienia efektywności pracy bibliotek? Jak zbudować w kraju nowoczesny system biblioteczny? Rozwiązanie tych i wielu innych spraw byłoby ułatwione w wypadku podjęcia przez rząd uchwały w sprawie rozwoju bibliotek, o co wnioskujemy.

Bibliotekarstwo nasze wiąże duże nadzieje z rozpoczęciem budowy gmachu Biblioteki Narodowej. W ostatnich latach nastąpił szybki jej rozwój. Stała się ona centralną biblioteką państwa i główną księżnicą w kraju. Biblioteka Narodowa będzie się rozwijać w najbliższej przyszłości jako księżnica narodowa („Bibliotheca Patria”), jako centrala informacji o dokumentach polskich i Polski dotyczących oraz o piśmiennictwie zagranicznym w zbiorach krajowych i wreszcie jako główna placówka naukowa w dziedzinie nauki o książce i ośrodek kształtowania koncepcji teoretycznych w sprawach rozwoju bibliotek w kraju.

Biorąc pod uwagę dotychczasowy dorobek, Zjazd nasz winien dokonać obiektywnej oceny sytuacji bibliotek i Stowarzyszenia w chwili obecnej oraz wytyczyć zadania dla przyszłych władz.

Pragnę zwrócić uwagę na sytuację największej sieci, jaką stanowią biblioteki publiczne. Słusznie szcycimy się zbudowaniem tej sieci od podstaw, dużym jej wkładem w rozwój oświaty i w upowszechnienie czytelnictwa. Powinniśmy jednak wspólnie zastanowić się, jak pokonać dosyć poważne trudności w zaopatrzeniu tej sieci w książki wobec braków występujących na rynku wydawniczym. Od 1974 r. nie osiągamy globalnego wskaźnika zakupu książek, ustalonego zarządzeniem ministra kultury i sztuki z 1971 r., którego celem było zagwarantowanie pewnego minimum nabytków i wyrównanie dysproporcji w zasobach bibliotek. Spada przeciętna liczba nabywanych nowych książek i w statystycznej bibliotece w ostatnich dwu latach była ona o 16 książek mniejsza od liczby osiągniętej przed 6-ciu laty. Przeciętna cena książki wzrosła znacznie w ostatnich latach. Ogromny postęp w upowszechnieniu książki w Polsce nie oznacza, że nie niepoki nas fakt, iż — jak wynika z badań Instytutu Książki i Czytelnictwa BN przeprowadzonych na dużej próbie — aż 40% dorosłych badanych osób nie przeczytało w ciągu roku ani jednej książki. Nie wydaje się, by pozytywnie na ten stan oddziaływały takie zjawiska, jak wspomniany już ogólny wzrost cen książek i utrudnienia w ich nabywaniu.

Produkcja wydawnicza nie w pełni odpowiada potrzebom bibliotek. Liczba tytułów literatury pięknej wydanych w 1977 r. jest zaledwie o 24 tyt. wyższa od liczby tytułów wydanych w roku 1960. Jako zjawisko pozytywne zanotować należy wzrost nakładów o 78%; ale liczba tytułów książek dla dzieci spadła z 427 do 298, czego w żadnej mierze nie mogło zrekomensować podniesienie nakładów tych książek z 18 mln egzemplarzy do 23,5 mln.

Konieczne jest maksymalne zwiększenie ilości tytułów i wysokości nakładów książek beletrystycznych, szczególnie szeroko pojętej klasyki, wybitnych dzieł najnowszej literatury polskiej i światowej, a także powieści popularnej i książek ogólnohumanistycznych, dobrych książek popularnonaukowych i społeczno-politycznych poszukiwanych zarówno przez biblioteki, jak i nabywców indywidualnych.

Trzeba również upomnieć się o tzw. książki funkcjonalne: poradniki, słowniki encyklopedie, wszelkiego rodzaju kompendia, dzieła zawierające sumę wiedzy z poszczególnych dziedzin. Stanowią one podstawę edukacji kulturalnej i są poszukiwane i w bibliotekach, i w księgarniach.

Postulowany wzrost produkcji wydawniczej w dziedzinie literatury pięknej i popularnonaukowej mógłby być osiągnięty w znacznej mierze drogą bardziej racjonalnych planów wydawniczych. Można znaleźć wiele przykładów, że nawet w obecnej, bardzo dla książki trudnej sytuacji ukazują się tytuły mało ważne, a nawet niepotrzebne.

Pewną poprawę zaopatrzenia bibliotek dało by się osiągnąć także poprzez wydłużenie życia książki bibliotecznej, to jest wydrukowanie jej na trwalszym papierze i w solidniejszej oprawie.

Wiele faktów wskazuje również na konieczność doskonalenia pracy aparatu dystrybucji książki. Nie sposób w tym miejscu rozważać szczegółowo spłotu spraw z tym związanych, niemniej trzeba podkreślić, że przyznanie bibliotekom pierwszeństwa w zakupie wydawnictw to jedna z szans realizacji fundamentalnych zasad polityki kulturalnej. Należy dążyć jednak do tego, aby i indywidualny nabywca mógł zdobyć bez większego trudu interesującą go pozycję.

W l. 1974-1976 poprawiła się struktura wykształcenia bibliotekarzy w sieci bibliotek publicznych: zmniejszyła się liczba osób z wykształceniem podstawowym, a zwiększyła z wykształceniem wyższym. W dalszym ciągu jednak istnieją duże dysproporcje w tym zakresie między bibliotekarstwem w mieście i na wsi, choć trzeba pamiętać o ogromnym awansie środowiska wiejskiego. Zrealizowany został w Polsce Ludowej postulat rozwoju oświaty, o który walczyła wieś w okresie kapitalizmu. W 1976 r. wśród ogółu bibliotekarzy na wsi, niepełnozatrudnieni stanowili 41,5%; wśród pełnozatrudnionych wykształcenie podstawowe miało 23%, podczas gdy w miastach tylko 5,2%. Wśród pełnozatrudnionych bibliotekarzy na wsi aż 54% nie miało żadnej kwalifikacji bibliotekarskich, a wśród niepełnozatrudnionych osoby bez kwalifikacji stanowiły 97,7%. Niedostatki w przygotowaniu zawodowym bibliotekarzy wiejskich niewątpliwie zmniejszają efektywność starań o umocnienie organizacyjne bibliotek gminnych. Bibliotekarze ze średnimi kwalifikacjami ogólnymi i zawodowymi stanowią 45,6% ogółu pełnozatrudnionych pracowników bibliotek publicznych. Jest to najlichnieszta grupa, która bezpośrednio obsługuje czytelników we wszystkich środowiskach. Stworzenie dla tej grupy form sprzyjających samokształceniu powinno się stać programowym zadaniem naszego Stowarzyszenia w najbliższych latach.

Miasto jest nieporównywalnie lepiej wyposażone w budynki biblioteczne niż wieś. Spośród 268 nowych budynków 68,5% wybudowano w miastach. Poprawiło się wyposażenie bibliotek w urządzenia reprograficzne. Prawie wszystkie wojewódzkie biblioteki publiczne mają powielacze bądź kserografy; każda wojewódzka biblioteka publiczna ma samochód. Gorzej natomiast przedstawia się wyposażenie w środki łączności (telefon, telex). W tej sytuacji plan włączenia sieci bibliotek publicznych do SINTO powinien postawić na pierwszym miejscu program rozwoju łączności wojewódzkich bibliotek publicznych z bibliotekami miejskimi i wiejskimi.

Obok bibliotek publicznych fundamenty ogólnej kultury czytelniczej tworzą biblioteki szkolne. Notujemy tu duże osiągnięcia. Powstała sieć tych bibliotek licząca 20 tys. placówek, ale tylko 5 tys. bibliotek szkolnych ma etatowy personel; pozostałymi bibliotekami opiekują się dodatkowo nauczyciele, za co otrzymują niewielkie wynagrodzenie od 100 do 800 zł miesięcznie, zależnie od wielkości księgozbioru i liczby uczniów. Władze ministerialne zalecają, aby każda biblioteka szkolna składała się przynajmniej z dwóch pomieszczeń — wypożyczalni i czytelni. W rzeczywistości przeważają biblioteki o jednym pomieszczeniu, pełniącym funkcje magazynu i wy-

pożyczalni. Biblioteki szkolne borykają się z niedostatkiem funduszy na zakup książek; obowiązuje nadal wskaźnik na zakup nowości książkowych, ustalony w drugiej połowie lat 50-tych, dzisiaj niewystarczający, ale sumy na zakup książek nie zostały powiększone.

Nie sposób w jednym wystąpieniu podnieść wszystkich spraw żywotnych dla bibliotekarstwa polskiego w dobie obecnej. Dokonaliśmy wiele i wiemy, jak odpowiednie zadania są nam wyznaczane. Rozwój gospodarki, przemiany w nauce i oświacie oznaczają, że wkrótce nasze zadania i obowiązki będą jeszcze zwiększone i bardziej złożone. W najbliższym czasie należy podjąć decyzje, dotyczące wielu problemów. Z największą uwagą należy rozpatrzyć sprawy następujące:

1. Stan organizacyjny bibliotek różnych sieci. Zmierzać należy do wykształcenia systemu funkcjonalnie połączonych placówek i stworzenia warunków ich racjonalnego współdziałania;

2. Konieczne jest wzmocnienie i rozbudowa bazy materialnej bibliotek (budynków, wyposażenia, księgozbiorów);

3. Kształcenie i dokształcanie pracowników. Należy usuwać przeszkody na drodze do kształcenia się; zachęcać do podnoszenia kwalifikacji. Musimy położyć większy nacisk na to, by uprawnienia zawodowe zdobywać poprzez naukę (związaną ze znacznymi nieraz wyrzeczeniami i wysiłkiem), a nie tylko przez odczekanie kilku lat i uzyskanie odpowiedniego stażu;

4. Zasoby bibliotek naukowych i ich wykorzystanie. Zbiory polskich bibliotek liczą obecnie około 55 mln woluminów, korzysta z nich rocznie około 1 mln czytelników. Jest to ogromny potencjał, który powinien bardziej intensywnie służyć naszej nauce, oświacie i gospodarce. Trudna sytuacja na rynku wydawniczym, coraz wyższe ceny książek zagranicznych, ciasnota w wielkich bibliotekach uniwersalnych powinny skłonić wszystkie biblioteki naukowe i specjalistyczne do takiego zorganizowania pracy i informacji o zbiorach, by mogli z nich korzystać wszyscy zainteresowani.

Geografia czytelnicza zmieniła się w ostatnich latach i będzie się zmieniała w dalszym ciągu. Ludzie kształcący się i pracujący naukowo mieszkają coraz częściej z dala od wielkich skupisk miejskich. Zrozumienie ich potrzeb, nawiązanie bliskiej współpracy bibliotek naukowych z publicznymi, przede wszystkim w obrębie regionu to sprawy, którym należy poświęcić również wiele uwagi. Nie są to zresztą sprawy nowe, nabierają one jednak obecnie szczególnego znaczenia.

Dla polskich bibliotek naukowych *Zarządzenie w sprawie ustalenia zasad i planu specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych oraz wyznaczenia bibliotek centralnych i określenia ich zadań* jest wydarzeniem wielkiej wagi⁵. Otwiera ono przed bibliotekarstwem naukowym nowe perspektywy, ale równocześnie nakłada na nie dodatkowe obowiązki. Musimy zadbać o to, by nowe obowiązki bibliotek centralnych nie zniwelowały możliwości rozwijania przez nie tradycyjnych usług bibliotecznych, a urzeczywistnienie idei lepszego zaopatrzenia w literaturę zagraniczną nie stanęło w sprzeczności z szansą udostępnienia tej literatury wobec zamiany wieloegzemplarowości na większą liczbę gromadzonych tytułów. Konieczne jest również, by zwiększeniu obowiązków bibliotek, zawsze chętnych i gotowych do współdziałania z krajowymi i międzynarodowymi systemami informacji, towarzyszyło zapewnienie im odpowiednich środków.

W specjalizacji bibliotek i tworzeniu placówek centralnych jesteśmy dopiero na początku drogi. Jest tu sporo spraw kontrowersyjnych i dyskusyjnych, nurtujących nasze środowisko. Usunięte być muszą wszystkie niejasności czy brak kon-

⁵ Zarz. nr 1 ministrów: kultury i sztuki, nauki, szkolnictwa wyższego i techniki oraz sekretarza naukowego Polskiej Akademii Nauk z dn. 25. 04. 1979 r. w sprawie: ustalenia zasad i planu specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych oraz wyznaczenia bibliotek centralnych i określenia ich zadań. „Dz. Urz. Mtn. Nauk Szk. Wyż. Tech.” 1979 nr 3 poz. 9.

sekwencji w przydziale centralnym bibliotekom naukowym obszarów tematycznych. Należy również podjąć trud opracowania instrukcji metodycznych, schematów klasyfikacji rzeczowych, zasad stosowania nowych technik i nośników w działalności bibliotek. Środowisko bibliotekarskie udowodniło wielokrotnie, że aktywnie sprzyja nowoczesności i postępowi; tym mocniej musi zabrzmieć nasz głos w chwili, gdy postępek i nowoczesność wkracza w nasze życie.

W 1978 r. Biblioteka Narodowa, Biblioteka Jagiellońska, Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich wystąpiły z inicjatywą utworzenia Narodowego Zasobu Bibliotecznego. Propozycja ta została bardzo dobrze przyjęta przez środowisko bibliotekarskie oraz ludzi nauki i kultury. Narodowy Zespół Biblioteczny został również uwzględniony we wspomnianym *Zarządzeniu* dotyczącym specjalizacji zbiorów bibliotecznych. Jest naszym pilnym i ważnym zadaniem doprowadzenie do końca wszystkich spraw organizacyjnych NZB i realizacja tej idei, która powinna stać się ważnym czynnikiem integracji bibliotekarstwa polskiego.

Jednocześnie działania na rzecz i w ramach NZB powinny być inspiracją do podniesienia stanu opracowania zbiorów bibliotecznych i stworzenia centralnej ewidencji tych zasobów jako podstawowego warunku informacji o nich.

Niezmiernie ważna jest sprawa zadań i roli samego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich jako organizacji społecznej integrującej wszystkich bibliotekarzy oraz wnoszącej poważny wkład w rozwój kultury, nauki i gospodarki socjalistycznej ojczyzny. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich powinno w większym niż dotąd stopniu inspirować wykorzystanie całego potencjału bibliotek i bibliotekarzy, wszystkich tkwiących w nich rezerw dla dalszego rozwoju bibliotek i poprawy efektywności ich działania. Będzie to nasz konkretny wkład do złagodzenia i przełamania trudności gospodarczych w kraju, nasza cegiełka we wzmożonym wysiłku całego społeczeństwa.

W okresie dyskusji przed VIII Zjazdem PZPR wszystkie ogniwa SBP powinny podnieść sprawy książki i bibliotek w sposób odpowiedzialny i konstruktywny.

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich powinno wzmóc działania zmierzające do podniesienia kwalifikacji zawodowych i naukowych bibliotekarzy. Trzeba zadbać o odpowiednie bodźce moralne i materialne, stymulujące podnoszenie kwalifikacji. Należy usilnie zabiegać o podniesienie społecznego prestiżu naszego zawodu, o większe uznanie dla pełnej zaangażowania i ofiarności pracy bibliotekarzy, o przyznanie najbardziej twórczym bibliotekarzom uprawnień podobnych do tych, jakie zagwarantowano ustawowo nauczycielom.

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich musi troszczyć się o stałe podnoszenie własnego autorytetu, o to, by jego stanowisko i opinie nie były nie zauważone, lecz w szerszym stopniu brane pod uwagę zarówno przy kształtowaniu i realizowaniu polityki bibliotecznej i wydawniczej, jak i w działalności legislacyjnej dotyczącej bibliotek i służb informacji naukowej.

Ważnym zadaniem jest pogłębienie w ramach naszego Stowarzyszenia integracji bibliotekarzy z wszystkich sieci bibliotecznych. Na zewnątrz trzeba wzmóc wysiłki nad dalszym zespoleniem starań podejmowanych przez wszystkie organizacje zrzeszające ludzi książki, w tym Polskie Towarzystwo Wydawców Książek, Związek Nauczycielstwa Polskiego, Związek Zawodowy Pracowników Kultury i Sztuki, Towarzystwo Przyjaciół Książki, Stowarzyszenie Księgarzy Polskich. Chodzi nam o lepszą przyszłość książki jako ważnego elementu kultury, nauki, oświaty.

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich pozytywnie odnosi się do włączenia do jego szeregów pracowników informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej, a także innych nie zrzeszonych pracowników podobnych placówek.

Od lat podkreślamy, że praca bibliotekarza i pracownika informacji naukowej to dwie gałęzie tej samej wiedzy. Czy byłoby zgodne z naszymi celami odsuwanie tej grupy ludzi lub tworzenie słabej odrębnej organizacji? Przyniosłoby to straty obu naszym grupom, pogłębiłoby jeszcze bardziej istniejące rozproszenie naszych

szeregów. Na drodze wspólnego działania w ramach Stowarzyszenia możemy zwiększać nasze szeregi, scalić wysiłki organizacyjne, zwiększyć środki finansowe, a tym samym bardziej przyczynić się do podniesienia prestiżu społecznego tych grup zawodowych. Spraw wspólnych do załatwienia jest już dziś wiele. Chodzi o znalezienie najlepszych rozwiązań w kształceniu bibliotekarzy i dokumentalistów, właściwe kształtowanie struktury kadr w bibliotekach i ośrodkach inte i wiele innych.

W referacie swoim podniosłem tylko pewne problemy. Okres dzielący nas od poprzedniego Zjazdu SBP to okres dużych wspólnych naszych dokonań, okres rozwoju naszego Stowarzyszenia i wzrostu jego autorytetu w całym środowisku bibliotekarskim. Pragnę podziękować całemu naszemu aktywowi za wkład do wspólnego naszego dorobku.

Słowa podziękuję kieruję do naszych władz, do bratnich związków i organizacji oraz wszystkich instytucji, które szły nam z pomocą i wykazywały zrozumienie dla naszych potrzeb.

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich tak jak dotychczas, również w przyszłości będzie doskonalić formy swej działalności i podejmować nowe działania na rzecz rozwoju bibliotek pełniących tak doniosłą rolę w rozwoju kultury narodowej.

SPRAWOZDANIE ZARZĄDU GŁÓWNEGO
STOWARZYSZENIA BIBLIOTEKARZY POLSKICH
za okres 20.06.1976-28.09.1979 złożone przez sekretarza generalnego
Tadeusza Zarzębskiego

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich zawsze przejawiało szczególne zainteresowanie sprawami bibliotekarstwa polskiego, doskonalenia jego organizacji i działalności w służbie społeczeństwu.

Przyjmując takie założenia ideowe i zraszając najbardziej świadomą część zawodowej grupy bibliotekarskiej, nie tylko staje się ono reprezentacją wszystkich polskich bibliotekarzy, ale również wywiera określony wpływ na kształtowanie się postępowych, zaangażowanych postaw zawodowych.

W okresie sprawozdawczym nastąpił znaczny wzrost szeregów naszej organizacji. Obecnie Stowarzyszenie liczy 13 826 członków, tj. o 1653 (13,6%) więcej niż na początku kadencji. Podkreślić należy, że w liczbie nowych członków szerszą reprezentację uzyskali pracownicy sieci bibliotek szkolnych i naukowych oraz ośrodków inte.

Zgodnie z postanowieniami statutu, uchwalonego na ostatnim zjeździe, zainicjowano akcję pozyskiwania członków wspierających.

Ogólny wzrost aktywności, jaki wykazały ogniwa centralne i terenowe Stowarzyszenia, różnorodność stosowanych form działania, korelowanie zamierzeń z rzeczywistymi i pilnymi potrzebami naszego życia zawodowego, stwarzanie członkom wszechstronnych możliwości rozwijania pracy społecznej podnoszą atrakcyjność i prestiż Stowarzyszenia w całym środowisku bibliotekarskim oraz zwiększają zainteresowanie jego celami i działalnością.

Ożywiła się praca okręgów, sekcji, komisji i referatów; w okresie sprawozdawczym zorganizowały one liczne konferencje, narady i spotkania robocze specjalistów różnych dziedzin bibliotekarstwa, podejmując w ten sposób wiele problemów z zakresu dalszej jego modernizacji.

Pogłębieniu i rozwinięciu uległy zakres i formy naszej współpracy z innymi organizacjami społecznymi. Dokonało się również pewne ożywienie naszej działalności międzynarodowej; nawiązano kontakty z Wszechzwiązkowym Towarzystwem Miłośników Książki w ZSRR, zacieśniono współpracę z bibliotekami NRD.

1. WŁADZE NACZELNE SBP W L. 1976 - 1979

Krajowy Zjazd Delegatów SBP obradujący w Rzeszowie (19-20.06.1976) powołał w tajnym głosowaniu: 17-osobowy Zarząd Główny, 7-osobową Główną Komisję Rewizyjną oraz 5-osobowy Główny Sąd Koleżeński.

Zarząd Główny, na posiedzeniach dnia 20 czerwca oraz 7 października 1976 r., ukonstytuował się w następujący sposób: przewodniczący — Witold Stankiewicz; I wiceprzewodniczący — Janina Cygańska; wiceprzewodniczący: Stanisław Korman, Franciszek Łozowski, Karol Musioł, Hanna Uniejewska; sekretarz generalny — Tadeusz Zarzębski, z-ca sekretarza gen. — Cecylia Duninowa, skarbnik — Elżbieta Sawicka, członkowie: Janusz Albin, Józef Czerni, Elżbieta Dudzińska, Tadeusz Kozanecki, Stanisław Krzywicki, Mieczysław Mazurkiewicz, Halina Pabiszowa, Roman Sękowski.

Główna Komisja Rewizyjna, na posiedzeniu w dn. 5.10.1976 ukonstytuowała się w następujący sposób: przewodniczący — Edward Assbury, wiceprzewodniczący — Tadeusz Bruszewski, sekretarz — Alicja Halpernowa, członkowie: Stanisław Badoń, Zofia Jasińska, Wanda Pindłowa, Marian Żuber.

Do Głównego Sądu Koleżeńskiego powołani zostali: Jan Pasierski (przewodniczący), Zbigniew Binerowski, Jan Engel, Maria Hudymowa, Henryk Sawoniak.

2. ZARZĄD GŁÓWNY

W okresie sprawozdawczym zorganizowano: 6 posiedzeń plenarnych ZG SBP (z udziałem przewodniczących zarządów okręgowych, przewodniczących zespołów ZG SBP oraz członków honorowych SBP); posiedzenia Zarządu Głównego (w składzie 17-osobowym) odbywały się co 3-4 miesiące; posiedzenia robocze niektórych funkcyjnych członków Zarządu oraz dyrektora Biura ZG SBP odbywały się na ogół co tydzień.

W początkowym okresie Zarząd Główny skoncentrował się na działaniach organizatorskich.

Zakończono prace nad projektem nowego statutu SBP. Statut ten został zatwierdzony dn. 2.11.1976. Rozpropagowano szeroko jego tekst oraz wdrażano w życie jego postanowienia.

W celu usprawnienia współpracy Zarządu Głównego z zarządami okręgowymi ustalono dla każdego okręgu opiekuna spośród członków ZG i ustalono regulamin jego pracy. Szczególną uwagę poświęcono zorganizowaniu pracy w nowo utworzonych okręgach SBP.

Opracowano regulamin pracy sekcji, komisji i referatów ZG SBP oraz powołano następujących kolegów na przewodniczących: Sekcja Bibliotek Fachowych — Elżbieta Dudzińska; Sekcja Bibliotek Muzycznych — Maria Prokopowicz; Sekcja Bibliotek Naukowych — Janusz Albin; Sekcja Bibliotek Publicznych i Związkowych — Roman Sękowski; Sekcja Bibliotek Szkolnych i Pedagogicznych — Elżbieta Sawicka; Sekcja Bibliotek Szpitalnych — Wanda Kozakiewicz. W toku kadencji powołano na wniosek członków SBP 2 nowe sekcje: Sekcję Bibliotek Kartograficznych — przewodniczący Bogusław Krassowski; Sekcję Bibliograficzną — przewodniczący Radosław Cybulski. Komisja Budownictwa i Wyposażenia Bibliotek — Jerzy Maj; Komisja Finansowa — Stanisław Korman; Komisja Informacji Naukowej — Hanna Uniejewska; Komisja Mikrofilmowania i Zabezpieczania Zbiorów — Konrad Zawadzki; Komisja Racjonalizacji i Mechanizacji Pracy Bibliotecznej — Józef Czerni; Komisja Statystyki Bibliotecznej — Wiesława Żukowska; Komisja Szkolenia i Doskonalenia Kadr — Stanisław Kubiak; Komisja Współpracy Bibliotek i Ośrodków Informacji Naukowej — Halina Pabisz; Komisja Wydawnicza — Radosław Cybulski;

Referat ds. Okręgów — Franciszek Łozowski; Referat Informacyjno-Prasowy — Tadeusz Zarzębski; Referat Nagród i Odznaczeń — Tadeusz Zarzębski; Referat Socjalno-Bytowy — Janina Cygańska; Referat Współpracy Międzynarodowej — Maria Majewska.

3. GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁANIA

Kończąca się kadencja władz naczelnych Stowarzyszenia przypadła na końcowy okres realizacji programu społeczno-gospodarczego rozwoju kraju, ustalonego na VI Zjeździe PZPR i rozszerzonego na VII Zjeździe. Przypadła też w okresie wielkich rocznic ogólnokrajowych: 60-lecie odzyskania niepodległości (1978), 35-lecie Polski Ludowej (1979), 35-lecie Ludowego Wojska Polskiego (1978). Mieliśmy również i własne bibliotekarskie wydarzenia, jak 60-lecie Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, 50-lecie IFLA, 50-lecie powstania Biblioteki Narodowej, 30-lecie *Dekretu o bibliotekach* i 10-lecie *Ustawy o bibliotekach*, Rok Bibliotek i Czytelnictwa. Przygotowano w tym czasie *Program rozwoju bibliotekarstwa polskiego do 1990 r.*

Program szeroko określał zadania nowego Zarządu w sprawach dotyczących bibliotek i bibliotekarzy, samego Stowarzyszenia oraz rozszerzenia jego działalności we współpracy z krajowymi i zagranicznymi stowarzyszeniami i instytucjami oraz z organami (centralnymi i terenowymi) nadzoru nad bibliotekami. Program, uwzględniając rolę Stowarzyszenia w integracji bibliotekarzy różnych sieci, określał następujące główne kierunki działania SBP: upowszechnienie założeń *Programu rozwoju bibliotekarstwa polskiego*; modernizację metod pracy bibliotekarzy i działalności bibliotek; organizowanie szerokiej współpracy bibliotek różnych sieci; reprezentowanie interesów całego bibliotekarstwa polskiego na zewnątrz; kontynuowanie starań o stworzenie warunków do prowadzenia jednolitej polityki bibliotecznej; starania o poprawę warunków działania bibliotek; propagowanie postępowych postaw zawodowych w całej społeczności bibliotekarskiej; prowadzenie różnych form doskonalenia zawodowego bibliotekarzy; szeroką popularyzację celów Stowarzyszenia; dbałość o ogólny rozwój organizacji (zwłaszcza pozyskanie większej liczby członków SBP spośród pracowników bibliotek naukowych, fachowych i szkolnych); doskonalenie pracy różnych ogniw Stowarzyszenia w nowej jego strukturze organizacyjnej.

Program został zrealizowany w granicach możliwości Zarządu.

4. KONFERENCJE I NARADY PROBLEMOWE

W okresie sprawozdawczym zorganizowano dwie ogólnokrajowe konferencje oraz 11 narad problemowych.

W dn. 5-6.05.1978 r., z okazji 10 rocznicy *Ustawy o bibliotekach* zorganizowano wspólnie z okręgiem gdańskim SBP krajową konferencję nt. „Zbiory biblioteczne w służbie społeczeństwu” z udziałem ok. 280 osób.

Drugą krajową konferencję (kolokwium naukowe) zorganizowano dn. 17.11.1978 r. w Poznaniu dla uczczenia 60 rocznicy odzyskania niepodległości. Współorganizatorami konferencji były: Biblioteka Uniwersytetu Adama Mickiewicza, Biblioteka Narodowa oraz Zarząd Okręgu Poznańskiego SBP.

Sesje i komisje ZG SBP zorganizowały 11 poważniejszych narad i konferencji problemowych: 27-30.09.1976 — II sympozjum przedstawicieli muzycznych bibliotek i ośrodków informacji z krajów socjalistycznych (Katowice-Kraków); 7-8.10.1977 — krajowe sympozjum nt. „Rola biblioteki w wychowaniu estetycznym społeczeństwa poprzez muzykę” (Szczecin); 26-27.10.1977 — konferencja nt. „Literatura piękna jako czynnik oddziaływania na zdrowie psychiczne” (Wrocław); 25.05.1978 — narada

bibliotekarzy szpitalnych w Szczecinku; 15.06.1978 — konferencja nt. organizacji pracy w bibliotekach (Warszawa); 16.11.1978 — spotkanie bibliotekarzy i wystawców na Międzynarodowych Targach Techniki Biurowej „INTERBIURO 1978” (Poznań); 5-6.12.1978 — narada nt. zastosowania mikroform w bibliotekarstwie i informacji naukowej (Warszawa); 14.05.1979 — narada w sprawie sprawozdawczości i statystyki bibliotecznej (Warszawa); 23.05.1979 — konferencja nt. „Stan i potrzeby bibliotek fachowych” (Łódź); 11-12.06.1979 — narada pracowników bibliotek publicznych nt. organizacji sieci bibliotek publicznych w województwie (Kalisz-Jedlec); 21-22.09.1979 — konferencja nt. „Środki informacji krajowej i międzynarodowej o zbiorach i życiu muzycznym” (Gdańsk).

Ponadto Komisja Szkolenia i Doskonalenia Kadr zorganizowała dn. 21-26.08.1978 r. „szkołę letnią” dla bibliotekarzy-dydaktyków prowadzących zajęcia z zakresu informacji naukowej dla studentów różnych kierunków studiów (Jarocin).

Wymienione konferencje, narady, sympozja i „szkoła letnia” organizowane były we współdziałaniu z poszczególnymi zarządami okręgów, bibliotekami różnych sieci, ze Związkiem Nauczycielstwa Polskiego, Naczelną Organizacją Techniczną. Niekiedy korzystano także z pomocy finansowej współorganizatorów. Szczególnej pomocy finansowej udzieliła nam w zorganizowaniu „szkoły letniej” oraz konferencji nt. organizacji pracy w bibliotekach Centralna Rada Związków Zawodowych.

Podjęto także i zaawansowano prace nad przygotowaniem w najbliższym czasie następnych konferencji problemowych, związanych głównie z obchodami Międzynarodowego Roku Dziecka („Biblioteka wobec potrzeb dziecka”, „Potrzeby czytelnice dzieci specjalnej troski”). Konferencje te są przygotowywane we współpracy ze Związkiem Nauczycielstwa Polskiego.

5. DZIAŁALNOŚĆ SEKCJI, KOMISJI I REFERATÓW

Szeroką działalność w wyspecjalizowanych zakresach Zarząd prowadził za pośrednictwem sekcji, komisji i referatów. Zespoły te, działające pod kierunkiem wybitnych i znanych specjalistów, zrzeszały od kilku do kilkudziesięciu osób. Szczególnie ożywioną działalność prowadziły komisje: Szkolenia i Doskonalenia Kadr, Racjonalizacji i Mechanizacji Pracy Bibliotecznej, Statystyki Bibliotecznej, Wydawnicza; sekcje: Bibliotek Muzycznych, Szpitalnych, Fachowych, Publicznych oraz Szkolnych i Pedagogicznych; referaty: ds. Okręgów oraz Socjalno-Bytowy.

Sekcja Bibliotek Fachowych pragnąc zorganizować szeroką współpracę bibliotekarzy tych bibliotek, opracowała apel do okręgowych sekcji bibliotek fachowych. Nawiązano kontakty z NOT i Centrum INTE w sprawie szkolenia pracowników bibliotek fachowych i użytkowników informacji nte. Od 1977 r. Sekcja z okazji dorocznych obchodów Dni Książki i Prasy Technicznej organizuje konkursy na najaktywniejszy udział bibliotekarzy, bibliotek i ośrodków inte w upowszechnianiu książki technicznej. Przyznano łącznie 55 dyplomów i nagród indywidualnych oraz zespołowych. Zorganizowano — przy współpracy Komitetu NOT ds. INTE i Bibliotek — krajową naradę nt. stanu i potrzeb bibliotek fachowych (Łódź, 23.04.1979). Wnioski i postulaty uczestników konferencji przekazano do rozpatrzenia Państwowej Radzie Bibliotecznej. Członkowie Sekcji upowszechniali problematykę bibliotekarstwa fachowego na łamach prasy bibliotekarskiej i technicznej. Sekcja Bibliotek Muzycznych zorganizowała dla pracowników działów muzycznych bibliotek publicznych konferencję nt. „Rola biblioteki w wychowaniu estetycznym społeczeństwa poprzez muzykę” (Szczecin, 7-8.10.1977); materiały z tej konferencji zostały powielone przy współudziale WiMBP w Szczecinie.

Dnia 21-22.09 br. odbyła się w Gdańsku V Krajowa konferencja bibliotekarzy

muzycznych, zorganizowana przy współdziałaniu Okręgu Gdańskiego oraz Wyższej Szkoły Muzycznej w Gdańsku. Tematyka jej obejmowała problemy katalogowania alfabetycznego druków muzycznych XIX i XX w. oraz sprawy działalności informacyjnej bibliotek muzycznych. Sekcja pośredniczyła w zbieraniu materiałów do międzynarodowego przewodnika bibliotek muzycznych, opracowywanego przez AIBM oraz pracowała nad przygotowaniem *Przewodnika po polskich bibliotekach i zbiorach muzycznych*. Utrzymując ożywione kontakty z organizacjami międzynarodowymi Sekcja zorganizowała II Sympozjum przedstawicieli muzycznych bibliotek i ośrodków dokumentacji krajów socjalistycznych (Katowice-Kraków, 27-30.09.1976) we współpracy z Biblioteką Jagiellońską i PWSM w Katowicach. Materiały z tej konferencji zostały opublikowane przez PWSM w Katowicach. Sekcja opracowała opinię o projekcie ISBD dla druków muzycznych (ISBD Printed Music), przedstawiciele Sekcji czynnie uczestniczyli (wygłaszając referaty, komunikaty i prowadząc obrady w komisjach) w trzech konferencjach AIBM (Bergen 1976, Lizbona 1978, Salzburg 1979), w kongresie AIBM (Moguncja 1977) oraz w III Sympozjum przedstawicieli muzycznych bibliotek i ośrodków dokumentacji krajów socjalistycznych (Drezno 1978). Karol Musioł był przewodniczącym Komisji Bibliotek Uczelnianych AIBM (1970-1978).

Sekcja Bibliotek Publicznych i Związkowych bieżąco opiniowała projekty kilku aktów prawnych dotyczących bibliotek publicznych, współdziałała w sprawach pracowników bibliotek tych sieci z ZG Zw. Zaw. Pracowników Kultury i Sztuki. Zorganizowała we współpracy z Zarządem Okręgu Kaliskiego SBP konferencję nt. organizacji bibliotek publicznych w województwie (Kalisz-Jedlec, 11-12.06.1979), na której przedyskutowano problemy organizacyjne sieci tych bibliotek w nowej strukturze administracyjnej kraju.

Sekcja Bibliotek Szkolnych i Pedagogicznych nawiązała bliższy kontakt z analogicznymi sekcjami zarządów okręgowych SBP, z Sekcją Bibliotekarską ZG ZNP oraz wizytatorami-metodykami bibliotek. Zorganizowała w okręgach szeroką dyskusję nad modelem biblioteki w zreformowanej szkole. Wnioski z dyskusji wykorzystwała dr Jadwiga Andrzejewska, referentka sprawy modelu biblioteki szkolnej na posiedzeniu Rady ds. Bibliotek i Informacji Naukowej przy Ministrze Oświaty i Wychowania. Wysłano do wszystkich okręgów SBP materiały metodyczne dla bibliotek szkolnych, opracowane przez wizytatorów-metodyków w kuratorium woj. stołecznego. Sekcja włączyła się do obchodów Międzynarodowego Roku Dziecka przygotowując wspólnie z Sekcją Bibliotekarską ZG ZNP krajową naradę nt. „Biblioteka wobec potrzeb dziecka”. Wystąpiono również z apelem do wszystkich bibliotekarzy o pomoc fachową i przekazywanie darów dla bibliotek w domach dziecka. Nawiązano bezpośrednie kontakty z Międzynarodowym Stowarzyszeniem Bibliotekarzy Szkolnych i przesłano do jego Zarządu informację o rozwoju polskiego bibliotekarstwa szkolnego. Informacja ta została opublikowana na łamach *International Library Review* (nr 10/1978). Sekcja utrzymuje również kontakty z Sekcją Bibliotek Szkolnych IFLA.

Sekcja Bibliotek Szpitalnych współuczestniczyła w zorganizowaniu przez Ministerstwo Kultury i Sztuki kursów dla pracowników szpitalnych oraz instruktorów WiMBP. Przeprowadziła badanie sondażowe realizacji aktów prawnych w sprawie organizacji i działalności bibliotek szpitalnych. Zorganizowała krajową konferencję nt. „Literatura piękna jako czynnik oddziaływania na zdrowie psychiczne” (Wrocław, 26-27.10.1977), przygotowując wspólnie z ZNP konferencję z okazji Międzynarodowego Roku Dziecka pt. „Potrzeby czytelnicze dziecka specjalnej troski”.

Przygotowano do publikacji numer specjalny *Bibliotekarza* (7-8/1977), opracowano konspekt poradnika bibliotekarza szpitalnego. Zarząd Sekcji utrzymywał stały

kontakt z Ministerstwem Kultury i Sztuki oraz z Ministerstwem Zdrowia i Opieki Społecznej, a także z zarządami sekcji bibliotek szpitalnych w okręgach. Sekcja współpracuje z sekcją bibliotek szpitalnych Stowarzyszenia Bibliotek NRD i uczestniczy w konferencjach tej sekcji; gościła też bibliotekarzy z bibliotek szpitalnych NRD w naszym kraju. Sekcja podejmowała także starania o zorganizowanie gabinetu metodycznego dla bibliotek szpitalnych.

Sekcja Bibliograficzna powołana na wniosek uczestników III Ogólnokrajowej narady bibliografów (5-7.06.1978) utworzyła dwie grupy robocze: ds. bibliografii regionalnej i ds. retrospektywnej bibliografii czasopism polskich oraz zespoły: ds. programu szkolenia bibliografów i ds. bibliografii dziedzin. Zgodnie z ustalonym programem — prowadzi intensywne prace przygotowawcze do szerszych działań (integracja środowiska bibliograficznego w kraju, koordynacja prac bibliograficznych, szkolenie zawodowe bibliografów oraz użytkowników bibliografii, współpraca międzynarodowa). Zespół ds. Bibliografii Regionalnej zorganizował naradę roboczą (Rzeszów, 16-17.01.1979) i przedstawił wstępne wnioski na konferencji kierowników działów informacyjno-bibliograficznych WBP (Rzeszów, 18-19.01.1979).

Sekcja Kartograficzna powołana na wniosek uczestników Krajowego Zjazdu Kartografów w 1978 r. ukonstytuowała się i przygotowała wstępny program działania.

Komisja Budownictwa i Wyposażenia Bibliotek aczkolwiek nie ukonstytuowała się w zespół specjalistyczny, to jednak jej przewodniczący prowadził ożywioną działalność m.in. poprzez stałe doradztwo bibliotekarzom i bibliotekom w sprawach budownictwa (konsultacje, opiniowanie programów i projektów budynków bibliotecznych). Łącznie udzielono ok. 35 tego rodzaju konsultacji. Wygląszano z tego zakresu liczne referaty i komunikaty.

Komisja Finansowa powołana w celach doradczych do spraw gospodarki finansowej Stowarzyszenia, działała jako zespół Prezydium ZG SBP. Komisja analizowała okresowo wpływy i wydatki SBP, czuwała nad maksymalną dochodowością wydawnictw. Analizowała preliminarze budżetowe, dokonywała podziału limitów dla okręgów, postulowała wystąpienia ZG SBP do Ministerstwa Kultury i Sztuki m.in. o przydział dodatkowych limitów. Komisja spełniła swoje zadanie doprowadzając do zadowalającego stanu finansowego Stowarzyszenia.

Komisja Informacji Naukowej opiniowała projekty aktów prawnych i decyzji organów centralnej administracji Państwa w sprawach bibliotek i informacji naukowej, przygotowując odpowiednie materiały do wystąpień merytorycznych Zarządu Głównego SBP. Opiniowano m.in. projekty ustawy o informacji naukowej, organizacji statystyki państwowej w zakresie działalności informacyjnej, wstępny projekt *Programu rozwoju bibliotekarstwa polskiego*, projekty programów SINTO, projekty planów specjalizacji bibliotek i in. Szczególnie ważnym działaniem było przygotowanie uwag do tezy na XII Plenum KC PZPR w sprawie informacji naukowej, przy czym uwagi te zostały zaakceptowane na tym Plenum. Komisja w toku szerokiej współpracy z innymi zespołami ZG SBP oraz innymi organizacjami (w szczególności z Komisją Pracowników Informacji Naukowej ZNP oraz odpowiednią komisją NOT) przedstawiała poglądy Stowarzyszenia na sprawy informacji naukowej. Ponadto zagadnienia te członkowie zespołu prezentowali w licznych prelekcjach i odczytach.

Komisja Mikrofilmowania i Zabezpieczania Zbiorów zorganizowała obszerne badania ankietowe w ok. 200 bibliotekach posiadających zbiory mikrofilmowe. Zorganizowała wspólnie z Komisją Pracowników Bibliotek i Informacji Naukowej Sekcji Nauki ZNP konferencję nt. zastosoowania mikroform w bibliotekarstwie i informacji naukowej (Warszawa, 5-6.12.1978). Obecnie Komisja przygotowuje materiały z konferencji do opublikowania.

Komisja Racjonalizacji i Mechanizacji Pracy Bibliotecznej zrzeszyła największą liczbę członków działając w 5 zespołach roboczych: 1. naukowej organizacji pracy bibliotecznej, 2. mechanizacji i automatyzacji pracy, 3. propagandy i postępu technicznego, 4. normalizacji pracy bibliotecznej, 5. reprografii. Komisja zorganizowała konferencję nt. organizacji pracy w bibliotekach (Warszawa, 15.06.1978) oraz współuczestniczyła w zorganizowaniu seminarium nt. automatyzacji udostępniania zbiorów bibliotecznych (Janowice, 5-6.12.1978) i w spotkaniu (sympozjum) bibliotekarzy i wystawców na Międzynarodowych Targach Techniki Biurowej „INTERBIURO 1978”. W czasie trwania targów zorganizowano wspólnie z Zarządem Okręgu Poznańskiego punkt informacyjny SBP dla bibliotekarzy zwiedzających targi. Zespoły Komisji pracują obecnie nad projektem wytycznych w sprawie racjonalizacji pracy w bibliotekach, przygotowaniem badań systemów zautomatyzowanych w bibliotekach, które wdrożyły lub opracowały systemy informatyczne, opracowaniem katalogu wyposażenia bibliotecznego oraz prowadzeniem kartoteki informacyjnej w zakresie prospektów, katalogów, cenników itp. dotyczących wyposażenia bibliotecznego, zorganizowaniem centrali zaopatrzenia bibliotek, zagadnieniami koordynacji działań normalizacyjnych (z zakresu bibliotekarstwa i inte), opracowaniem polskiego słownika terminów reprograficznych. Członkowie Komisji przejawiali dużą aktywność w upowszechnianiu zagadnień będących przedmiotem jej działania poprzez wygłaszanie prelekcji, odczytów itp.

Komisja Statystyki Bibliotecznej skoncentrowała się głównie na sprawach uporządkowania sprawozdawczości statystycznej bibliotek naukowych i fachowych (formularz K-b-3) oraz ewidencji i sprawozdawczości w zakresie działalności informacyjnej bibliotek. Przeprowadziła w tym celu badania ankietowe, przygotowała odpowiedni memoriał, który ZG przekazała Państwowej Radzie Bibliotecznej. Komisja zorganizowała pierwszą krajową radę poświęconą wyżej wymienionej problematyce (Warszawa, 14.05.1979). Dzięki staraniom Komisji wprowadzono odpowiednie korekty do formularza statystycznego z działalności bibliotek oraz podjęto dalsze prace nad porządkowaniem tej sprawozdawczości.

Komisja Szkolenia i Doskonalenia Kadr zorganizowała dn. 21-26.08.1978 tzw. „szkołę letnią” w Jarocinie w POKB, który udostępnił w tym celu swój budynek, pomoce dydaktyczne oraz personel gospodarczy. W zajęciach wzięło udział ok. 70 słuchaczy. Mieli oni do dyspozycji specjalnie przygotowane materiały dydaktyczne.

Ponadto Komisja opracowała wnioski w sprawach: studiów podyplomowych (zwiększenia liczby ośrodków kształcenia oraz przedłużenia czasu trwania studiów), stanu i potrzeb materiałów szkoleniowych, ustalenia perspektywicznego planu wydawniczego w zakresie podręczników i skryptów, modernizacji procesów dydaktycznych i wyposażenia ośrodków kształcenia bibliotekarzy. Sporo uwagi poświęcono formom szkolenia prowadzonego przez Centrum INTE, wysuwając postulaty dotyczące obowiązków permanentnego szkolenia kadr ośrodków inte, zorganizowania banku danych w zakresie szkolenia, pomocy dydaktycznych itp.

Komisja Współpracy Bibliotek i Ośrodków INTE przeprowadziła sondażowe badania ankietowe nt. regionalnej współpracy obu typów placówek informacji naukowej oraz zorganizowała radę z udziałem ankietowanych instytucji z okręgów krakowskiego, wrocławskiego i szczecińskiego. Zaawansowano prace nad przygotowaniem krajowej konferencji nt. doskonalenia systemów udostępniania czytelnikom dokumentów źródłowych.

Komisja Wydawnicza systematycznie rozpatrywała propozycje do planu wydawniczego, analizowała aktualną sytuację produkcji wydawnictw zwartych i ciągłych, opłacalność finansową wydawnictw, przedstawiając odpowiednie wnioski ZG. Komisja udzielała pomocy wydawnictwu SBP w pozyskiwaniu autorów publikacji

zwartych. Na wniosek Komisji ponownie przystąpiono do reedycji w wydawnictwie SBP publikacji Centrum Ustawicznego Kształcenia Bibliotekarzy. Usprawniono wydawanie bibliografii adnotowanej *Literatura piękna*. Zorganizowano analizę okresową (za l. 1976-1978) wszystkich czasopism SBP, postulowano zorganizowanie podobnej analizy *Informatora Bibliotekarza* i *Księgarza* (za l. 1956-1979), podejmowano próby ustalenia perspektywicznego planu wydawnictw zwartych SBP. W pracach Komisji (co stanowi novum) brali udział redaktorzy czasopism SBP, dzięki czemu nastąpiła pewna koordynacja programów wydawniczych tych czasopism.

Referat ds. Okręgów opracował projekty materiałów instrukcyjnych do pracy okręgów, regulaminy obrad zjazdu okręgowego i pracy koła SBP oraz instrukcję do działalności okręgów. Z inicjatywy Referatu Zarząd Główny ogłosił krajowy konkurs na najlepiej pracujące koło SBP, Referat zaś przygotował wytyczne do oceny pracy kół uczestniczących w konkursie, kartę informacyjną o pracy koła, zasady oceny kół.

Referat Informacyjno-Prasowy przygotowywał materiały sprawozdawczo-informacyjne do publikacji na łamach prasy fachowej o aktualnej działalności Zarządu Głównego oraz niektórych przedsięwzięciach i wydarzeniach w życiu SBP i bibliotekarstwa polskiego. W szczególności przygotowano obszerną informację o SBP dla prasy z okazji odznaczenia SBP Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski. Udzielono wywiadu radiowego oraz przygotowano wystąpienie na łamach *Polityki* w dyskusji nad sytuacją książki polskiej. Wygłaszano liczne referaty w okręgach, zwłaszcza z okazji 60-lecia SBP oraz 10-lecia *Ustawy o bibliotekach*. Referat Nagród i Odznaczeń z różnych okazji przygotowywał lub opiniował i analizował wnioski zarządów okręgowych w sprawach nagród, odznaczeń i wyróżnień zasłużonych działaczy Stowarzyszenia oraz pracowników bibliotek. Referat współdziałał z Ministerstwem Kultury i Sztuki, w szczególności poprzez uczestnictwo w Komisji Nagrody im. Heleny Radlińskiej.

Referat Socjalno-Bytowy współdziałał z Ministerstwem Kultury i Sztuki, z ZG Zw. Zaw. Pracowników Kultury i Sztuki oraz ZG ZNP głównie w sprawach uposażań bibliotekarzy. Przygotowano m.in. opinie projektów aktów prawnych w sprawach: uposażań bibliotekarzy różnych sieci bibliotecznych, stawek wynagrodzeń za prace zlecone, określenia wykształcenia uznanego za bibliotekarskie, nagród dla kierowników punktów bibliotecznych, stawek dodatków funkcyjnych oraz dodatków za warunki szkodliwe dla zdrowia i in. Udzielano także konsultacji bibliotekarzom i bibliotekom w sprawach socjalno-bytowych.

Referat Współpracy Międzynarodowej analizował korespondencję zagraniczną ZG SBP, przygotowywał materiały do wystąpień Zarządu (głównie do IFLA), organizował tłumaczenia dokumentów IFLA, uczestniczył w przygotowaniu konferencji przedstawicieli członków IFLA z krajów socjalistycznych (Warszawa, 21-23.04.1978). Referat aktywnie uczestniczył w działaniach Zarządu Głównego w sprawie pozyskania kilku bibliotek na członków IFLA.

Ogółem w zespołach roboczych Zarządu Głównego działało sto kilkadziesiąt osób. Działalność ich stanowi znaczącą część prac ustępującego Zarządu. Trudności w szerszym dokumentowaniu rezultatów pracy zespołów, a zwłaszcza w publikowaniu materiałów przygotowanych na konferencje, ograniczyły w pewnym stopniu możliwości wykorzystania wkładu pracy społecznej zespołów przez całe środowisko zawodowe.

6. WSPÓŁPRACA ZG SBP Z WŁADZAMI PAŃSTWOWYMI

Zgodnie ze statutowymi zadaniami Stowarzyszenia, które jest reprezentacją całego środowiska bibliotekarskiego w kraju, Zarząd Główny występował w sprawach bibliotekarzy i bibliotek do władz politycznych i administracyjnych oraz (za

pośrednictwem swych przedstawicieli) aktywnie uczestniczył w pracy różnych organów doradczych tych władz. Przedstawiciele ZG SBP zapraszano na posiedzenia komisji sejmowych przy okazji rozpatrywania spraw bibliotecznych. Przewodniczący SBP Witold Stankiewicz uczestniczył w posiedzeniu Sejmowej Komisji Kultury oraz przedstawiał aktualny stan i potrzeby bibliotekarstwa polskiego Kierownictwu Wydziału Kultury KC PZPR. Tadeusz Kozanecki i Tadeusz Zarzębski uczestniczyli w posiedzeniu Sejmowej Podkomisji Upowszechniania Kultury przy okazji rozpatrywania *Programu rozwoju bibliotekarstwa polskiego*.

Przedstawiciele Stowarzyszenia, delegowani przez Zarząd Główny, stale uczestniczyli w pracach: Państwowej Rady Bibliotecznej (J. Cygańska, M. Dembowska, J. Kołodziejska, Z. Żmigrodzki, przy czym W. Stankiewicz pełnił funkcję jej wiceprzewodniczącego); Podkomisji Bibliotek i Informacji Naukowej Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego (J. Albin); Radzie Naukowo-Programowej Centrum INTE (T. Zarzębski); Komisji Egzaminacyjnej dla Bibliotekarzy Dyplomowanych (A. Tu-jakowski); Komisji Egzaminacyjnej dla Dyplomowanych Dokumentalistów (H. Zasadowa); Komisji Egzaminacyjnych sprawdzających znajomość języków obcych wśród pracowników nauki (W. Chmielecka).

Zarząd Główny inicjował wiele przedsięwzięć w sprawach bibliotekarzy i bibliotek, sygnalizował konieczność rozwiązania niektórych problemów, jak np. reaktywowania samodzielnego Departamentu Bibliotek w Ministerstwie Kultury i Sztuki, modyfikacji aktów prawnych (m.in. w sprawach uposażeń bibliotekarzy, stawek wynagrodzeń za prace zleczone, nagród dla kierowników punktów bibliotecznych, norm obsady osobowej w bibliotekach publicznych). Zarząd Główny włączył się do realizacji działań urzędów centralnych poprzez szeroką popularyzację najważniejszych spraw w środowisku bibliotekarskim. I tak np. projekt nowego modelu biblioteki szkolnej był przedmiotem dyskusji w okręgach SBP; dorobek bibliotekarstwa polskiego w PRL był szeroko popularyzowany z okazji obchodów 10 rocznicy *Ustawy o bibliotekach* oraz zakończonych w styczniu 1977 r. obchodów Roku Bibliotek i Czytelnictwa. Przykładem współdziałania SBP z organami centralnej administracji Państwa jest także udział zarządów okręgowych w realizacji za-aleceń ministra kultury i sztuki w sprawie roztoczenia szerszej opieki nad bibliotekami przez terenowe władze administracyjne. Kontynuowano dyskusję nad *Programem rozwoju bibliotekarstwa polskiego*.

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich korzystało i w tej kadencji z pomocy organów centralnych administracji państwowej. Poczynając od końca 1976 r. na wniosek Zarządu Głównego Ministerstwo Kultury i Sztuki ponownie przyznało Stowarzyszeniu doroczną dotację na zrównoważenie budżetu. Wnioski w sprawie przystąpienia niektórych bibliotek do IFLA, jak również w sprawie delegowania bibliotekarzy na doroczne Zjazdy IFLA oraz innych organizacji narodowych i międzynarodowych rozpatrywane były przez właściwe ministerstwa wnikliwie i na ogół pozytywnie. Pomimo trudności dewizowych składka członkowska SBP w IFLA jest nadal i systematycznie opłacana z budżetu Ministerstwa Kultury i Sztuki.

7. WSPÓŁPRACA Z ORGANIZACJAMI SPOŁECZNYMI

Podobnie jak w poprzednich kadencjach, również i w tej wiele spraw i problemów oraz przedsięwzięć podejmowano wspólnie z innymi organizacjami społecznymi.

W okresie sprawozdawczym na szczególną uwagę zasługuje rozszerzenie naszej współpracy ze Związkiem Nauczycielstwa Polskiego oraz ze Stowarzyszeniem Księgarzy Polskich.

Zacieśniające się współdziałanie zespołów ZG SBP z odpowiednimi zespołami

ZG ZNP skłoniły Zarządy obu organizacji do nawiązania bardziej bezpośrednich kontaktów. Dnia 18.04.1979 r. odbyło się specjalne spotkanie przedstawicieli SBP i ZNP, na którym uzgodniono wspólnie programy działania w interesujących obie organizacje zakresach. Dalsze współdziałanie obu organizacji prowadzone jest w trybie roboczym za pośrednictwem specjalnie do tych spraw delegowanego przez ZG ZNP dra Stefana Radomskiego.

Również długoletnia współpraca naszego Stowarzyszenia ze Stowarzyszeniem Księgarzy Polskich (np. od dawna wydawany *Informator Bibliotekarza i Księgarza*) oparta została na bardziej trwałych podstawach formalnych. Dnia 4.01.1978 r. Zarządy Główne obu Stowarzyszeń podpisały umowę o współpracy, co przyczyniło się do ożywienia i zacieśnienia więzów nie tylko pomiędzy Zarządami Głównymi, lecz także i okręgowymi naszych organizacji. W krótkim czasie po podpisaniu umowy oba Stowarzyszenia nawiązały ściślejsze kontakty z Wszechzwiązkowym Towarzystwem Miłośników Książki w ZSRR.

Kontynuowano współdziałanie z ZG Zw. Zaw. Pracowników Kultury i Sztuki, uzgadniając wspólne wystąpienia w niektórych sprawach, zwłaszcza pracowniczych. Przedstawiciele ZG SBP uczestniczyli w uroczystych obchodach 75-lecia istnienia Związku.

Zacieśniono również współpracę z Naczelną Organizacją Techniczną (Komitet NOT ds. INTE i Bibliotek); przykładem tej współpracy może być m.in. wspólne zorganizowanie narady bibliotekarzy bibliotek fachowych (Łódź, 23.04.1979), udział z ramienia Stowarzyszenia wiceprzewodniczącej ZG SBP Hanny Uniejewskiej we władzach Komitetu NOT ds. INTE i Bibliotek.

Szerokiej pomocy udzielała nam również CRZZ, zwłaszcza w podejmowanych przez Stowarzyszenie działaniach w zakresie doskonalenia kadr bibliotecznych. Dzięki znacznej pomocy CRZZ możliwe było zorganizowanie „szkoły letniej” w Jarocinie dla bibliotekarzy-dydaktyków oraz krajowej konferencji nt. organizacji pracy w bibliotekach.

8. WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA

Na terenie międzynarodowym Stowarzyszenie prowadziło ożywioną działalność jako członek narodowy Międzynarodowej Federacji Stowarzyszeń Bibliotekarskich (IFLA). Kontynuowano również współpracę z innymi organizacjami bibliotekarskimi międzynarodowymi i narodowymi.

8.1. DZIAŁALNOŚĆ W RAMACH IFLA

Delegacje bibliotekarzy polskich uczestniczyły w kolejnych dorocznych sesjach IFLA: 43 — w Brukseli, 1977 r. (9 osób); 44 — w Śtrbskim Plesie, 1978 r. (20 osób); 45 — w Kopenhadze, 1979 r. (7 osób). W każdej sesji udział bibliotekarzy polskich był odpowiednio zaznaczony przez wygłoszenie referatów (doc. dr R. Cybulski, prof. dr K. Głombowski, doc. dr J. Kołodziejska, dr H. Uniejewska, prof. dr W. Stankiewicz), udział w dyskusji i prowadzenie obrad w niektórych sekcjach i komisjach. Członkami stałych komitetów w sekcjach IFLA są: Witold Stankiewicz (Sekcja Bibliotek Narodowych), Hanna Uniejewska (Sekcja Bibliotek Nauk Społecznych), Radosław Cybulski (Sekcja Bibliograficzna), Jadwiga Kołodziejska (Sekcja Teorii i Badań), która pełniła również w tej Sekcji funkcję sekretarza, a później przewodniczącego.

Z okazji 50-lecia istnienia IFLA dr Irena Morszytnkiewiczowa i prof. Helena Więtkowska, w uznaniu ich zasług dla tej organizacji, otrzymały dyplomy honorowe IFLA.

Rozumiejąc wagę szerokiej reprezentacji bibliotekarzy polskich w IFLA, Zarząd Główny podjął starania w sprawie przystąpienia kilku dalszych bibliotek polskich do tej organizacji. W wyniku tych starań członkami IFLA obok SBP i Biblioteki Narodowej są także: Biblioteka Sejmowa, Główna Biblioteka Lekarska oraz Biblioteka Uniwersyteku Warszawskiego. Sprawa przystąpienia kilku innych bibliotek do IFLA jest w toku załatwiania.

SBP wspólnie z Biblioteką Narodową zorganizowało konferencję przedstawicieli członków IFLA z krajów socjalistycznych (Warszawa, 21-23.04.1978), na której uzgodniono szereg poglądów oraz zapoznano się ze stanem przygotowań do 44 Sesji IFLA w Śtrbskim Plesie.

8.2. INNE FORMY WSPÓŁPRACY MIĘDZYNARODOWEJ

W 1977 r. ZG SBP zawarł umowę o stałej współpracy ze Stowarzyszeniem Bibliotek NRD. Umowa ta stała się podstawą szerszej wymiany doświadczeń poprzez wzajemne uczestniczenie przedstawicieli obu organizacji w konferencjach problemowych, wymianę wizyt o charakterze szkoleniowym itp.

Działając we współpracy ze Stowarzyszeniem Księgarzy Polskich nawiązano kontakty ze Wszechzwiązkowym Towarzystwem Miłośników Książki w ZSRR. Wymieniano wizyty przedstawicieli wszystkich 3 organizacji (z ramienia ZG SBP C. Duninowa) zapoznając się bliżej z działalnością Zarządów Głównych oraz działalnością niektórych ogniw terenowych obu krajów.

Z okazji 100 rocznicy istnienia brytyjskiego Stowarzyszenia Bibliotek przewodniczący ZG SBP W. Stankiewicz wziął udział w uroczystościach jubileuszowych w Londynie. Wcześniej, na zaproszenie strony angielskiej sekretarz generalny ZG SBP, T. Zarzębski zapoznał się z działalnością stowarzyszeń bibliotekarzy: brytyjskiego i szkockiego oraz zwiedził kilka bibliotek na terenie Wielkiej Brytanii.

Szerszą współpracę międzynarodową prowadzono również bezpośrednio przez zespoły ZG SBP np. w zakresie bibliotekarstwa muzycznego i szpitalnego (por. sprawozdania tych zespołów).

Przedstawiciele redakcji czasopism ZG SBP uczestniczyli w międzynarodowych konferencjach redaktorów czasopism z zakresu bibliotekarstwa i informacji naukowej. Redaktor naczelny *Bibliotekarza* Jadwiga Kołodziejska brała udział w naradach redaktorów czasopism bibliotekarskich z krajów socjalistycznych; redaktor naczelny *Przeglądu Bibliotecznego* Barbara Sordylowa oraz sekretarz redakcji tego kwartalnika Izabela Kuczyńska uczestniczyły w II Sympozjum redaktorów czasopism dokumentacyjnych, bibliotecznych i archiwalnych (Berlin, 4-7.09. 1978).

9. DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA

Wydawnictwa ciągle SBP (*Bibliotekarz*, *Poradnik Bibliotekarza* oraz *Przegląd Biblioteczny* wydawany wspólnie z Biblioteką PAN w Warszawie) i wydawnictwa zwarte stanowią ważne źródła informacji oraz kształcenia i doskonalenia kadr bibliotekarskich i kształtowania nowoczesnych poglądów zawodowych.

W swej działalności wydawniczej Stowarzyszenie napotyka poważne trudności natury wewnętrznej i ogólnej. Te ostatnie spowodowały szczególnie dotkliwe zmiany w produkcji wydawnictw ciągłych (zmiana częstotliwości *Bibliotekarza* i pewne ograniczenia objętości *Poradnika Bibliotekarza*). Wydawnictwa SBP zawsze drukowane były poza planem poligraficznym zakładów drukarskich. Stowarzyszenie ma więc duże trudności z umieszczeniem maszynopisów w drukarni;

cykl produkcyjny ulega opóźnieniom a publikacje nie zawsze ukazują się w zadowalającej postaci. Do wymienionych trudności dołączyły się zmiany personalne wobec prawie jednoczesnego odejścia na emeryturę długoletnich pracowników działu wydawniczego.

Zestawienie wydawnictw zwartych wydanych w okresie 30.06.1976—28.09.1979

Lp.	Autor, Tytuł	ark.wyd.	nakład	cena	remanent
Rok 1976					
1.	J.Cwiekowa, R.Przelaskowski: Polskie biblioteki naukowe	8,75	2 200	30,—	—
2.	Informator Bibliotekarza i Księgarza 1977	11,5	9 000	40,—	—
	Razem	20,25	11 200		
Rok 1977					
1.	S. Jeżyński: W kręgu książek	23,3	5 600	70,—	740
2.	Informator Bibliotekarza i Księgarza 1978	13,0	9 026	40,—	—
3.	Literatura piękna 1973	44,0	5 000	80,—	—
	Razem	80,3	19 626		
Rok 1978					
1.	J. Pelcowa: Polskie normy bibliograficzne	40,0	3 000	200,—	—
2.	H.Sawoniak, J.Czarnecka: Uniwersalna klasyfikacja dziesiątna	19,8	20 270	100,—	606
3.	Literatura piękna 1974	42,75	5 500	120,—	—
4.	Informator Bibliotekarza i Księgarza 1979	13,0	9 700	40,—	700
	Razem	115,55	38 470		
Rok 1979					
1.	Literatura piękna 1977	26,5	5 500	93,—	
2.	E.Assbury, T.Bruszewski, J.Czarnecka: Biblioteki fachowe	24,9	5 000	125,—	
	Razem	51,4	10 500		
Produkcja w toku					
1.	H.Więckowska: Akademickie kształcenie bibliotekarzy	4,4	3 000	22,—	
2.	A.Lenczowski: Organizacja i technika udostępniania zbiorów bibliotecznych	ok.7,0	6 000	nie ustalona	
3.	Informator Bibliotekarza i Księgarza 1980	ok. 13,0	9 700	40,—	
	Razem	ok. 24,2	18 700		
	1976	20,25	11 200		
	1977	80,3	19 626		
	1978	115,55	38 470		
	1979	51,4	10 500		
	Razem	267,5	79 796		

Zawarcie umowy z Wydawnictwem „Czasopisma Wojskowe” stworzyło perspektywę wyrównania opóźnień. Już obecnie wszystkie nasze czasopisma ukazują się

z większą regularnością. Słowa szczególnego podziękowania należą się Wydawnictwu Ossolineum i Wrocławskim Zakładom Graficznym (przy ul. Oławskiej 11) drukującym *Przegląd Biblioteczny* oraz Wydawnictwu MON, gdzie drukowane są *Bibliotekarz* i *Poradnik Bibliotekarza*.

Potrzeby, głównie dydaktyczne i praktyczne, środowiska kształtowały profil Wydawnictwa SBP w zakresie publikacji książkowych.

Wydano 11 tytułów wydawnictw zwartych o łącznej objętości 267,5 ark. wyd. i nakładzie 79 796 egz. W toku produkcji znajdują się trzy tytuły o łącznej objętości 24,2 ark. wyd. Siedem pozycji jest w opracowaniu autorskim, a na l. 1980-1981 do planu wydawniczego przedstawiono 6 tytułów.

10. GOSPODARKA FINANSOWA

Ustępujący Zarząd Główny poświęcił dużo uwagi stworzeniu odpowiednich, podstaw finansowych do realizacji statutowych zadań merytorycznych Stowarzyszenia. Uwiecznione powodzeniem starania poprzedniego Zarządu o przyznanie stałej dotacji Ministerstwa Kultury i Sztuki, a także uzyskanie poważniejszych zysków z kilku wydawnictw zwartych sprawiły, że udało się zrównoważyć bilans wpływów i wydatków, a nawet pozostawić do dyspozycji Zarządu następnej kadencji kwotę ponad 1 600 000 zł.

Koszty działalności Stowarzyszenia pokrywane były z następujących źródeł: 67% z dochodów z działalności wydawniczej SBP, 20% ze składek członkowskich, 13% z dotacji Ministerstwa Kultury i Sztuki.

Dotąd należy, że właśnie kwota ok. 0,5 mln zł stałej dotacji w znacznej mierze przyczyniła się do uzdrowienia dość trudnej poprzednio sytuacji finansowej.

Realizacja kosztownych przedsięwzięć, a zwłaszcza zorganizowanie licznych konferencji i narad oraz spotkań roboczych w zespołach ZG SBP możliwe było dzięki pomocy finansowej wielu organizacji i instytucji. Było to konieczne głównie ze względu na zbyt szczupłe w stosunku do potrzeb limity na niektóre wydatki. Limity te na wniosek ZG SBP były kilkakrotnie korygowane na naszą korzyść.

Bilans poszczególnych lat zamyka się po stronie aktywów i pasywów następującymi sumami: rok 1976 — 2 214 765 zł, rok 1977 — 2 971 601 zł, rok 1978 — 3 814 045 zł.

Tabela 4

Dochody						
Rok	Składki	Sprzedaż wydawnictw	Dotacje MKiS	Wpłaty na zad.zlecone	Inne	Razem
1976	703,0	1 498,0	350,0*	349,0	538,0	3 438,0
1977	715,5	2 016,0	500,0	93,0	81,0	3 405,5
1978	751,5	4 124,0	646,5	187,0	72,0	5 781,0
Razem	2 170,0	7 638,0	1 496,5	629,0	691,0	12 624,5

* dotacja docelowa

Wyniki finansowe w poszczególnych latach przedstawiają się następująco: rok 1976 saldo dodatnie 219,0 tys. zł, rok 1977 saldo ujemne 32,5 tys. zł, rok 1978 saldo dodatnie 1 626,0 tys. zł. Ogółem wynik 3-letniej działalności finansowej wyraża się saldem dodatnim 1 812,5 tys. zł.

Tabela 5

Koszty						
Rok	Wydawnictwa	Okręgi i ZG	Zadania zlecone	Inne koszty i straty	Podatek obrotowy	Razem
1976	1 798,0	1 023,0	312,0	69,0	17,0	3 219,0
1977	2 403,0	829,0	99,3	86,7	20,0	3 438,0
1978	2 927,0	920,0	208,0	59,0	41,0	4 155,0
Razem	7 128,0	2 772,0	619,3	214,7	78,0	10 812,0

Pewną pozycję majątkową Stowarzyszenia stanowi wartość pozostałości wydawnictw zwartych i czasopism, które w okresie sprawozdawczym wynosiły: w dniu 31.12.1976 czasopisma 119 500 zł, zwarte 244 829 zł; w dn. 31.12.1977 czasopisma 128 064 zł, zwarte 457 783 zł; w dn. 31.12.1978 czasopisma 117 794 zł, zwarte 1 355 840 zł; w dn. 30.06.1979 czasopisma 114 114 zł, zwarte 402 109 zł.

Wartość katalogowa wydawnictw zwartych wydanych w okresie sprawozdawczym wyraża się kwotą 5 201 040 zł, wartość zaś nie rozprzedanych wydawnictw w dn. 30.06.1979 r. stanowi kwotę 153 600 zł czyli 2,9% — pozostała część to pozycje wydane w latach poprzednich.

Wśród nie sprzedanych czasopism największą pozycję stanowi *Przegląd Biblioteczny* z l. 1946-1970 o wartości katalogowej 84 000 zł.

Tabela 6

Fundusze stowarzyszenia				
Stan w dn. 31.12.	Obrotowy	Inwestycyjny	Specjalny	Razem
1976	978,0	15,2	28,6	1 021,8
1977	907,1	15,2	42,2	964,5
1978	2 542,4	15,2	34,6	2 592,2

Ze względu na lepszą sytuację finansową Zarząd Główny w omawianej kadencji mógł w większym stopniu niż w latach ubiegłych dofinansować działalność okręgów. Udzielono okręgom subwencji na łączną kwotę 189 500 zł (w poprzedniej kadencji 78 900 zł), co stanowi 26,4% wpływu z tytułu składek przekazanych do Zarządu Głównego.

Ogólnie dobry bilans wpływów i wydatków wskazuje, że globalny stan środków finansowych zamyka się w dn. 30.06.1979 r. kwotą 3 212 500 zł, z tego ok. 50% w dyspozycji zarządów okręgów.

11. ZAKOŃCZENIE

Wskutek zmian w strukturze organizacyjnej Stowarzyszenia znacznie większa niż w przeszłości liczba działaczy pracowała przy realizacji celów SBP. Osiągnięcia minionego okresu to rezultat pracy ponad półtora tysiąca aktywistów SBP, którzy poświęcając swój czas i trud pracowali z pełnym zrozumieniem roli i zadań Stowarzyszenia w kształtowaniu nowoczesnego bibliotekarstwa. Podobne nastawienie to-

warzyszyło wszystkim działaczom w całym sześćdziesięcioleciu istnienia organizacji. „Za wybitne zasługi położone dla rozwoju polskiego bibliotekarstwa oraz doniosły wkład w popularyzowaniu kultury czytelniczej” Stowarzyszenie nasze zostało odznaczone Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski.

Okres minionej kadencji władz naczelnych SBP obok niewątpliwych osiągnięć wnosi także nowy zasób doświadczeń, które posłużyć powinny do ustalenia przyszłych zadań Stowarzyszenia.

Ustępujący Zarząd Główny sformułował wnioski, które po opracowaniu przez Komisję Wnioskową Zjazdu staną się propozycją uchwały zjazdowej i z kolei zadaniami naszej organizacji na okres następnej kadencji jej władz naczelnych. Najważniejsze jest ciągłe doskonalenie form życia Stowarzyszenia, tworzenie dogodnych warunków do działań jego członków, budowanie wysokiego prestiżu społecznego organizacji.

Ustępujący Zarząd Główny pragnie wyrazić wszystkim działaczom serdeczne koleżeńskie podziękowania oraz życzyć im wiele zadowolenia i satysfakcji w dalszej działalności.

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI OKRĘGÓW W LATACH 1976-1978

Trzyletni okres sprawozdawczy działalności Stowarzyszenia był okresem pracy w nowych warunkach organizacyjnych w związku ze zmianami, jakie zostały wprowadzone w terenowej administracji kraju w 1975 r.

W 1976 r. rozpoczęły faktycznie działalność okręgi we wszystkich nowych województwach przy czynnej pomocy organizacyjnej zarządów okręgów działających w granicach poprzednich województw. Prace we wszystkich okręgach skupiły się w pierwszym okresie głównie wokół spraw organizacyjnych mających na celu stworzenie warunków niezbędnych dla działalności merytorycznej.

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich liczyło w 1976 r. 12 173 członków, a na koniec 1978 r. — 13 826 członków.

W okresie sprawozdawczym największy wzrost liczby członków wykazują okręgi: Bydgoszcz (151), Wrocław (144), Zielona Góra (110), Chełm (87), Łomża (86), Piotrków Trybunalski (86), Łódź (82) oraz Szczecin (80). Natomiast pewien spadek zanotowano w okręgach: Warszawa (116), Częstochowa (32), Nowy Sącz (31).

W ciągu 3-letniego okresu liczba członków zwiększyła się o 1653 osoby, tj. o ponad 13%. Wzrost szeregów członkowskich Stowarzyszenia jest wynikiem szerokiej popularyzacji naszej organizacji w środowisku bibliotekarskim, podejmowanej przez zarządy okręgów. Jesteśmy jednak świadomi dużej dysproporcji istniejącej nadal między liczbą zatrudnionych w bibliotekach pracowników działalności podstawowej a liczbą członków Stowarzyszenia.

Sprawa liczebności naszej organizacji społeczno-zawodowej ma znaczenie zarówno dla integracji zawodu bibliotekarskiego, jak też dla stworzenia silnego, zaangażowanego w fachową problematykę aktywu stanowiącego oparcie dla Zarządu Głównego w jego staraniach o rozwój nowoczesnego bibliotekarstwa polskiego.

Wobec braku odpowiednich informacji w sprawozdaniach okręgów, nie można ściśle podać, jak przedstawia się struktura członków Stowarzyszenia. Największy procent ogółu członków organizacji stanowią pracownicy bibliotek publicznych; w województwach, gdzie głównie działają biblioteki publiczne, liczba członków rekrutujących się z tej sieci sięga ok. 90%.

W dużych ośrodkach miejskich środowisko jest bardziej zróżnicowane, reprezentowane przez przedstawicieli różnych sieci, jednak i tam bibliotekarze bibliotek

Tabela 7

	1976	1977	1978
Biała Podlaska	107	87	102
Białystok	323	324	331
Bielsko Biala	284	318	361
Bydgoszcz	158	289	309
Chełm	88	177	175
Ciechanów		148	167
Częstochowa	167	160	135
Elbląg	67	221	141
Gdańsk	502	450	550
Gorzów Wielkopolski	155	181	181
Jelenia Góra	141	155	156
Kalisz	256	176	216
Katowice	615	975	975
Kielce	349	355	355
Konin	159	181	174
Koszalin	295	335	328
Kraków	284	272	354
Krosno	154	124	119
Legnica	121	111	106
Leszno	154	146	155
Lublin	469	483	458
Łomża	153	180	239
Łódź	437	486	519
Nowy Sącz	191	99	160
Olsztyn	321	390	373
Opole	250	170	216
Ostrołęka	145	152	207
Pila	163	167	188
Piotrków Trybunalski	72	64	148
Płock	117	127	126
Poznań	576	541	558
Przemyśl	97	105	81
Radom	320	320	326
Rzeszów	273	259	259
Siedlce	133	146	142
Sieradz	108	106	106
Skiernewice	76	76	78
Ślupsk	227	218	243
Suwałki	167	169	184
Szczecin	330	381	410
Tarnobrzeg	155	200	209
Tarnów	210	230	250
Toruń	256	246	273
Wałbrzych	241	252	232
Warszawa	1.277	1.177	1.161
Włocławek	104	126	136
Wrocław	588	663	732

Zamość	181	155	155
Zielona Góra	157	252	267
ogółem	12.173	13.125	13.826

publicznych stanowią najliczniejszą grupę członków (ok. 40%). Dużą aktywność w większych skupiskach miejskich wykazują bibliotekarze bibliotek naukowych.

Zarządy okręgów włożyły wiele wysiłku w pozyskanie dla Stowarzyszenia nowych członków spośród bibliotekarzy sieci, niedostatecznie jeszcze reprezentowanych w Stowarzyszeniu.

Jednym z ważniejszych działań organizacyjnych w ostatniej kadencji było tworzenie kół oraz ich aktywizacja.

Zakres działania kół jest bardzo różnorodny. Najliczniej reprezentowane są koła skupiające członków określonego terenu, następnie koła obejmujące członków bibliotek poszczególnych sieci czy też członków poszczególnych bibliotek. Organizuje się je zgodnie z potrzebami danego środowiska. Liczba kół na koniec 1978 r. wynosiła 366.

Kołem, zwłaszcza działającym w małych ośrodkach, skupiającym niewielką liczbę członków nie zawsze udało się w pełni wykorzystać możliwości organizowania rozmaitych form wymiany doświadczeń. Ciekawe a nawet pobudzające inicjatywę innych ogniw były działania kół w dużych miastach.

Okręgi rozszerzały i umacniały pracę kół, otaczając opieką ich działalność. Zarząd Główny zaś ogłosił w 1978 r. konkurs na koło najlepiej pracujące. Do chwili obecnej nie znamy jeszcze jego ostatecznych wyników, jednak ze sprawozdań okręgów można sądzić o wyraźnym ożywieniu w pracach tych podstawowych ogniw Stowarzyszenia.

Działalność merytoryczną okręgi prowadziły w dużej mierze przez sekcje i komisje problemowe, tworzone zgodnie z potrzebami i specyfiką danego terenu. Tradycyjnie już działały sekcje bibliotek publicznych, szkolnych i pedagogicznych, naukowych, fachowych oraz w niektórych okręgach sekcje bibliotek wojskowych (Łódź, Warszawa), szpitalnych (Częstochowa, Koszalin, Wrocław), informacji naukowej (Poznań). W okręgach powoływano specjalne zespoły do spraw szkoleniowych (Częstochowa, Wrocław, Radom, Warszawa), do szeroko prowadzonej akcji odczytowej i kulturalno-oświatowej (Toruń, Łódź, Wrocław, Kielce, Radom), a także do spraw wydawniczych (Częstochowa, Wrocław), mechanizacji i racjonalizacji pracy (Radom) czy spraw socjalno-zawodowych (Warszawa, Wrocław). Wieloletnią pracą i interesującymi wynikami mogą się poszczycić zespoły historyczno-pamiętnikarskie w Warszawie i Łodzi, podobnie jak pobudzające działalność intelektualną bibliotekarzy Konwersatorium Bibliotekoznawcze w Warszawie. Wreszcie we Wrocławiu powołano Referat ds. Dokumentacji Prac Okręgu.

Praca w zespołach, stosunkowo żywa i rozwijająca się interesująco w dużych miastach, nie dość aktywnie organizowana jest w mniejszych ośrodkach. Bywało tak, że całą działalność merytoryczną podejmowały tam wyłącznie zarządy okręgów.

Naturalnym sojusznikiem Stowarzyszenia, jego pomocą zarówno w działalności merytorycznej, jak też i materialnej — głównie przez możliwość korzystania z lokali — są biblioteki, stwarzające w miarę swoich możliwości odpowiednie warunki działania Stowarzyszenia. Największy wkład w tym zakresie mają biblioteki publiczne.

W okresie sprawozdawczym w większości okręgów odbyły się zjazdy sprawozdawczo-wyborcze, które dokonały oceny działalności zarządów okręgów i wytyczyły dalszy kierunek prac.

Do głównych kierunków działalności okręgów zaliczyć trzeba: 1) doskonalenie fachowe i kształtowanie aktywnej postawy zawodowej, 2) integrację środowiska bibliotekarskiego, 3) inspirowanie programu modernizacji bibliotek w województwie,

4) współdziałal w organizacji Roku Bibliotek i Czytelnictwa oraz 10-lecia *Ustawy o bibliotekach*, 5) popularyzację dorobku bibliotek, środowiska oraz Biblioteki Narodowej z okazji jej jubileuszu, 6) współpracę z miejscowymi władzami partyjnymi i administracyjnymi oraz ze środowiskowymi organizacjami społecznymi, 7) podnoszenie i usprawnienie form organizacyjnych okręgu i kół, 8) aktywny udział w życiu kulturalnym i społeczno-politycznym regionu.

Tradycyjnymi i najbardziej popularnymi formami działalności merytorycznej okręgów były:

- sesje naukowe i popularno-naukowe,
- zebrania referatowo-dyskusyjne, odczyty, prelekcje,
- seminaria szkoleniowe, cykle wykładów,
- wycieczki oraz wyjazdy szkoleniowe i szkoleniowo-turystyczne.

Z wielkim zaangażowaniem i dużą odpowiedzialnością zarządy okręgów organizowały na swoim terenie obchody Roku Bibliotek i Czytelnictwa oraz 10-lecia *Ustawy o bibliotekach*. Zarządy okręgów współdziałały w uroczystych inauguracjach, a następnie podsumowaniach tych imprez. Bogaty program obchodów obejmował organizację różnego rodzaju sesji popularnonaukowych, odczytów, imprez kulturalno-oświatowych, konkursów i wystaw. Obchody przyczyniły się do większej aktywizacji członków SBP także w skutecznych staraniach o poprawę warunków pracy bibliotek oraz ich modernizację.

Biblioteki i czytelnictwo były tematem szeregu sesji organizowanych w okręgach w Roku Bibliotek i Czytelnictwa: Częstochowa — Rola bibliotek w socjalistycznych przeobrażeniach społeczeństwa; Koszalin — Czytelnictwo dzieci i młodzieży; Krosno — Znaczenie i rola literatury społeczno-politycznej; Lublin — Program rozwoju bibliotekarstwa polskiego oraz cykl spotkań otwartych nt. „Biblioteki Lublina”; Piła — Biblioteka w służbie społeczeństwa; Poznań — Biblioteki wielkopolskie w służbie nauki i kultury; Włocławek — Biblioteki dla rozwoju. Podobnej tematyce były też poświęcone sesje w Gorzowie Wielkopolskim, Kaliszu, Katowicach, Kielcach, w Koninie, Przemyślu oraz we Wrocławiu.

Rok Bibliotek i Czytelnictwa był też okazją do upowszechnienia w społeczeństwie roli bibliotek, jak też zacieśnienia współpracy między bibliotekami różnych sieci. Wykorzystano środki masowego przekazu dla przedstawienia sylwetek bibliotekarzy zasłużonych dla rozwoju czytelnictwa w regionie. Organizowano wystawy obrazujące rozwój bibliotekarstwa w danym województwie (Częstochowa, Łomża, Nowy Sącz, Piła, Przeworsk, Przemyśl), rozwój twórczości literackiej (Kielce, Słupsk), działalność wydawniczą w PRL (Zamość). Dużym zainteresowaniem cieszyły się wystawy ekslibrisów (w Kielcach, Nowym Sączu, Radomiu i Wrocławiu). W akcjach tych brały udział zarządy okręgów oraz aktywiści naszej organizacji.

Bardzo żywo okręgi włączyły się do popularyzowania bibliotek z okazji 10 rocznicy *Ustawy o bibliotekach*. Ogólnokrajowy charakter miała 2-dniowa sesja, zorganizowana przez okręg gdański przy udziale ZG SBP pod hasłem „Zbiory biblioteczne w służbie społeczeństwa”. Szeroki program realizowano we współdziałaniu z bibliotekami i urzędami wojewódzkimi. We wszystkich prawie okręgach odbyły się uroczyste sesje i konferencje (z referatami):

Białystok — Ustawodawstwo biblioteczne PRL (T. Zarzębski); Bydgoszcz — Stan realizacji ustawy o bibliotekach w latach 1968-1978 (E. Pawlikowska), Rola informacji naukowej w regionie bydgoskim (C. Bieguszevska), Biblioteki bydgoskie w świetle programu rozwoju bibliotekarstwa polskiego (E. Jarzemska), Problemy bydgoskiej bibliografii (M. Mościcka); Ciechanów — współdziałal w sesji nt. Wczoraj — dziś — jutro bibliotekarstwa polskiego (T. Zarzębski, A. Kłossowski, J. Maj, J. Kostrzewa); Kalisz — Historia bibliotek kaliskich (A. Urbanowska), Główne założenia ustawy o bibliotekach (R. Kaczmarek); Łódź — wojewódzka konferencja nauczycieli-bibliotekarzy (R. Kaczmarek, A. Niemczykowa, Z. Porczyńska, J. Czarniecki); Olsztyn —

symposium nt. Rozwój bibliotek olsztyńskich w latach 1968-1978; Płock — sesja pt. „Osiągnięcia bibliotek publicznych w Polsce” (J. Kołodziejska, J. Ankudowicz, J. Marciniaek); Poznań — Działalność bibliotek naukowych m. Poznania w l. 1968-1977 (W. Sokółowski), Problemy współczesnego bibliotekarstwa (S. Kubiak), Główne kierunki działalności SBP w Poznaniu w l. 1976-1978 (J. Dydowiczowa), Znaczenie ustawy o bibliotekach (F. Łozowski); Przemyśl — Czytelnictwo powszechne w badaniach empirycznych (J. Ankudowicz), Z zagadnień działalności informacyjnej bibliotek (E. Pigoń), Czytelnictwo literatury dziecięcej (E. Filip); Radom — Kierunki rozwoju bibliotekarstwa na świecie i w Polsce (J. Maj), Stan, osiągnięcia i perspektywy rozwoju bibliotek w woj. radomskim (G. Podgajniak); Słupsk — Znaczenie *Ustawy o bibliotekach* dla rozwoju bibliotek i czytelnictwa w PRL (J. Kołodziejska); Suwałki — Ustawodawstwo biblioteczne w PRL (T. Zarzębski), Model biblioteki szkolnej w zreformowanej szkole dziesięcioletniej (A. Niemczykowa), Biblioteki publiczne w woj. suwalskim w l. 1975-1978 (B. Miszkiewicz), Biblioteki pedagogiczne woj. suwalskiego w l. 1975-1978 (E. Lubowicka); Toruń — konferencje z referatami (A. Tujakowski, H. Dubowika, S. Atlasa); Zielona Góra — sesje pt. Tradycje, osiągnięcia i perspektywy bibliotek lubuskich (E. Pawlikowska, J. Chmielewski, S. Dokowicz, D. Saniewska, F. Pilarczyk).

Ponadto liczne okolicznościowe prelekcje zostały wygłoszone przez członków zarządów okręgów w wielu kołach, zwłaszcza terenowych na organizowanych przez nie sesjach i zebraniach referatowo-odczytowych. Tematyka referatów była różnorodna; w przeważającej mierze dotyczyła zagadnień zawodowych, a zwłaszcza najważniejszych problemów współczesnego bibliotekarstwa polskiego i światowego. Nie brak było tematów ogólnokulturalnych, literackich czy społeczno-politycznych.

Zebrania referatowo-odczytowe, w niektórych wypadkach dostępne dla publiczności, obejmowały m.in. następującą problematykę:

1) bibliotekarstwo: Rola biblioteki i czytelnictwa w rozwoju kulturalnym wsi, Czytelnictwo powszechne w badaniach empirycznych (Kraków); Funkcje bibliotek w toku dziejów i obecnie (Wałbrzych); Model bibliotek przyszłości (Wrocław); Funkcje współczesnej biblioteki publicznej (Tarnów); Koła przyjaciół biblioteki i ich rola w środowisku (Chełm); Dawne i współczesne sposoby ochrony książek (Kraków); Zbiory muzyczne w Łodzi, Propaganda wizualna bibliotek (Łódź); Mechanizacja bibliotek w świetle VII Zjazdu bibliotekarzy (Olsztyn); Mechanizacja pracy bibliotecznej (Poznań); Nowoczesne budownictwo biblioteczne (Rzeszów, Szczecin); Problematyka mikrofilmowania i przechowywania zbiorów bibliotecznych (Gdańsk i Łódź); Książka a inne środki przekazu (Gdańsk); Zadania biblioteki w zreformowanej szkole 10-letniej (Legnica); Problemy współczesnej nauki o książce (Łódź); Zasoby księgozbiorów podręcznych (Kielce); Narodowy Zasób Biblioteczny (Kraków); Czytelnictwo młodzieży pracującej (Kalisz); Miejsce bibliotek szkolnych i pedagogicznych w zreformowanej szkole 10-letniej (Zamość);

2) informację naukową: Środowiskowy regionalny biblioteczny system informacyjny „KRAKUS” (Kraków, Olsztyn); Automatyzacja procesów informacyjnych (Poznań); Informacja naukowa w sieci bibliotek i ośrodków INTE (Rzeszów, Szczecin); Informacja naukowa w systemie szkolnym, Nauki społeczne a problemy informacji (Poznań); Kierunki badań nad problemami użytkowania informacji (Łódź); Zastosowanie informatyki w bibliotekach (Zielona Góra); Pojęcia systemów informacyjno-wyszukiwawczych a bibliografia (Kraków); Najnowsze kierunki w informacji naukowej (Olsztyn); Formy pracy branżowego Ośrodka INTE przy Instytucie Kształtowania Środowiska, Rola archiwów w systemie INTE, Zadania polskiej służby informacyjnej w budowie systemu SINTO (Koszalin); Zasady funkcjonowania oraz możliwości korzystania z selektywnej dystrybucji informacji (Wałbrzych);

3) historię książki i bibliotek: Praktyka biblioteczna za czasów Komisji Edu-

kacji Narodowej (Chełm); Biblioteka króla Stanisława Augusta (Opole); Stulecie zbiorów Czartoryskich (Kraków); Historia książki i jej artystyczna oprawa (Tarnobrzeg); Estreicher jako bibliograf (Kraków); Zbiory historyka bibliotekoznawcy (Szczecin); Bibliofilski drukarnia polska Samuela Tyszkiewicza we Florencji i Nicei w latach 1928-1954 (Gdańsk); Państwowy Instytut Książki 1946-1949 (Łódź); Dzieje bibliotek w Polsce (Piotrków Tryb); Społeczny ruch biblioteczny na terenie m. Skierniewice w latach 1906-1972 (Skierniewice); Historia i działalność bibliotek woj. białostockiego (wspólnie z Komisją Historii Bibliotek Białostockiego Tow. Naukowego); Stefan Zeromski jako bibliotekarz Raperswili (Warszawa);

4) zagadnienia literackie: Bohaterowie i ich idee w literaturze dla młodzieży (Leszno); Kobieta w literaturze (Kielce); Wieczór wspomnień o W. Broniewskim (Sieradz); liczne spotkania autorskie w wielu okręgach (E. Bryll, S. Strumph-Wojtkiewicz, L. Bartelski);

5) 50-lecie Biblioteki Narodowej było okazją niejednego spotkania i konferencji w wielu okręgach. Prelegentami byli zazwyczaj przedstawiciele Biblioteki Narodowej, m.in. A. Kłossowski (Ciechanów), H. Zaręba (Chełm), D. Rymusza-Zalewska (Koszalin), E. Słodkowska (Szczecin). Okręgi współdziałały przy organizowaniu odczytów i wystaw poświęconych Bibliotece Narodowej, przygotowywały specjalne prelekcje lub konspekty na uroczyste spotkania w kołach (Łomża, Częstochowa, Radom, Tarnobrzeg). Okręg Lubelski zorganizował 2-dniową sesję, na której przedstawiono historię, działalność i aktualne problemy tej ważnej dla kultury polskiej placówki w referatach: W. Stankiewiczza, R. Cybulskiego, P. Buchwald-Pelcowej, J. Ankudowicza, C. Września. Na sesję tę zostali zaproszeni przedstawiciele zaprzyjaźnionych okręgów (Biała Podlaska, Chełm, Zamość, Siedlce).

Akcja szkoleniowa okręgów prowadzona była systematycznie jako podstawowe zadanie naszej organizacji w podnoszeniu zawodowych kwalifikacji członków. Z różnorodnych form szkolenia największym zainteresowaniem cieszyły się seminaria i kursy oraz wycieczki szkoleniowe.

Seminaria i kursy o bogatej tematyce i na różnych poziomach organizowane były przez następujące okręgi:

Gdańsk — seminarium dla młodych bibliotekarzy i księgarzy nt. książki morskiej;
 Kielce — seminarium dla bibliotekarzy gminnych poświęcone problemom organizacji informacji rolniczej oraz wykorzystania literatury rolniczej;
 Konin — kurs nt. podstawowych wiadomości z bibliotekarstwa (dla nowych pracowników), obóz szkoleniowy dla młodych bibliotekarzy i kierowników punktów bibliotecznych;
 Koszalin — seminarium dla bibliotekarzy bibliotek związkowych;
 Łomża — kurs dla nowo zatrudnionych;
 Łódź — seminarium dla bibliotekarzy bibliotek wojskowych;
 Płock — cykl wykładów pt. Źródła informacyjne (6 posiedzeń);
 Przemysł — seminarium dla bibliotekarzy bibliotek szkolnych pt. Treści społeczno-polityczne w ideowym wychowaniu młodzieży (wspólnie z kuratorium);
 Radom — kontynuowano działalność Studium Wiedzy o Książce i Bibliotece;
 Wałbrzych i Tarnobrzeg — seminaria w zakresie służby informacyjno-bibliograficznej;
 Warszawa — seminarium poświęcone problematyce zbiorów specjalnych (rękopisy, ikonografia), kurs dotyczący języków informacyjnych, seminarium dla bibliotekarzy bibliotek fachowych (m.in. nowe tendencje katalogowania alfabetycznego, literatura firmowa, metodyka stosowania UKD, automatyzacja), kurs „Podstawy informatyki dla bibliotekarzy”;

Włocławek — seminarium dotyczące czytelnictwa dzieci i młodzieży;

Wrocław — kurs dla przygotowujących się do egzaminu na bibliotekarzy dyplomowanych.

W Okręgu Stołecznym działa od kilku lat Konwersatorium Bibliotekoznawcze kierowane od 1978 r. przez Helenę Więckowską, a obecnie przez Marię Dembowską. Na Konwersatorium w okresie sprawozdawczym przedstawiali referaty R. Cybulski, S. Dąbrowski, M. Dembowska, K. Głombowski, J. Kołodziejska, K. Migoń.

Okręg Poznański wspólnie z ZG zorganizował w Jarocinie 5-dniowe seminarium, zwane też „szkołą letnią”, dla dydaktyków prowadzących zajęcia z podstaw informacji naukowej ze studentami III roku różnych kierunków studiów, wzięło w nim udział ponad 70 uczestników. Spotkanie umożliwiło prezentację doświadczeń dydaktycznych; przedyskutowano program i metodykę prowadzenia zajęć, jak też wysunięto szereg wniosków. „Szkoła letnia” była pierwszą imprezą tego typu i stanowić będzie cenne doświadczenie dla kontynuowania tego rodzaju spotkań.

Dużą popularnością cieszyły się wycieczki szkoleniowe organizowane zazwyczaj przy współudziale bibliotek i rad zakładowych. Programy wycieczek miały na celu zarówno korzyści fachowe, jak też turystyczno-kulturalne. Celem wycieczek poza zwiedzeniem bibliotek były wystawy (skarby kultury polskiej, książka dziecięca, „INTERBIURO 1978”), muzea biograficzne, Międzynarodowe Targi Książki. W okresie sprawozdawczym organizowano wycieczki najczęściej do Krakowa, Torunia, Szczecina, Warszawy, Wrocławia, Zielonej Góry, Gdańska, Kielc oraz Łomży i Ostrołęki. Rocznie okręgi organizują około 40 wycieczek w grupach kilkunasto- i kilkudziesięcio-osobowych.

Ciekawą propozycję wysunął i zrealizował ku zadowoleniu uczestników okręg w Bielsku-Białej, mianowicie I Ogólnopolski Rajd Bibliotekarzy w Beskidach pn. „Szlakami walk żołnierzy września i partyzantów” (1978 r.).

W niektórych okręgach zarządy podejmują akcję wydawniczą bądź w niej współuczestniczą. Partnerami takiej współpracy bywają wojewódzkie biblioteki publiczne lub biblioteki szkół wyższych. Owocem współpracy są zestawienia bibliograficzne (*Bibliografia Pomorza Zachodniego*, *Pisarze Pomorza Gdańskiego*), informatory o poszczególnych bibliotekach województwa bądź miasta (np. Częstochowa, Elbląg, Ostrowiec-Kielce, Lublin, Opole, Ostrołęka, Słupsk, Tarnobrzeg, Radom, Toruń), poradniki bibliotecznych służb informacji i ośrodków inte (Gdańsk, Olsztyn, Opole), wykazy czasopism zagranicznych i polskich znajdujących się w bibliotekach (Częstochowa, Katowice, Olsztyn, Zielona Góra), materiały z sesji popularnonaukowych, czasopisma terenowe. Zespół Historyczno-Pamiętnikarski (Warszawa) przygotowuje kolejny tom *Portrety bibliotekarzy polskich* do serii *Książki o Książce*. Koło przy WiMBP we Wrocławiu opracowało druk bibliofilski H. Zbierzchowskiego pt. *Pochwała książki*.

Z innych inicjatyw wydawniczo-propagandowych na uwagę zasługują plakaty i afisze wydane w związku z Rokiem Bibliotek (Jelenia Góra, Kielce, Ostrołęka), ekslibrisy (Ciechanów, Łomża, Radom), okolicznościowe artykuły w czasopismach regionalnych o działalności SBP (Leszno), opracowanie *Biuletynu informacyjnego* dla poszczególnych ogniw okręgu w Łodzi jak też różnych artykułów na temat czytelnictwa w regionie (Leszno, Łomża).

Aktywny udział brało nasze Stowarzyszenie, jego okręgi i koła we wszelkich ogólnokrajowych i regionalnych imprezach politycznych i kulturalnych związanych m.in. z przypadającymi w okresie sprawozdawczym rocznicami (60-lecie Rewolucji Październikowej, 35-lecie LWP, 60-lecie Niepodległości oraz rocznice wyzwolenia poszczególnych miast). Środowisko bibliotekarskie włączyło się również w organizację obchodów Roku Korczakowskiego i Międzynarodowego Roku Dziecka, a także jak corocznie, wzięło udział w organizacji Dni Kultury, Oświaty, Książki i Prasy, Dekady Książki Społeczno-Politycznej (Człowiek-Swiat-Polityka), Dni Książki i Prasy Technicznej.

Okręgi były współorganizatorami i inspiratorami różnorodnych imprez okolicznościowych, na które składały się odczyty, sesje, spotkania ze świadkami tych wy-

darzeń oraz konkursy, wystawy czy koncerty poetycko-muzyczne. Inicjowano turnieje i konkursy czytelnicze, organizowano konkursy dla bibliotek na najciekawsze imprezy biblioteczne oraz na najciekawsze formy upowszechniania książki i prasy technicznej. Imprezy te przeznaczone były zarówno dla środowiska bibliotekarskiego jak też dla szerokiej publiczności. W związku z obchodami 60-lecia Rewolucji Październikowej okręgi szeroko popularyzowały literaturę radziecką.

Okręgi brały aktywny udział w imprezach regionalnych, jak Kurpiowskie Dni Literatury, Biesiady Sieradzkie, Dekada Środowiska Wielkopolskiego, Dni Folkloru Kurpiowskiego, Świętokrzyskie Dni Kultury, Poniedziałki Literackie (Łomża), Płockie Dni Kultury, Piłskie Dni Kultury.

Głównym kierunkiem działalności okręgów na rzecz bibliotek były inicjatywy mające na celu polepszenie warunków ich pracy. Zarządy okręgów wiele uwagi i zabiegów poświęcały sytuacji poszczególnych sieci bibliotek, np. szpitalnych (Koszalin), szkolnych i pedagogicznych (Wrocław).

W wielu okręgach przeprowadzono szeroką dyskusję na temat modelu biblioteki w 10-letniej szkole średniej, a wnioski i postulaty przekazano do Zarządu Głównego w celu kontynuowania prac nad tym problemem w Radzie ds. Bibliotek i Informacji przy ministrze oświaty i wychowania. Zarząd Okręgu w Poznaniu opracował program modernizacji i technizacji bibliotek.

Niektóre okręgi podejmowały organizowanie w wybranych bibliotekach spotkań poświęconych różnym zagadnieniom pracy bibliotekarskiej.

Ważną rolę w życiu Stowarzyszenia odegrały terenowe programy rozwoju bibliotek; w szeregu okręgów były one przedmiotem obrad zarządów, prelekcji i dyskusji w poszczególnych środowiskach. Stworzyło to przesłanki do organizowania odczytów upowszechniających nowoczesną myśl bibliotekarską w służbie nauki, oświaty i gospodarki narodowej, do kształtowania aktywnej postawy zawodowej bibliotekarzy różnych sieci.

Uczestnicy krajowych i zagranicznych konferencji i narad przekazywali szczególnie relacje z nich w swoich okręgach.

W ostatnim 3-letnim okresie ożywiły się i przebiegały w szczególnie serdecznej atmosferze kontakty koleżeńskie, przyczyniając się do integracji tak bardzo różnorodnego środowiska. Zarządy okręgów szczególną uwagę kierowały ku zasłużonym wieloletnią pracą bibliotekarzom. Różne rocznice i jubileusze były okazją do uroczystych spotkań, wieczorów koleżeńskich, do wręczania specjalnych dyplomów i listów gratulacyjnych, do uroczystego żegnania Kolegów odchodzących na emeryturę (Marię Bielawską z Bochni, Marię Hudymową z Koszalina, Izabelę Nagórską z Łodzi). Uroczysty jubileusz 50-lecia pracy naukowej prof. dr H. Więckowskiej odbył się w Łodzi. Prawie we wszystkich okręgach odbyły się też uroczystości z okazji Dnia Działacza Kultury, Dnia Nauczyciela, Dnia Kobiet czy Dni Seniora. Łączyły się one ze spotkaniami z przedstawicielami władz partyjnych i państwowych oraz z wręczaniem zasłużonym działaczom odznaczeń państwowych, nagród i odznak honorowych a także ze spotkaniami o charakterze towarzyskim. Niektóre okręgi podjęły prace nad przygotowaniem kartotek bibliotekarzy zasłużonych dla zawodu i Stowarzyszenia (Piła, Wrocław, Łódź).

Pamięć o zasłużonych zmarłych członkach SBP znalazła wyraz w organizowaniu poświęconych im wieczorów wspomnień — Władysławowi Piaseckiemu (Kraków), Helenie Drzażdżyńskiej i Romanie Łukaszewskiej (Warszawa), Janowi Muszkowskiemu (Łódź, Warszawa), Helenie Handelsman i Stefanowi Kotarskiemu (Warszawa), Józefowi Janickowi (Łódź) oraz w opracowywaniu materiałów biograficznych do czasopism fachowych.

Okręg wrocławski wydał ekslibrisy poświęcone dwóm wybitnym bibliotekarzom i działaczkom Stowarzyszenia — prof. dr Marcie Burbiance i Janinie Kelles-Krauz.

Jedna z ulic w Łodzi nazwana została imieniem prof. Jana Augustyniaka, założyciela Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Waryńskiego oraz zasłużonego działacza Stowarzyszenia.

Niezmiernie pożyteczne dla naszego środowiska były różnorodne możliwości zapoznania się z pracą i doświadczeniami bibliotek zagranicznych. Najczęściej były to odczyty gości zagranicznych (w Krakowie — R. Coward i D. Austin z British Library, dr Balaraman z Indii, P. Popper z Wiednia; w Poznaniu — doc. Jurij Uchin i Lew Brodin z Moskwy, Michał Trainin z WINITI oraz Aleksander Zacharow z Akademii Nauk ZSRR; w Szczecinie — Ajna Degława z Rygi).

Specjalnym zainteresowaniem cieszyły się wycieczki zagranicę, organizowane z niewielkim nakładem pracy przez okręgi, głównie do krajów sąsiadujących. Były one wynikiem współpracy władz regionalnych z poszczególnymi ośrodkami zaprzyjaźnionych krajów oraz współpracy naszego Stowarzyszenia ze Stowarzyszeniem Bibliotek NRD.

Pewną formą wymiany doświadczeń jest również przyjmowanie wycieczek bibliotekarskich z zagranicy; gościliśmy kolegów z Czechosłowacji, NRD, ZSRR oraz z Francji, Kanady i Wielkiej Brytanii.

Ważnym i odpowiedzialnym odcinkiem pracy zarządów okręgów jest współpraca z władzami terenowymi i reprezentowanie wobec nich środowiska bibliotekarskiego. W okresie sprawozdawczym nastąpiła intensyfikacja tych kontaktów. Okręgi Stowarzyszenia informowały władze lokalne o aktualnych sprawach bibliotekarstwa, zgłaszały różne projekty i postulaty. Na tej drodze załatwiono wiele spraw. Opracowane przez bibliotekarzy raporty i programy rozwoju bibliotek były przedmiotem obrad i analiz w urzędach. Tak np. raport o stanie bibliotek w regionie przygotowały zarządy okręgów w Katowicach i Koninie, memoriał o stanie i najważniejszych potrzebach w zakresie poprawy bazy lokalowej placówek bibliotecznych w mieście — ZO w Lublinie, w sprawie poprawy warunków materialnych bibliotekarzy do władz wojewódzkich — ZO w Łonży; występowano niejednokrotnie o poprawę zaopatrzenia bibliotek w książki i czasopisma, a zwłaszcza w nowości wydawnicze. W Gdańsku, Lesznie i Koninie odbyły się spotkania z wojewodami, w Koszalinie — z prezydentem miasta. Zarząd Okręgu Kaliskiego wystosował na ręce wojewody i naczelników miast pismo informujące zarówno o dorobku bibliotekarstwa, jak i jego niedostatkach (lokale, księgozbiory). ZO w Koninie starał się zainteresować sołtysów problemami punktów bibliotecznych. Zarządy okręgów były reprezentowane w woj. wydziałach kultury i sztuki w różnych komisjach, np. współzawodnictwa bibliotek, szkolenia i doskonalenia bibliotekarzy, rekrutacji na studia wyższe lub średnie, w komisjach rozpatrujących wnioski o odznaczenia i nagrody. Uczestniczono też w sejmikach kultury (Łódź) oraz sesjach rad narodowych poświęconych sprawom kultury.

Ponadto we wszystkich okręgach Zarządy organizowały swą działalność przy współpracy z ogniwami związków zawodowych, z terenowymi towarzystwami i organizacjami społecznymi. Okręgi utrzymywały kontakty z Wydziałami Pracy Ideowo-Wychowawczej Komitetów Wojewódzkich i Miejskich PZPR, z kuratoriami, a także NOT-em i innymi organizacjami. Owoce były wspólne działania z towarzystwami naukowymi i kulturalnymi. Stopniowo rozwija się współpraca naszych ogniw terenowych ze Stowarzyszeniem Księgarzy Polskich opierająca się na programie umowy podpisanej przez nasze Stowarzyszenia. Do współdziałania obu Stowarzyszeń przywiązujemy dużą wagę.

Należy odnotować udział bibliotekarzy w organizowanych przez zarządy okręgów czynach społecznych na rzecz środowiska (Przemysł, Słupsk). Od wielu już lat członkowie Okręgu Stołecznego uczestniczą w pracach na terenie budowy Biblioteki Narodowej.

Przypadające w 1977 r. 60-lecie powstania i działalności SBP było w każdym okręgu okazją do popularyzacji Stowarzyszenia w środowiskach bibliotekarskich całej Polski oraz do przedstawienia społeczeństwu jego zadań i celów, jak też kierunków działalności. Prawie we wszystkich okręgach odbyły się okolicznościowe imprezy rocznicowe — najczęściej uroczyste zebrania ogólne członków z referatami i odczytami poświęconymi działalności Stowarzyszenia oraz okolicznościowymi wystawami; z okazji jubileuszu Stowarzyszenia władze wojewódzkie w Opolu wręczyły Zarządowi Okręgu dyplom uznania za aktywną pracę społeczną. Referaty nt. 60-lecia SBP wygłaszali — nieraz kilkakrotnie — Cecylia Duninowa (Łódź), Anna Pałuch (Ślupsk), Ewa Gołębiowska (Tarnobrzeg), Maria Hudymowa (Koszalin), Irena Morsztynkiewiczowa (Warszawa), Halina Wolska (Lublin, Chełm), Elżbieta Dudzińska (Łomża).

ZO Opole z okazji 60-lecia SBP wydał ekslibris projektu grafika Krzysztofa Buckiego. ZO Płock ogłosił konkurs pod hasłem „Zawód — bibliotekarz: wspomnienia i refleksje”. Wiele okręgów systematycznie przekazywało do miejscowej prasy i rozgłośni radiowych informacje dotyczące problematyki zawodowej i działalności Stowarzyszenia.

W 1977 r. przypadła również rocznica 50-lecia *Przeglądu Bibliotecznego*. Referat okolicznościowy na ten temat wygłosiła w Łodzi prof. dr Maria Dembowska.

Suma prac przedstawionych w sprawozdaniach świadczy o dużej aktywności członków, a przede wszystkim zarządów i ich organów. Trudności, które nie pozwalały w niektórych przypadkach na wykonanie w pełni ambitnych zamierzeń, nie umniejszają w niczym faktu, że przez wzmoczoną działalność kulturalno-oświatową, społeczne zaangażowanie członków i wypracowane formy współdziałania Stowarzyszenie podnosi rangę bibliotek i bibliotekarzy w środowisku, stwarza rzeczywistą platformę porozumienia i współpracy bibliotekarzy różnych sieci.

PROTOKÓŁ KRAJOWEGO ZJAZDU DELEGATÓW SBP

W dniach 28-29 września 1979 r. odbył się w Kaliszu Krajowy zjazd delegatów Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Uczestniczyło w nim 132 delegatów wybranych przez zjazdy okręgowe w sposób określony przez Zarząd Główny, 1 członek honorowy z głosem stanowiącym, członkowie ustępujących władz oraz zaproszeni goście z głosem doradczym.

28.09.1979 — Pierwszy dzień Zjazdu

Otwarcia Zjazdu dokonał przewodniczący Zarządu Głównego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich Witold Stankiewicz.

Wprowadzony został poczet sztandarowy.

Przewodniczący SBP powitał serdecznie delegatów oraz zaproszonych gości, przybyłych na obrady: dr. Józefa Fajkowskiego — podsekretarza stanu w Ministerstwie Kultury i Sztuki, przewodniczącego Państwowej Rady Bibliotecznej; Józefa Prusia — przedstawiciela Wydziału Kultury KC PZPR; Zbigniewa Bieńka — sekretarza KW PZPR w Kaliszu; Andrzeja Sychalskiego — prezydenta m. Kalisza; Mieczysława Oleszaka — zastępcę kierownika Wydziału Kultury Naczelnego Komitetu ZSL; Jacka Dobierskiego — dyrektora gabinetu ministra kultury i sztuki; dr. Edwarda Pałńskiego — wicedyrektora departamentu w Ministerstwie Kultury i Sztuki; Bronisława Sowę — wicedyrektora departamentu w Ministerstwie Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki; Jana Żabickiego — zastępcę kierownika Wydziału Kultury, Oświaty i Prasy CRZZ; Andrzeja Bogdańskiego — wiceprzewodniczącego Stowarzyszenia Księgarzy Polskich oraz wszystkich uczestników Zjazdu i przedstawicieli prasy, radia i telewizji.

Na wniosek przewodniczącego SBP dokonano wyboru przewodniczącego Zjazdu, którym został doc. dr Henryk Dubowik — dyrektor Instytutu Bibliotekoznawstwa WSP w Bydgoszczy, oraz członków Prezydium Zjazdu w składzie: J. Andrzejewska, R. Bieniecki, J. Jarzębowska, S. Kubiak, M. Kuna, H. Więckowska.

Przewodniczący Zjazdu zaproponował skład delegacji do złożenia wieńca na pamiątkowej płycie umieszczonej w miejscu perfidnego zniszczenia książek przez okupanta w czasie II wojny światowej: Edward Assbury, Jan Wróblewski, Kazimierz Walczak, Eugenia Horodyska, Kazimierz Ewicz.

Na wniosek przewodniczącego Zjazdu uczczono minutą ciszy pamięć bibliotekarzy zmarłych w okresie od ostatniego Zjazdu SBP w 1976 r.

Przewodniczący zaproponował przyjęcie następującego porządku obrad:

I dzień obrad

1. Otwarcie Zjazdu
2. Powołanie Prezydium Zjazdu
3. Przemówienia powitalne oraz odczytanie nadchodzących listów i depezb
4. Referat przewodniczącego ZG SBP Witolda Stankiewicza pt. „Stan i potrzeby bibliotekarstwa polskiego”
5. Przyjęcie protokołu Ogólnokrajowego zjazdu delegatów odbytego w Rzeszowie w dn. 19-20.06.1976 r. (opublikowanego w z. 2 *Przeglądu Bibliotecznego* z 1977 r.)
6. Zatwierdzenie regulaminu obrad Krajowego zjazdu delegatów SBP w Kaliszu
7. Wybór komisji zjazdowych: mandatowej, wyborczej, skrutacyjnej, wnioskowej
8. Sprawozdania z działalności w ubiegłej kadencji:
 - sekretarza generalnego z działalności ZG SBP i okręgów
 - skarbnika
 - Głównej Komisji Rewizyjnej
 - Głównego Sądu Koleżeńskiego
9. Zatwierdzenie projektów regulaminów: Głównej Komisji Rewizyjnej i okręgowych komisji rewizyjnych
10. Dyskusja

II dzień obrad

10. Dalszy ciąg dyskusji
11. Przyjęcie wniosków Głównej Komisji Rewizyjnej
12. Wybór władz SBP na następną kadencję
13. Sprawozdanie Komisji Wnioskowej i powzięcie uchwał
14. Przyjęcie sprawozdania Komisji Skrutacyjnej i ogłoszenie wyników wyborów
15. Zamknięcie Zjazdu

Po zaaprobowaniu porządku obrad uczestnicy Zjazdu upoważnili Prezydium Zjazdu do dokonywania przesunięć w porządku obrad koniecznych dla sprawnego ich przebiegu oraz wysłuchali przemówień powitalnych i treści nadesłanych depezb.

W imieniu ministra kultury i sztuki wygłosił przemówienie dr Józef Fajkowski — podsekretarz stanu i przewodniczący Państwowej Rady Bibliotecznej*, Bronisław Sowa — wicedyrektor departamentu w Ministerstwie Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki odczytał list ministra tego resortu prof. dra Janusza Górskiego. Oto jego treść:

„W imieniu kierownictwa Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki oraz własnym, przesyłam uczestnikom Krajowego zjazdu delegatów Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich najlepsze życzenia twórczych i owocnych obrad, pomyślnego spełnienia funkcji statutowych Zjazdu oraz podjęcia uchwał i wniosków, które służyć będą dalszemu rozwojowi bibliotekarstwa polskiego.

* Tekst przemówienia, zob. s. 225.

Okres, jaki upłynął od ostatniego Zjazdu, był szczególnie ważny dla polskich bibliotek. Podjęcie ambitnego programu rozwoju bibliotekarstwa polskiego, a szczególnie tak istotnych zadań, jak integracja ogólnokrajowej sieci bibliotecznej, organizacja zbiorów bibliotecznych, modernizacja bibliotek i pracy bibliotecznej oraz poprawa warunków pracy świadczą o tym, że bibliotekarzom nie są obojętne sprawy ich warsztatu pracy, że pragną całą swoją wiedzę i doświadczenie zawodowe zaangażować w sprawę dalszego rozwoju bibliotek, tego istotnego ogniwa wpływającego na rozwój gospodarki, nauki i kultury narodowej.

Za ten trud, wysiłek i zaangażowanie społeczne pragnę dziś w dniu inauguracji Zjazdu podziękować wszystkim bibliotekarzom i wyrazić wdzięczność tym pracownikom bibliotek, którzy poprzez swoją pracę współuczestniczą w procesie naukowym i dydaktycznym, wspomagając kadre naukowo-dydaktyczną szkół wyższych.

Nie mogąc osobiście uczestniczyć w Zjeździe, przesyłam wszystkim uczestnikom a za ich pośrednictwem wszystkim bibliotekarzom, najserdeczniejsze pozdrowienia i życzenia dalszych sukcesów w pracy zawodowej, satysfakcji z działalności społecznej oraz pomyślności osobistej”.

Minister
Janusz Górski

Sekretarz KW PZPR w Kaliszu, tow. Z. Bieniek przedstawił w swym wystąpieniu charakterystyczne cechy kultury Ziemi Kaliskiej, mówiąc m.in. że „...jeśli oceniamy dziś pozytywnie rozwój bibliotekarstwa powszechnego, to pamiętać musimy o tym, że wyrasta ono z pięknych tradycji Towarzystwa Czyteln Ludowych, z działalności społecznej wielu ludzi, którzy w trudnych warunkach kraju pod zaborami postawili sobie za cel krzewienie polskiego słowa, polskiej książki i kultury.

Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Adama Asnyka, kontynuując tradycję Biblioteki Asnykowskiej obchodziła przed rokiem jubileusz 70 lat istnienia.

Traktujemy biblioteki publiczne jako mocne, ważne ogniwa szeroko pojmowanej kultury; wiemy, że ich tradycyjne funkcje oświatowe i kulturalne wzbogacone zostają o nowe zadania, przede wszystkim informacyjne, o działalność w środowiskach ludzi chorych i ociemniałych, ludzi starszych. To ważne, by książka jak dobry przyjaciel towarzyszyła człowiekowi na każdym etapie jego życia.

Oceniamy, że sieć bibliotek publicznych w województwie kaliskim jest dobrze ukształtowana, że obecny dostęp do książki spełnia warunek powszechności. Zależy nam na tym, by biblioteki stały się placówkami silnymi organizacyjnie i programowo, by dysponowały dobrym wyposażeniem i nowoczesnymi środkami technicznymi, by wzrastały ich zadania i różnicowały się funkcje. Stanowi to podstawowy cel na najbliższe lata. Staramy się, mimo określonych trudności, postępować konsekwentnie i w żadnym wypadku nie schodzić z raz wytyczonej, słusznej drogi. Niech przykładem będą prace modernizacyjne, które podejmujemy każdego roku. Podjęte zostały decyzje dotyczące rozwoju Wojewódzkiej Biblioteki Pedagogicznej i Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej, staramy się modernizować biblioteki związkowe, stawiając przed instancjami związkowymi zadania w tej mierze. Ten rok będzie rokiem szczególnie korzystnym dla gminnych bibliotek publicznych na naszej ziemi. Dwie z nich, w Żelazkowie i Kobylej Górze zostały już przeniesione do nowych, obszernych, całkowicie nowo wyposażonych lokali. Przed dwoma tygodniami nowy rok kulturalny zainaugurowaliśmy otwarciem gminnej biblioteki w Sieroszewicach; w najbliższym czasie oddamy do użytku nową siedzibę biblioteki w Kotlinie, a Dni Książki Społeczno-Politycznej „Człowiek-Swiat-Polityka” zainaugurujemy w Dobrzycy, oddając do użytku największą w województwie bibliotekę gminną o powierzchni 220 m².

Tymi dokonaniem chcemy uczcić Krajowy zjazd delegatów Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, który zebrał się dziś w Kaliszu. Mamy jednocześnie nadzieję,

że w opinii środowiska bibliotekarskiego jest on zarazem potwierdzeniem poziomu już osiągniętego przez kaliskie bibliotekarstwo.

Wyrażam nadzieję, że Zjazd spełni swoje zadania i stanowić będzie istotny krok na drodze rozwoju Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich — powszechnej organizacji bibliotekarstwa polskiego. Organizatorom Zjazdu życząc tego serdecznie, a jego uczestnikom najlepszego pobytu na Ziemi Kaliskiej. Czynię to w imieniu władz partyjnych i administracyjnych województwa kaliskiego."

Antoni Bogdański — wiceprzewodniczący Stowarzyszenia Księgarzy Polskich przekazał słowa przyjaźni i koleżeńskie pozdrowienia od nieobecnego prezesa ZG Stowarzyszenia Księgarzy Polskich Tadeusza Hussaka, od Zarządu Głównego SKP oraz wszystkich księgarzy naszego kraju. Podkreślił, iż celem obu organizacji jest dobro książki i jej upowszechnienie w społeczeństwie. Współpraca obu organizacji została w styczniu roku ubiegłego oparta formalnie na umowie podpisanej przez zarządy główne obu stowarzyszeń. Ożywiły się znacznie kontakty i organizowane spotkania, wydaje się wspólnie pamiątkowe ekslibrisy — np. okręg warszawski z konferencji w dn. 25 kwietnia, okręg gdański z uroczystości podpisania porozumienia 21 maja br.

Następnie A. Bogdański zwrócił się do SBP z apelem o dalszą współpracę między bratnimi stowarzyszeniami i życzył delegatom, aby obrady Zjazdu przyniosły jak najlepsze wyniki dla dobra książki i organizacji bibliotekarskiej.

W nadesłanych depešach życzyli Zjazdowi owocnych obrad członkowie honorowi Stowarzyszenia: Jan Baumgart, Zofia Hryniewicz, Józef Korpała, Józef Podgórczny, sekretarz naukowy PAN prof. Jan Kaczmarek oraz przewodniczący Zw. Pracowników Kultury i Sztuki Mariusz Dmochowski.

Dyrektor Centralnej Biblioteki Wojskowej płk Stanisław Korman odczytał list od kierownictwa Głównego Zarządu Politycznego Wojska Polskiego o następującej treści:

„Krajowy Zjazd Delegatów Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w Kaliszu
Szanowni Delegaci.

Proszę przyjąć z okazji toczących się obrad gorące żołnierskie pozdrowienia i wyrazi głębokiego szacunku od kierownictwa Głównego Zarządu Politycznego Wojska Polskiego, wojskowych działaczy kultury, od wszystkich czytelników w żołnierskich mundurach.

Środowisko wojskowe wysoko ceni działalność bibliotekarstwa polskiego, które w warunkach naszej rzeczywistości zajmuje ważne miejsce w kształtowaniu życia naukowego, kulturalnego, społecznego i politycznego kraju. Bibliotekarstwo polskie, współtwórca kultury narodowej, zawsze na wszystkich etapach historycznych naszego narodu stało w pierwszych szeregach walki o rozwój oświaty, kultury i nauki. Jako jedno z pierwszych na świecie głosiło ideę oświaty powszechnej, wcielając w życie powszechność udostępniania piśmiennictwa. W okresie klęsk narodowych heroicznie chroniło dorobek myśli polskiej zawartej w księgach — tak w kraju, jak też poza jego granicami. Po totalnych zniszczeniach naszego narodu w okresie II wojny światowej stanęło do odbudowy i rozbudowy księżnic i myśli bibliotekoznawczej osiągnąć sukcesy, które są dziś naszą wspólną dumą.

Korzystając z okazji zgromadzenia tak wysokiego gremium pragnę gorąco podziękować szanownym delegatom za rozwijanie i umacnianie współpracy bibliotekarstwa cywilnego z bibliotekarstwem wojskowym.

Życzę przy tym pomyślnych obrad i szybkiego wcielania w życie przyjętych programów i planów dalszego rozwoju i modernizacji bibliotekarstwa polskiego, by — jak w przeszłości, tak i obecnie — jego działalność dobrze służyła rozkwitowi socjalistycznej kultury naszego narodu."

Gen. brygady
Albin Żyto

Po odczytaniu powitania plk Stanisław Korman wręczył dyrektorowi Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Kaliszu pamiątkowy medal wybity z okazji 30-lecia działalności Centralnej Biblioteki Wojskowej w Polsce Ludowej.

Jan Żabicki — zastępca kierownika Wydziału Oświaty, Kultury i Prasy CRZZ, sekretarz Komisji Kultury CRZZ przekazał serdeczne pozdrowienia i życzenia od kierownictwa CRZZ i osobiście od sekretarza Rady Stanisława Lewandowskiego.

Witold Stankiewicz — przewodniczący ZG SBP wygłosił referat programowy pt. „Stan i potrzeby bibliotekarstwa polskiego”**.

Przewodniczący przedstawił Zjazdowi wniosek Zarządu Głównego o nadanie tytułów członków honorowych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich zasłużonym dla bibliotekarstwa Kolegom: Edwardowi Assburemu (Warszawa), Marii Bielawskiej (Bochnia-Tarnów), Marii Gawareckiej (Lublin), Alodii Kaweckiej-Gryczowej (Warszawa), Irenie Morsztynkiewiczowej (Warszawa), Krystynie Remerowej (Warszawa). Wniosek został zaaprobowany przez aklamację.

Z kolei przystąpiono do głosowania nad przyjęciem protokołu z Ogólnokrajowego zjazdu delegatów Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, który odbył się w Rzeszowie dn. 19-20.06.1976 r.**

Projekt regulaminu obrad Krajowego zjazdu delegatów SBP w Kaliszu, którego tekst doręczono wcześniej delegatom, poddany został pod dyskusję i przyjęty jednomyślnie.

Zgodnie z przyjętym porządkiem obrad Zjazdu przystąpiono do wyboru komisji zjazdowych. Przewodniczący obrad przedłożył zebranim projekty składów 4 komisji. W wyniku przeprowadzonych wyborów ukonstytuowały się następujące ich składy:

Komisja Mandatowa: przewodniczący — Ireneusz Chudy; członkowie: Regina Hancko, Jan Marciniak, Władysław Paszkowski, Zofia Porczyńska.

Komisja Wnioskowa: przewodniczący — Tadeusz Dziechciowski; członkowie: Cecylia Duninowa, Elżbieta Hatko, Halina Pabiszowa, Bolesława Pódraza, Danuta Przemieniecka, Hanna Zasadowa.

Komisja Wyborcza: przewodniczący — Alojzy Tujakowski; członkowie: Marian Filipkowski, Danuta Ostaszewska, Stanisław Ostrowski, Wanda Pindłowa, Jolanta Pochodowicz-Maj, Sylwia Wróblewska.

Komisja Skrutacyjna: przewodniczący — Lech Hejman; członkowie: Henryk Danielewicz, Jan Fortuna, Danuta Przybysz, Ewa Zakrzewska.

Sekretarz generalny SBP Tadeusz Zarzębski przedstawił główne kierunki działalności Zarządu Głównego SBP w okresie 20.06.1976-28.09.1979 oraz okręgów w 1.1976-1978. Teksty obu dokumentów były wcześniej doręczone delegatom.

Skarbnik ZG SBP Elżbieta Sawicka omówiła szczegółowo działalność finansową Stowarzyszenia.

Sekretarz Głównej Komisji Rewizyjnej Alicja Halpernowa przedstawiła sprawozdanie Komisji i zakończyła je wnioskiem o udzielenie absoltorium ustępującemu Zarządowi.

W imieniu Głównego Sądu Koleżeńskiego złożyła sprawozdanie Maria Hudymowa podkreślając, że do Sądu nie wniesiono w kadencji 1976-1979 żadnej sprawy.

Następnie zatwierdzono przedstawione projekty regulaminów: Głównej Komisji Rewizyjnej i okręgowych komisji rewizyjnych.

DYSKUSJA

W dyskusji, prowadzonej przez doc. H. Dubowika, a częściowo przez prof. S. Kubiaka, zabrały głos 24 osoby reprezentujące różne typy i sieci bibliotek oraz ogniwa

** Tekst referatu, zob. s. 228.

*** Opublikowany w „Prz. Bibl.” 1977 R. 45 z. 2 s. 204-219.

terenowe SBP. W toku dyskusji poruszono wiele najżywniejszych dla środowiska bibliotekarskiego zagadnień, wśród których można wyodrębnić następujące grupy problemowe:

1. Sprawy organizacyjne sieci bibliotecznych

Sieć bibliotek szkolnych była przedmiotem wystąpień kilku dyskutantów (S. Zielińska, przedstawiciel Min. Oświaty i Wychowania — Warszawa, E. Sawicka — Warszawa, Z. Rogowska — Tarnów, J. Andrzejewska — Wrocław). Podkreślano, iż wzmożone zainteresowanie bibliotekami szkolnymi wiąże się z realizowaną od ubiegłego roku reformą edukacji narodowej. Zwiększone zadania oświatowe wymagają odpowiedniej bazy materialnej, wysoko wykwalifikowanej kadry, bogatych księgozbiorów. Aby zapewnić wszystkie te czynniki warunkujące dobrą pracę bibliotek szkolnych, przeprowadzono w resorcie oświaty i wychowania rozeznanie stanu bibliotek w 17,5 tys. szkół i opracowano model biblioteki szkoły 10-letniej.

Badania te wykazały duże braki w wyposażeniu bibliotek szkolnych, np. tylko 12,5 tys. bibliotek miało własny lokal, a średnia krajowa powierzchni samych bibliotek wynosiła 15,4 m² z dużymi różnicami występującymi w poszczególnych województwach (od 8,7 do 31 m²). Księgozbiór bibliotek szkolnych wzrastał w ostatnim czasie rocznie o 5%, a średnia liczba książek na 1 ucznia wynosi 16-25 wol. w zależności od województwa. Nie wszyscy bibliotekarze szkolni posiadają wystarczające kwalifikacje zawodowe. Ministerstwo Oświaty i Wychowania czyni wiele wysiłków dla poprawienia sytuacji na tym polu (S. Zielińska — Warszawa).

Stwierdzono m.in. zły stan zaopatrzenia w lektury dla klas pierwszych i drugich, które pracują już wg nowego programu (E. Sawicka — Warszawa). Etat dla bibliotekarza przydzielany jest dopiero w bibliotekach szkół posiadających więcej niż 450 uczniów; czego nie można uznać za stan zadowalający.

W dyskusji sformułowano w ogólnych zarysach najważniejsze postulaty zmierzające do realizacji modelu biblioteki szkolnej:

- zwiększenie nakładów i tytułów literatury objętej nowym programem nauczania,
- zapewnienie bibliotekom szkolnym możliwości nabywania w zamkniętej sprzedaży lektur i innych wydawnictw, w szczególności wydawnictw ogólnoinformacyjnych,
- ustalenie minimum obowiązujących funduszy na zakup książek i czasopism dla wszystkich szkół,
- ustanowienie norm zatrudnienia w bibliotekach szkolnych, realizowanego etapami (jako I etap — 1/2 etatu w małych szkołach zamiast kilkusetzłotowych ryczałtów),
- powołanie Centralnego Ośrodka Pomocy Metodycznej dla bibliotek szkolnych.

Należy opracować i upowszechnić program działalności i rozwoju bibliotek szkolnych.

Zagadnienie bibliotek szpitalnych było poruszane w dyskusji parokrotnie (Z. Rogowska — Tarnów, W. Kozakiewicz — Wrocław). Mimo wydanych w poprzednim okresie aktów prawnych i pozytywnych dokonań w wielu okręgach (jak Koszalin, Łódź, Olsztyn, Opole, Toruń) — trudno jest jeszcze mówić o skrytalizowanej sieci tych bibliotek. Biblioteki szpitalne podlegają Ministerstwu Zdrowia, gdzie często są traktowane marginesowo. Agendy Stowarzyszenia winny ściślej współpracować w tej sprawie nie tylko z resortem zdrowia, ale i z administracją służby zdrowia na danym terenie. Z zadowoleniem przyjęto wiadomość o zamiarze zorganizowania b. potrzebnej komórki metodycznej dla bibliotek szpitalnych przy Bibliotece Akademii Medycznej w Lublinie. Postulowano przygotowanie spisów literatury przeznaczonych dla ludzi chorych (Z. Rogowska — Tarnów).

Działalność bibliotek związkowych naświetlił przybyły na Zjazd kierownik Wydz. Oświaty, Kultury i Prasy CRZZ — Jan Żabicki, podkreślając ich funkcję oświatową i wychowawczą w zakładach pracy, zwłaszcza w środowisku ro-

botniczym, potrzebę ich umacniania w życiu społeczno-kulturalnym kraju. Podniósł znaczenie opieki i pomocy udzielanej bibliotekom związkowym przez biblioteki wojewódzkie, postulował konieczność istnienia biblioteki w każdym zakładowym domu kultury. Na tym polu jest jeszcze bardzo dużo do zrobienia, o czym świadczy wynik badań czytelnictwa osób dorosłych, przytaczany w referacie przewodniczącego SBP (40% nie czytających ani jednej książki w ciągu roku). Wskaźnik ten wyznacza jednoznacznie zadania bibliotek związkowych. Biblioteki te podejmują już obecnie szerokie akcje kulturotwórcze często wspólnie z innymi bibliotekami, z woj. radami zw. zawodowych, z oddziałami Zw. Literatów Polskich. W dalszej dyskusji podnoszono potrzebę nawiązania bliższej współpracy zarządów okręgów Stowarzyszenia z woj. ogniwami związków zawodowych (Z. Rogowska — Tarnów).

Bibliotekami fachowymi, stanowiącymi 12% ogółu bibliotek polskich, zajmowała się w dyskusji m.in. E. Dudzińska (Warszawa). Zapelowała ona do kolegów z okręgów o otoczenie tych bibliotek specjalną opieką, o realizację postulatów ujętych kompleksowo w materiałach z konferencji bibliotekarzy bibliotek fachowych w Łodzi (23.04.1979 r.). Postulowała wciągnięcie bibliotekarzy z bibliotek fachowych do pracy w Stowarzyszeniu, gdyż sekcje tych bibliotek powołane są tylko w 15 okręgach, a i z tych aktywnie działa jedynie kilka. W dalszej dyskusji podkreślano konieczność zorganizowania we wszystkich zakładach pracy działalności bibliotecznej i informacyjnej (J. Jakubowska — Warszawa).

Poruszono również sprawę bibliotek naukowych (J. Czerni — Kraków, T. Kozanecki — Warszawa, H. Uniejewska — Warszawa). Biblioteki naukowe to nie tylko księgozbiory i obsługa użytkowników, ale również prace naukowo-badawcze i projektowe inspirowane rozwojem całego bibliotekarstwa; to równocześnie ośrodki praktycznego szkolenia młodej kadry bibliotekarskiej.

Biblioteki naukowe potrzebują większej opieki i pomocy ze strony swych resortów. Biblioteki np. szkół wyższych często w hierarchii potrzeb uczelni znajdują się na końcu i ten stan wymaga generalnej poprawy (J. Czerni — Warszawa). Znaczenie i ranga bibliotek naukowych będą wzrastać wobec przystąpienia do wdrażania planu specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych i stworzenia w ramach SINTO podsystemu bibliotek centralnych (H. Uniejewska — Warszawa).

Dyskutowano też zagadnienie sieci bibliotek wojskowych i ich współpracy z bibliotekami publicznymi (St. Korman — Warszawa, M. Hudymowa — Koszalin).

Na biblioteki gromadzące zbiory z zakresu sztuki zwróciła uwagę C. Duninowa (Łódź). Są to biblioteki specyficznego rodzaju, wymagające koordynacji działania oraz pomocy, a najlepszą płaszczyzną, na której mogłyby się spotkać, jest Stowarzyszenie.

Zaproponowano też utworzenie przy każdej bibliotece wojewódzkiej działu lub filii zbiorów muzycznych (K. Musioł — Katowice).

Dyskutanci wielokrotnie podkreślali konieczność współpracy bibliotek reprezentujących różne sieci (St. Korman — Warszawa, H. Hudymowa — Koszalin). W akcji tej szczególną rolę integrującą winno odegrać Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, jak również samodzielna komórka (departament) do spraw bibliotek, której powołanie w Ministerstwie Kultury i Sztuki było postulowane już niejednokrotnie i zostało podniesione również w toku dyskusji na obecnym Zjeździe (L. Łoś — Warszawa, T. Kozanecki — Warszawa). Wieloresortowa „podległość” bibliotek nie stwarza dla nich najkorzystniejszych sytuacji (Z. Rogowska — Tarnów).

2. Ogólnokrajowy system informacji

Jego realizacja i udział w niej bibliotek to następna grupa zagadnień zajmujących wiele miejsca w dyskusji zjazdowej (J. Czerni — Kraków, T. Kozanecki — War-

szawa, K. Wyczańska — Warszawa, M. Brykczyńska — Warszawa, H. Uniejewska — Warszawa).

Na pierwszy plan wysuwano zagadnienie pełnego i jednoznacznego określania zadań i organizacji wszystkich ogniw działalności informacyjnej w kraju (J. Jakubowska — Warszawa). Za osiągnięcie na tym polu należy uznać Zarządzenie (3 resortów) w sprawie ustalenia zasad i planu specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych oraz wyznaczania bibliotek centralnych i określenia ich zadań (z 26.04.1979 r.). Są to na razie ramy, które należy wypełnić treścią. Odpowiedzialne resorty winny przystąpić do efektywnego działania. W pierwszym należy zapewnić choćby minimalne zabezpieczenie etatowe i odpowiednie warunki lokalowe dla nowych zadań (T. Kozanecki — Warszawa, M. Brykczyńska — Warszawa). Przy realizacji planu specjalizacji wyłania się też problem zorganizowania bibliotek składowych.

Ze stworzeniem dziedzinowych systemów w ramach SINTO wiążą się sprawy jednolitych metod pracy, konieczność opracowania norm do opisu dokumentów (M. Brykczyńska — Warszawa) a także zapewnienia wysoko kwalifikowanych kadr.

3. Kształcenie

Problemy kształcenia bibliotekarzy i doskonalenia zawodowego oraz rola Stowarzyszenia w tym zakresie wywołały również ożywioną dyskusję. Chodzi nie tylko o działania Zarządu Głównego, ale i o współpracę zarządów okręgowych i bibliotek z ośrodkami kształcenia na poziomie wyższym na kierunku: bibliotekoznawstwo i informacja naukowa. Sprawą ciągle dyskutowaną i rozważaną jest program tego kształcenia oraz dylemat: szkolić „uniwersalistów” czy specjalistów z różnych kierunków przysposabiać do pracy w bibliotekach. Istnieją trudności w angażowaniu do pracy w bibliotekach np. inżynierów różnych specjalności, którym proponuje się niższe wynagrodzenie, niż mogą otrzymać w zakładach produkcyjnych. Parafrazując znane powiedzenie Staszica, „takie będą rzeczywospolite, jakie jej młodzieży chowanie”, można stwierdzić, że „takie będziemy mieli nasze biblioteki, jaką wykształcimy sobie młodą kadrę” (J. Czerni — Kraków).

Potrzebne są pomoce dydaktyczne do kształcenia bibliotekarzy, perspektywiczny plan wydawniczy tych publikacji, pomoc przy umieszczeniu studentów bibliotekoznawstwa na praktykach (J. Andrzejewska — Wrocław), powołanie międzysieciovych ognisk doskonalenia zawodowego pod patronatem Centrum Ustawicznego Kształcenia Bibliotekarzy oraz SBP (Z. Daraż — Rzeszów). Istnieje rozbudowana sieć studiów stacjonarnych w zakresie bibliotekoznawstwa; rodzi się w związku z tym obawa o zatrudnienie absolwentów kończących te studia (M. Brykczyńska — Warszawa). Zwrócono uwagę na konieczność nowelizacji przepisów dotyczących egzaminu na bibliotekarzy dyplomowanych (C. Duninowa — Łódź).

Wyodrębnienie się bibliotekoznawstwa i informacji naukowej jako dyscyplin naukowych wymaga odzwierciedlenia w strukturze organizacyjnej nauki polskiej. Na I i II Kongresie Nauki Polskiej i wielokrotnie w piśmiennictwie naukowym postulowano powołanie w Polskiej Akademii Nauk Komitetu Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej. Sprawa ta została poruszona ponownie w toku dyskusji zjazdowej (L. Łoś — Warszawa).

4. Wydawnictwa

Niebagatelną sprawą dla rozwoju bibliotekarstwa, bibliotekoznawstwa i informacji naukowej jest liczba i jakość wydawnictw fachowych. Dyskutaneci zwracali uwagę na konieczność poprawienia gospodarki papierem, na stronę techniczną książki (A. Muszyński — Gdańsk); wypowiadali się na temat czasopism zawodowych, ich nakładu i objętości (C. Duninowa — Łódź, J. Maj — Warszawa, L. Łoś — Warszawa). W dyskusji znalazła wyraz opinia, iż przy brakach w pomocach dydaktycznych z za-

kresu bibliotekarstwa i bibliotekoznawstwa istniejące 3 czasopisma Stowarzyszenia to liczba zbyt mała, a i nakład ich np. *Przeglądu Bibliotecznego* (mimo wzrostu do 5000) nie pokrywa zapotrzebowania (L. Łoś — Warszawa). Środowisko bibliotekarskie z zadowoleniem przyjęło fakt, iż mimo trudności, z jakimi boryka się Stowarzyszenie w swej działalności wydawniczej (o których była już mowa w dyskusji), poprawiono terminowość ukazywania się czasopism stowarzyszeniowych.

5. Budownictwo

W dyskusji wyłoniło się też zagadnienie budownictwa bibliotek i ich wyposażenia, od czego w dużym stopniu zależy rozwój bibliotekarstwa i działalności informacyjnej. Tempo narastania zbiorów znacznie przekracza tempo budownictwa bibliotecznego, w związku z czym sytuacja pogarsza się z roku na rok (W. Rumszewicz—Olsztyn, Z. Rogowska — Tarnów).

6. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich

Wyraźny wzrost w ostatnim czasie liczby członków Stowarzyszenia (o 13,6%) nie został uznany przez dyskutantów za zadowalający. Podkreślono, iż należy go przypisać przede wszystkim zwiększeniu się liczby województw (T. Kozanecki — Warszawa). Stowarzyszenie winno w dalszym ciągu konsekwentnie dążyć do pełnej reprezentacji środowiska. Dyskutanci widzieli możliwość pozyskania dla Stowarzyszenia w większym jeszcze stopniu pracowników bibliotek szkolnych, bibliotek instytutów naukowo-badawczych, sieci ośrodków informacji, bibliotek fachowych itp. (T. Kozanecki — Warszawa, K. Wyczańska — Warszawa, J. Andrzejewska — Wrocław) oraz studentów bibliotekoznawstwa stwierdzając równocześnie, iż ostatnią grupą nikt się pod tym względem nie interesuje (S. Kaczyński — Kraków). Z jednej strony im liczebniejsze Stowarzyszenie, tym głos jego bardziej reprezentatywny, a z drugiej — przynależność doń pozwala utrzymywać poczucie godności i wartości zawodu bibliotekarza (J. Andrzejewska — Wrocław). Postulowano szerokie i systematyczne propagowanie Stowarzyszenia, jego zadań, dorobku i zamierzeń na łamach prasy, w radio i w telewizji (S. Kaczyński — Kraków).

Bibliotekarze są i w dalszym ciągu będą stanowić kadre wysoce zaangażowaną społecznie, ale oczekują też pomocy i zainteresowania zarówno ze strony Ministerstwa Kultury i Sztuki jak i ZG SBP. W 1.1976-1979 miały miejsce kilkakrotne podwyżki uposażeń, jednak tempo wzrostu płac bibliotekarskich nie nadąży za tempem wzrostu płac w kraju (L. Łoś — Warszawa).

Podnoszono potrzebę obligatoryjnego awansowania pracowników, szczególnie tych, którzy podwyższyli kwalifikacje lub zbliżają się do wieku emerytalnego (J. Czerni — Kraków, Z. Rogowska — Tarnów, W. Rumszewicz — Olsztyn, M. Brykczyńska — Warszawa) oraz rewizji stawek za prace zleczone, które od wielu lat nie były zmieniane (M. Brykczyńska — Warszawa).

Przy omawianiu prestiżu zawodu bibliotekarza poruszono sprawę odznaczeń państwowych dla zasłużonych działaczy SBP, szczególnie dla zasłużonych odchodzących na emeryturę po 30 latach pracowników. Proponowano zatem wzmoczenie starań o uzyskanie większej puli odznaczeń i o ustanowienie odznaki „Zasłużony Bibliotekarz” (Z. Rogowska — Tarnów, A. Muszyński — Gdańsk).

Wśród spraw socjalno-bytowych mówiono o trudnościach w korzystaniu z domów pracy twórczej i innych form wczasów pracowniczych, o potrzebie posiadania własnych domów tego typu, jak również domu dla emerytowanych bibliotekarzy.

Z problematyki wewnątrz-organizacyjnej Stowarzyszenia poruszano zagadnienie konieczności wzmocnienia ogniw terenowych (szczególnie kół) w nowej strukturze administracyjnej. Reforma administracji terenowej i poczynione w związku z tym zmiany organizacyjne pociągnęły za sobą rozluźnienie dotychczasowych wię-

zów i osłabienie pracy kół. Niektóre okręgi próbowały temu zaradzić przez tworzenie kół międzygminnych (Z. Rogowska — Tarnów).

Zgłoszono też postulaty utworzenia nowych sekcji:

- bibliotek specjalnych (H. Uniejewska — Warszawa)
- bibliotek gromadzących zbiory z zakresu sztuki (C. Duninowa — Łódź)
- bibliotek morskich (A. Muszyński — Gdańsk).

Na zakończenie dyskusji uczestnicy Zjazdu podjęli jednogłośnie (przedstawioną przez K. Ewicza — Poznań) rezolucję następującej treści:

„My, Uczelnia Krajowego Zjazdu Delegatów Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, zebrani w Kaliszu w dn. 28-29 września 1979 r. w 40 rocznicę hitlerowskiej napaści na Polskę, w mieście okrutnie doświadczonym w I i II wojnie światowej przez niemieckich militarystów — zwracamy się do Międzynarodowej Federacji Stowarzyszeń Bibliotekarzy oraz do stowarzyszeń bibliotekarzy wszystkich krajów o poparcie i rozpowszechnianie ogłoszonego w dn. 1 września 1979 r. na manifestacji pokojowej w Gdańsku posłania społeczeństwa polskiego do narodów i parlamentów świata oraz przyjętego wcześniej przez ONZ na wniosek Polski dokumentu o wychowanie społeczeństw dla pokoju, z wezwaniem, aby ludzie swym działaniem nie dopuścili do powtórzenia bezmiaru nieszczęść, jakie niesie wojna.

Bibliotekarstwo polskie, które podobnie jak cały naród polski, poniosło największe straty od Niemiec hitlerowskich, czuje się w obowiązku szczególnie aktywnie wspomagać wszystkie postępowe siły społeczne walczące o powszechny pokój.”

Podczas toczącej się dyskusji realizowano czynności statutowe Zjazdu.

WYBORY DO WŁADZ NACZELNYCH SBP

Na zakończenie pierwszego dnia obrad udzielono głosu przewodniczącemu Komisji Mandatowej Ireneuszowi Chudemu, który odczytał protokół posiedzenia Komisji stwierdzający, że na Krajowy zjazd delegatów SBP odbywający się w Kaliszu w dn. 28 i 29 września 1979 r. wybrano w 49 okręgach 158 delegatów. Po sprawdzeniu listy obecności ustalono, że w Zjeździe uczestniczy 136 delegatów posiadających prawo głosu. Liczba obecnych na Zjeździe delegatów stanowi 86% ogółu delegatów, co zgodnie ze statutem SBP oznacza pełną prawomocność Zjazdu do podejmowania uchwał i wyboru władz Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

29.09.1979 r. — Drugi dzień obrad Zjazdu

Przewodniczący obrad Zjazdu Henryk Dubowik udzielił głosu przewodniczącemu Komisji Wyborczej Zjazdu Alojzemu Tujakowskiemu, który przedstawił protokół Komisji Wyborczej Krajowego Zjazdu Delegatów Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

Biorąc pod uwagę kandydatury zgłoszone przez ustępujący Zarząd Główny Komisja sporządziła i przedstawiła Zjazdowi wstępne listy kandydatów:

- do Zarządu Głównego — 17 osób;
- do Głównej Komisji Rewizyjnej — 7 osób;
- do Głównego Sądu Koleżeńskiego — 5 osób.

Na podstawie ustaleń ujętych w § 17 zatwierdzonego regulaminu obrad, po przedstawieniu listy wyborczej, delegaci mogą dodatkowo zgłosić nazwiska dalszych kandydatów na członków władz Stowarzyszenia, pod warunkiem wyrażenia przez nich zgody na kandydowanie, a delegaci zgłoszoną kandydaturę przyjmą większością głosów.

Komisja zaproponowała limity dodatkowych zgłoszeń do pierwszej listy wyborczej w liczbie 5 osób, do drugiej 2, do trzeciej 1. Następnie przewodniczący Komisji Wyborczej przedstawił listę wyborczą 17 kandydatów

— do Zarządu Głównego SBP w następującym porządku:

- 1) Witold Stankiewicz — Warszawa
- 2) Janusz Albin — Wrocław
- 3) Jan Burakowski — Olsztyn
- 4) Janina Cygańska — Warszawa
- 5) Józef Czerni — Kraków
- 6) Elżbieta Dudzińska — Warszawa
- 7) Cecylia Duninowa — Łódź
- 8) Stefania Jarzębowska — Lublin
- 9) Andrzej Jopkiewicz — Warszawa
- 10) Stanisław Korman — Warszawa
- 11) Tadeusz Kozanecki — Warszawa
- 12) Leon Łoś — Warszawa
- 13) Franciszek Łozowski — Poznań
- 14) Karol Musioł — Katowice
- 15) Elżbieta Sawicka — Warszawa
- 16) Stanisław Krzywicki — Szczecin
- 17) Hanna Uniejewska — Warszawa

— do Głównej Komisji Rewizyjnej:

- 1) Edward Assbury — Warszawa
- 2) Stanisław Badoń — Poznań
- 3) Zbigniew Dobrowolski — Warszawa
- 4) Hanna Zasadowa — Warszawa
- 5) Anna Lech — Warszawa
- 6) Józef Zajac — Kraków
- 7) Zofia Jasińska — Lublin

— do Głównego Sądu Koleżeńskiego:

- 1) Maria Hudymowa — Koszalin
- 2) Maria Branicka — Włocławek
- 3) Andrzej Paluchowski — Lublin
- 4) Jan Wróblewski — Olsztyn
- 5) Konrad Zawadzki — Warszawa

Zadnych dodatkowych kandydatur do list wyborczych nie zgłoszono. Listy przyjęto jednogłośnie w głosowaniu jawnym.

Wobec zamknięcia list kandydatów do władz SBP na następną kadencję przewodniczący obrad przekazał listy kandydatów Komisji Skrutacyjnej w celu przygotowania i przeprowadzenia wyborów. Komisja Skrutacyjna poinformowała o trybie i warunkach głosowania i przeprowadziła głosowanie w sposób przewidziany regulaminem obrad.

Przewodniczący obrad przedstawił delegatom Zjazdu pod głosowanie wniosek Głównej Komisji Rewizyjnej o udzielenie ustępującemu Zarządowi Głównemu absolutorium, który został przyjęty przez delegatów jednomyślnie.

Przewodniczący Komisji Wnioskowej Tadeusz Dziechciowski przedstawił projekt uchwały i wnioski opracowane na podstawie dyskusji, sprawozdania ustępującego Zarządu Głównego i referatu programowego wygłoszonego na Zjeździe przez przewodniczącego Witolda Stankiewicza. Uchwała i wnioski zostały przyjęte jednogłośnie. Komisja Wnioskowa została upoważniona do uzupełnienia wniosków uwagami zgłoszonymi w toku dalszej dyskusji a Zarząd Główny do ich ostatecznej redakcji.

W dalszym toku obrad przewodniczący Komisji Skrutacyjnej Lech Hejman zakomunikował o zakończeniu prac Komisji, przedstawił protokół z jej posiedzenia, stwierdzający, że w głosowaniu tajnym wzięło udział 132 delegatów, co stanowiło większość wymaganą przez regulamin do ważności wyborów; głosów ważnych odda-

no 132, nieważnych nie było. Wybrano władze naczelne SBP w następującym składzie i następującą liczbą głosów:

Zarząd Główny:

Albin Janusz — Wrocław (129)
Burakowski Jan — Olsztyn (129)
Cygańska Janina — Warszawa (132)
Czerni Józef — Kraków (131)
Dudzińska Elżbieta — Warszawa (130)
Duninowa Cecylia — Łódź (130)
Jarzębowska Stefania — Lublin (131)
Jopkiewicz Andrzej — Warszawa (128)
Korman Stanisław — Warszawa (127)
Kozanecki Tadeusz — Warszawa (130)
Krzywicki Stanisław — Szczecin (129)
Łoś Leon — Warszawa (126)
Łozowski Franciszek — Poznań (128)
Musioł Karol — Katowice (129)
Sawicka Elżbieta — Warszawa (129)
Stankiewicz Witold — Warszawa (129)
Uniejewska Hanna — Warszawa (130)

Główna Komisja Rewizyjna:

Assbury Edward — Warszawa (132)
Badoń Stanisław — Poznań (132)
Dobrowolski Zbigniew — Warszawa (131)
Jasińska Zofia — Lublin (130)
Lech Anna — Warszawa (130)
Zajac Józef — Kraków (131)
Zasadowa Hanna — Warszawa (131)

Główny Sąd Koleżeński:

Branicka Maria — Włocławek (131)
Hudymowa Maria — Koszalin (132)
Paluchowski Andrzej — Lublin (132)
Wróblewski Jan — Olsztyn (131)
Zawadzki Konrad — Warszawa (132)

Komisja stwierdziła, że wszyscy kandydaci otrzymali więcej niż połowę głosów, wobec czego w myśl § 17 regulaminu obrad ww. osoby weszły w skład odpowiednich organów Zarządu Głównego SBP.

Listy wyborcze zabezpieczone w zapieczętowanej kopercie stanowią załącznik do protokołu.

Przewodniczący obrad złożył gratulacje nowo wybranemu Zarządowi z prośbą, aby członkowie nowo wybranego Zarządu udali się na swoje pierwsze posiedzenie w celu ukonstytuowania się.

Skład Prezydium nowego Zarządu Głównego przedstawił zebrany W. Stankiewicz:

przewodniczący — Witold Stankiewicz; wiceprzewodniczący: Janina Cygańska, Fr. Łozowski, J. Czerni, St. Korman, H. Uniejewska; sekretarz generalny Leon Łoś; zastępca sekretarza generalnego E. Dudzińska; skarbnik A. Jopkiewicz; zastępca skarbnika J. Burakowski; członkowie Prezydium: J. Albin, C. Duninowa, St. Jarzębowska, T. Kozanecki, St. Krzywicki, K. Musioł, E. Sawicka.

Główna Komisja Rewizyjna i Główny Sąd Koleżeński odłożyły ukonstytuowanie się na inny termin.

Nowo wybrany przewodniczący Zarządu Głównego Witold Stankiewicz podzię-

kował Zjazdowi w imieniu koleżanek i kolegów za powołanie do władz naczelnych SBP oraz wyraził przekonanie, że — podobnie jak w poprzednich kadencjach — Zarząd SBP pracować będzie harmonijnie, bo tylko wtedy zdoła sprostać tym wszystkim zadaniom, jakie stają przed Stowarzyszeniem w najbliższym okresie. Podkreślił wagę głosów, które padły w dyskusji odnośnie do zadań SBP w zakresie rozbudowy szeregów oraz wzmocnienia roli Stowarzyszenia jako głównego reprezentanta bibliotek i ośrodków inte.

Zegnając zebranych przewodniczący jeszcze raz serdecznie podziękował organizatorom i gospodarzom Zjazdu za znakomitą organizację a władzom terenowym za serdeczność, życzliwość i zrozumienie dla spraw bibliotecznej i rozwoju bibliotek w Województwie. Podziękował też wszystkim ustępującym członkom Zarządu a w szczególności sekretarzowi generalnemu Tadeuszowi Zarzębskiemu; słowa uznania skierował również pod adresem pracowników Biura ZG SBP podkreślając, w jakich ciężkich warunkach wypełniają swoje zadania.

Ostatnim aktem Krajowego zjazdu delegatów SBP było wystąpienie dyrektora Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Kaliszu R. Bienieckiego, który przekazał życzenia owocnej pracy nowym władzom Stowarzyszenia.

Bezpośrednio po zamknięciu Zjazdu uczestniczący w 2-gim dniu obrad kierownik Wydziału Kultury KC PZPR tow. Bogdan Gawroński spotkał się z aktywnym Stowarzyszenia i w ożywionej i rzeczowej atmosferze omówił aktualną problematykę bibliotekarstwa i książki w szerokim kontekście spraw kultury w Polsce.

Uczestnicy Zjazdu brali ponadto udział w atrakcyjnych imprezach towarzyszących Zjazdowi; przede wszystkim w spotkaniu w Sali Receptyjnej Ratusza, podczas którego wręczono 63 odznaczenia i dyplomy zasłużonym działaczom Stowarzyszenia (spośród 131 przyznanych członkom Stowarzyszenia z okazji Zjazdu). Specjalnie wyróżniona została prof. Helena Więckowska, która otrzymała Medal Komisji Edukacji Narodowej.

UCHWAŁA KRAJOWEGO ZJAZDU DELEGATÓW SBP W KALISZU 28-29 WRZEŚNIA 1979 R.

Ogólnopolski zjazd delegatów Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, obradujący w Kaliszu w dn. 28-29.09.1979, w roku 35-lecia Polski Ludowej, stwierdza z zadowoleniem, iż w dokonującym się dynamicznym rozwoju kultury oraz w procesie modernizacji struktury gospodarczej i społecznej kraju bibliotekarstwo polskie spełniało i nadal spełnia istotną rolę. Dzięki wysiłkom władz partyjnych i państwowych wspieranych zapałem i ofiarnym działaniem pracowników książki stworzona została powszechna sieć bibliotek publicznych, rozwinęła się sieć bibliotek naukowych, fachowych i innych, a książka i biblioteka jako dobro ogólnie dostępne stały się ważnym narzędziem kształtowania społeczeństwa socjalistycznego.

Rozwój bibliotekarstwa polskiego w okresie 35-lecia jest również wyrazem wzrastających potrzeb społeczeństwa w zakresie kultury, nauki, oświaty i gospodarki narodowej.

Budowa rozwiniętego społeczeństwa socjalistycznego stawia przed bibliotekarzami nowe poważne zadania. Pełne ich zrozumienie znalazło wyraz w twórczym rozwoju naukowych koncepcji badawczych, w procesach dydaktycznych, a przede wszystkim w koncepcjach organizacyjnych. Program krajowego systemu informacji łącznie z koncepcją bibliotek centralnych jako zaplecza źródłowego w systemie stwarzają szerokie perspektywy pełnego zabezpieczenia potrzeb czytelników i użytkowników informacji.

Zjazd stwierdza też, iż bibliotekarze zrzeszeni w SBP są świadomi zadań stojących przed nimi w okresie przechodzenia naszego kraju do etapu budowy rozwiniętego społeczeństwa socjalistycznego. Dali temu wyraz m.in. zgłaszając na Zjazd za pośrednictwem okręgów SBP wnioski postulujące dalsze podnoszenie efektywności pracy bibliotek i ośrodków inte w Polsce jako ogniw niezbędnych dla rozwoju kultury i nauki oraz gospodarki kraju. Przyjęte przez Zjazd wnioski winny być przedmiotem wnikliwej analizy nowego Zarządu Głównego i stać się podstawą dla opracowania szczegółowego programu działalności.

Uwadze nowych władz Stowarzyszenia — w trosce o dalszy rozwój bibliotekarstwa polskiego — zaleca się, co następuje:

1. Zjazd, rozumiejąc doniosłość zadań stojących przed pracownikami książki, doceniając ogromny, wzmożony w ostatnich latach wysiłek twórczy pracowników bibliotek i ośrodków inte w zakresie programowania rozwoju bibliotekarstwa polskiego, precyzowania jego kształtu organizacyjnego i funkcjonalnego bardziej dostosowanego do wymogów obecnego etapu rozwoju kraju, apeluje do ogniw Stowarzyszenia i jego członków o dalsze aktywne uczestnictwo w przedsięwzięciach mających na celu podniesienie efektywności pracy bibliotek. Jednocześnie w imieniu blisko czterzystotysięcznej rzeszy członków Zjazd deklaruje pełną gotowość bibliotekarzy i pracowników inte do wypełniania zadań związanych z modernizacją ich warsztatów pracy oraz zwiększeniem roli bibliotek i ośrodków inte w życiu społeczno-gospodarczym i kulturalnym kraju.

2. Z zadowoleniem i prawdziwą satysfakcją stwierdzamy znaczne zaawansowanie budowy nowej siedziby Biblioteki Narodowej. Wyrażamy też wdzięczność za uznanie tak ważnej dla kultury narodowej inwestycji za priorytetową.

3. W trosce o dalsze prawidłowe kształtowanie polityki bibliotecznej w kraju Zjazd ponawia wniosek w sprawie powołania przy ministrze kultury i sztuki samodzielnego organu do spraw bibliotek, odpowiedzialnego za programowanie działalności ogólnokrajowej sieci bibliotecznej. Aktualny jest też postulat wzmocnienia resortowych komórek nadzoru bibliotecznego.

4. W trosce o właściwy dopływ literatury do bibliotek Zjazd zwraca uwagę na potrzebę aktywniejszego włączenia się Stowarzyszenia do prac mających na celu doskonalenie polityki wydawniczej w kraju, tak aby dezyderaty i opinie Stowarzyszenia stały się istotną podstawą kształtowania planów tytułowych wydawnictw i ustalania wielkości nakładów.

5. Witając z zadowoleniem zatwierdzenie planu specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych i tworzenia bibliotek centralnych, Zjazd stwierdza potrzebę doskonalenia podjętych ustaleń oraz zapewnienia tym bibliotekom przy podejmowaniu przez nie nowych zadań właściwych warunków materialnych i kadrowych.

6. Wobec stale wzrastających potrzeb oświatowo-kulturalnych społeczeństwa jednym z najważniejszych czynników warunkujących efektywność działania bibliotek publicznych jest doskonalenie organizacji zarządzania. W związku z tym uczestnicy Zjazdu ponawiają przyjęty na Zjeździe w Rzeszowie wniosek w sprawie jednoznaczного określenia organizacji bibliotek publicznych w nowym układzie administracyjnym kraju.

7. W trosce o napływ do bibliotek młodych pracowników o odpowiednim przygotowaniu Zjazd zaleca Zarządowi Głównemu współdziałanie z instytucjami państwowymi i placówkami kształcenia w doskonaleniu i unowocześnianiu systemów kształcenia bibliotekarzy różnych szczebli. Również wszelkie ogniwa Stowarzyszenia powinny w swoich środowiskach prowadzić różnorodne formy szkolenia i dokształcania zawodowego bibliotekarzy i dokumentalistów.

8. Z uwagi na rolę, jaką w edukacji młodego pokolenia odgrywają biblioteki szkolne, należy podjąć starania o unowocześnienie ich kształtu organizacyjnego i

stworzenie im warunków do bardziej efektywnego uczestnictwa w realizacji programu dydaktyczno-wychowawczego szkoły.

9. Doceniając dotychczasowe starania władz o poprawę warunków bytowych bibliotekarzy, Zjazd apeluje o dalsze działania mające na celu podnoszenie prestiżu zawodu bibliotekarskiego. Należy również poczynić starania o nowelizację przepisów dotyczących sytuacji socjalnej pracowników bibliotek i o ujednoczenie praw i obowiązków bibliotekarzy dyplomowanych we wszystkich sieciach bibliotek.

10. Zjazd stwierdza, iż jedną z istotnych przyczyn osłabiających efektywność działania bibliotek i ośrodków inte jest wyraźnie zarysowująca się ich dezintegracja. Toteż jednym z podstawowych zadań Stowarzyszenia w najbliższych latach powinno być podejmowanie różnorodnych działań w celu zacieśnienia współpracy i współdziałania różnych typów bibliotek i ośrodków inte. Umocniać i rozwijać należy zwłaszcza więzy regionalne i dziedzinowe.

11. Należy w dalszym ciągu dążyć do wzmocnienia rangi SBP jako fachowej reprezentacji pracowników bibliotek i ośrodków inte, głównie przez:

- rozbudowę jego szeregów i wzmacnianie wpływów we wszystkich skupiskach bibliotekarskich,
- zwiększenie jego roli konsultatywnej i doradczej w stosunku do władz państwowych,
- inspirowanie i wspomaganie badań naukowych oraz rozwijanie działalności wydawniczej,
- zacieśnianie współpracy z krajowymi i zagranicznymi organizacjami o podobnych zadaniach.

KRONIKA KRAJOWA

POSIEDZENIE KOMISJI INFORMACJI I BIBLIOTEK RADY GŁÓWNEJ NAUKI, SZKOLNICTWA WYŻSZEGO I TECHNIKI

Dnia 19.11.1979 pod przewodnictwem inż. Mieczysława Derentowicza odbyło się posiedzenie Komisji Informacji i Bibliotek Rady Głównej Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, na którym mgr Anna Romańska (Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie) wygłosiła referat: Zagadnienia selekcji zbiorów w bibliotekach szkół wyższych. Wnioski na ten temat zostaną przekazane Sekcji ds. Zbiorów oraz Sekcji ds. Informacji, Dokumentacji i Bibliografii w Państwowej Radzie Bibliotecznej. Drugim punktem posiedzenia było zatwierdzenie planu pracy Komisji na lata 1980-1981.

ZEBRANIE KOMISJI PRACOWNIKÓW INFORMACJI NAUKOWEJ SEKCJI NAUKI ZNP

Dnia 20.11.1979 odbyło się zebranie Komisji Pracowników Informacji Naukowej Sekcji Nauki ZNP z referatami: Gospodarka dubletami i drukami zbędnymi (mgr Józef Paruch — Biblioteka Jagiellońska) i Selekcja zbiorów bibliotecznych (mgr Anna Romańska — Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie). W dyskusji omówiono aktualne trudności dotyczące gospodarki zbiorami i perspektywy organizowania tych procesów w przyszłości. Poruszono również sprawy socjalne dotyczące pracowników informacji naukowej.

OGÓLNOKRAJOWA KONFERENCJA PRACOWNIKÓW INSTYTUTÓW I ZAKŁADÓW BIBLIOTEKOZNAWSTWA I INFORMACJI NAUKOWEJ SZKÓŁ WYŻSZYCH

W dniach 4-8.11.1979 w Osieczanach koło Myślenic Zakład Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego zorganizował ogólnokrajową konferencję metodyczną pracowników instytutów i zakładów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej szkół wyższych. Referat wstępny: Nauczyciel akademicki w obliczu studentów — wygłosił dr Zbigniew Siatkowski (Uniwersytet Jagielloński). Podczas obrad plenarnych, w których wziął udział prorektor Uniwersytetu Jagiellońskiego prof. dr hab. Władysław Serczyk i przedstawiciel Ministerstwa Nauki Szkolnictwa Wyższego i Techniki wygłoszono następujące referaty: 1. Funkcja historii kultury w kształceniu studentów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej (doc. dr hab. Barbara Bieńkowska — Uniwersytet Warszawski); 2. Dydaktyka przedmiotu organizacja i metodyka czytelnictwa (dr Jacek Wojciechowski — Uniwersytet Jagielloński); 3. Dydaktyka wykładu monograficznego (dr Zbigniew Siatkowski — Uniwersytet Jagielloński). Obrady w sekcjach poświęcone były zagadnieniom programowym i metodycznym wybranych przedmiotów (sekcja 1 —

profil matematyczno-społeczny, sekcja 2 — profil humanistyczny). Jeden dzień obrad poświęcono dyskusji panelowej na temat doświadczeń dydaktycznych nauczycieli akademickich kierunku bibliotekoznawstwa i informacji naukowej oraz przewidywanych kierunków zmian programowych. Konferencję zakończyła wymiana poglądów i dyskusja nad przygotowanymi projektami przewodników metodycznych do poszczególnych przedmiotów i projektami innych pomocy naukowych.

KONFERENCJA NA TEMAT BADAŃ KSIĘGOZNAWCZYCH W POLSCE

Staraniem Instytutu Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego została zorganizowana w dn. 22.-27.11.1979 w Karpaczu konferencja nt. „Stan i perspektywy badań księgoznawczych w Polsce.” Wygłoszono następujące referaty: 1. O dwóch tendencjach badań bibliologicznych (prof. dr Karol Głombowski — Uniwersytet Gdański); 2. Kodykologia — geneza, stan i perspektywy (doc. dr hab. Józef Szymański — UMCS); 3. Stan i perspektywy badań nad dziejami książek i bibliotek do XVIII w. (doc. dr hab. Barbara Bieńkowska — Uniwersytet Warszawski); 4. Sytuacja w badaniach nad dziejami bibliotek i bibliotekarstwa XIX i XX wieku (dr Zofia Gaca-Dąbrowska — Uniwersytet Wrocławski); 5. Niektóre problemy ruchu wydawniczego pod zaborami, XIX w. (dr Elżbieta Słodkowska — Biblioteka Narodowa); 6. O potrzebie i metodach badania prywatnego mecenatu wydawniczego w XIX wieku (dr Andrzej Mężyński — Biblioteka Kórnicka PAN); 7. Stan badań nad historią sztuki książkowej w Polsce (doc. dr hab. Ewa Chojecka — Uniwersytet Śląski); 8. Stan i perspektywy badań nad historią czytelnictwa w Polsce (doc. dr hab. Kazimiera Maleczyńska — Uniwersytet Wrocławski); 9. Stan i problemy badań nad dziejami bibliofilstwa w Polsce (dr Stanisław Gruczyński — Uniwersytet Wrocławski); 10. Stan badań nad dziejami książki polskiej za granicą (dr Andrzej Kłossowski — Biblioteka Narodowa); 11. Współczesne kierunki teorii bibliografii (doc. dr Anna Czekajewska-Jędrusik — Uniwersytet Warszawski); 12. Współczesne polskie edytorstwo naukowe. Stan i perspektywy badań (prof. dr Jan Trzynałowski — Uniwersytet Wrocławski); 13. Czytelnictwo dzieci i młodzieży — próba oceny aktualnego dorobku (dr Teresa Radwan-Wińska — Uniwersytet Gdański); 14. Główne kierunki i perspektywy teorii księgoznawstwa (doc. dr hab. Krzysztof Migoń — Uniwersytet Wrocławski).

SEKSCJA NAUKOWA NA TEMAT MODELU BIBLIOTEKI SZKOŁY WYŻSZEJ

Biblioteka Główna Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UAM oraz Komisja Informacji Naukowej Oddziału PAN w Poznaniu zorganizowały w dniach 17-18.12.1979 ogólnokrajową sesję naukową pod nazwą: Model szkoły wyższej. W czasie obrad plenarnych zostały wygłoszone następujące referaty o tematyce ogólnej: 1. Miejsce biblioteki uczelnianej w przyszłym modelu szkoły wyższej (mgr Jan Stęperski — Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki); 2. Miejsce bibliotek szkół wyższych w polityce Państwowej Rady Bibliotecznej (dr Edward Paliński — Ministerstwo Kultury i Sztuki); 3. SINTO a biblioteki szkół wyższych (inż. Mieczysław Derentowicz — Centrum INTE); 4. Metodologia pracy nad koncepcją modelu funkcji biblioteki szkoły wyższej (prof. dr hab. Stanisław Kubiak — Biblioteka Główna UAM); 5. Szkolnictwo wyższe w systemie informacji o naukach społecznych (doc. dr Bronisław Ługowski — Ośrodek Informacji Naukowej PAN); 6. Współpraca biblioteki szkoły wyższej z siecią bibliotek publicznych (mgr Franciszek Łozowski — Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Poznaniu). W drugim dniu spotkania obrady toczyły się w następują-

cych sekcjach: 1. Problemy organizacji, 2. Gromadzenie, opracowanie i udostępnianie dokumentów, 3. Mechanizacja i automatyzacja prac biblioteki uczelnianej, 4. Działalność informacyjna, 5. Badania naukowe, 6. Działalność dydaktyczna.

SESJA EGZAMINACYJNA DLA KANDYDATÓW NA BIBLIOTEKARZY DYPLOMOWANYCH

W dniach 4-6.12.1979 odbyła się w Bibliotece Kórnickiej PAN (filia w Poznaniu) sesja Komisji egzaminacyjnej dla kandydatów na bibliotekarzy dyplomowanych przy ministrze nauki, szkolnictwa wyższego i techniki. Do egzaminu przystąpiło 12 osób, pełny zakres wymagań obowiązywał tylko 3 osoby, pozostałe korzystały ze zwolnień z tytułu posiadania stopnia magistra bibliotekoznawstwa lub ukończenia podyplomowego studium bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. Jedna osoba posiadała stopień naukowy doktora nauk humanistycznych z dziedziny bibliotekoznawstwa. Kandydaci w 92% reprezentowali biblioteki szkół wyższych (8 osób z bibliotek uniwersyteckich). Zdający mieli do wyboru jeden z sześciu następujących tematów pracy pisemnej: 1. Książka i biblioteka w organizacji współczesnej nauki; 2. Bibliografia w systemie informacji naukowej; 3. Program SINTO i elementy jego realizacji; 4. Zbiory starych druków jako warsztat badań księgoznawczych; 5. Zbiory czasopism w bibliotece naukowej i ich rola w procesach informacji; 6. Działalność dydaktyczna i naukowo-badawcza w bibliotekach polskich. Egzamin ustny był przeprowadzony w dwóch zespołach pod przewodnictwem doc. dr Zbigniewa Binerowskiego i doc. dr Zbigniewa Jabłońskiego. Egzamin z wynikiem pozytywnym złożyło 10 osób. Najbliższy termin sesji egzaminacyjnej według dotychczasowego programu przewiduje się w maju 1980 roku.

RAPORT O STANIE BIBLIOTEK SZKOLNYCH

W dniu 13.12.1979 miało miejsce kolejne posiedzenie Rady do spraw Bibliotek i Informacji Naukowej przy ministrze oświaty i wychowania z udziałem przedstawiciela Wydziału Nauki i Oświaty KC PZPR dra Władysława Sordyła. Przedmiotem obrad był projekt Raportu o stanie bibliotek resortu oświaty i wychowania, który wywołał żywą dyskusję. Przedmiotem dyskusji były biblioteki szkolne, pedagogiczne i biblioteki instytutów resortu.

KRONIKA ZAGRANICZNA

MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA NA TEMAT INFORMACJI NAUKOWEJ I TECHNICZNEJ W SŁUŻBIE ROZWOJU — UNISIST II

Konferencja UNISIST II odbyła się w siedzibie UNESCO w Paryżu w dn. 28.5-1.6.1979 z udziałem 234 delegatów z 91 państw członkowskich i 2 państw nie należących do UNESCO. Organizację ONZ, międzyrządowe i pozarządowe reprezentowane były przez 55 obserwatorów. W skład delegacji polskiej wchodził: Mieczysław Derentowicz (przewodniczący), Adam Wysocki, Zinaida Jancewicz, Maria Dobrowolska (wszyscy z Centrum INTE) oraz Czesław Daniłowicz (Biblioteka Politechniki Wrocławskiej).

Konferencję zwołano w celu przeanalizowania realizacji programu UNISIST począwszy od jego powołania w 1971 r., sformułowania zaleceń dotyczących przyszłej

działalności UNESCO w dziedzinie informacji naukowej i technicznej oraz przygotowania się do Konferencji Narodów Zjednoczonych nt. nauki i techniki w służbie rozwoju, która odbyła się potem w Wiedniu w dn. 20-31.8.1979.

Obrazom przewodniczyła I. Wesley-Tanasković (Jugosławia), która uczestniczyła w pracach UNISIST od chwili jego powołania. Podstawą dyskusji był dokument roboczy PGI/UNISIST II (Programme Général d'Information/UNISIST II). W czasie konferencji dokonano przeglądu problemów związanych z informacją naukową i techniczną, sformułowano propozycje zmierzające do pokonania przeszkód w przepływie informacji i ułatwienia wszystkim krajom dostępu do nich. W ostatnim dniu obrad przyjęto raport końcowy oraz trzy zalecenia: dla Konferencji ONZ nt. nauki i techniki w służbie rozwoju, dla krajów członkowskich UNESCO i dla UNESCO.

Bulletin de l'UNISIST 1979 Vol. 7 nr 3 s. 35-40

MIĘDZYNARODOWY SYSTEM INFORMACJI O BADANIACH W ZAKRESIE DOKUMENTACJI

The International Information System on Research in Documentation (ISORID) został zainicjowany przez UNESCO w współpracy z FID. Jego celem jest gromadzenie, przetwarzanie i rozpowszechnianie informacji o tematach i wynikach prac badawczych i rozwojowych w dziedzinie informacji, dokumentacji, bibliotek i archiwów.

W celu uzyskania jak największej efektywności systemu Międzyrządowa Rada Generalnego Programu Informacyjnego UNESCO przyjęła następujące zasady działania:

- rozwijanie współpracy z FID;
- objęcie ISORID-em państw, które dotychczas nie uczestniczyły w programie;
- rozszerzenie systemu na badania z dziedziny archiwistyki;
- dalsze doskonalenie systemu.

UNESCO i FID zawarły już porozumienie, które pozwoli na wyeliminowanie zbliżonych tematów.

Przewiduje się włączanie do *R & D Projects* informacji o publikacjach zawierających dane o projektach prac badawczych i rozwojowych w dziedzinie bibliotekarstwa, dokumentacji, informacji naukowej i archiwów oraz dziedzin pokrewnych. Zawartość tych publikacji będzie zaopatrywana w deskryptory i włączana do zautomatyzowanej bazy danych ISORID w ramach UNESCO.

R & D Projects in Documentation and Librarianship 1979 Vol. 9 nr 3 s.1

Z PRAC NAD GENERALNYM PROGRAMEM INFORMACYJNYM. WSPÓLNY FORMAT DLA WYMIANY INFORMACJI (COMMON COMMUNICATION FORMAT)

Zgodnie z zaleceniami Międzynarodowego sympozjum nt. formatów dla wymiany informacji bibliograficznych (International Symposium on Bibliographic Exchange Formats), które odbyło się w Taorminie w kwietniu 1978 r., została powołana grupa robocza dla ustalenia wspólnego formatu dla wymiany informacji, przeznaczonego dla pracowników informacji i bibliotek.

Podczas pierwszego spotkania Grupy w październiku 1978 r. zaproponowano, jako pierwszy etap prac, utworzenie wykazu elementów danych wymaganych w międzynarodowych formatach dla wymiany informacji.

Drugie spotkanie Grupy odbyło się dn. 2-4.10.1979. Analiza przygotowanego wykazu i formatów pokazała, że wybrane elementy zostały uwzględnione (z pewnymi

wyjątkami) w *Guidelines for ISDS oraz UNISIST reference manual*. Zalecono jednak, aby w dalszych pracach brane były wszystkie wytypowane elementy. W następnym etapie badań zostanie przygotowany wykaz elementów danych wybranych z instrukcji nt. danych zidentyfikowanych wg kategorii (np. obowiązkowy, fakultatywny). Wykaz taki przygotowany na początku 1980 r. miał być przedmiotem obrad posiedzenia Grupy w maju 1980 r.

International Cataloguing 1979 Vol. 8 nr 4 s. 39-40

STAN PRAC NAD KATALOGOWANIEM INKUNABUŁÓW W RÓŻNYCH KRAJACH

W 1904 r. przystąpiono w Berlinie do prac nad Centralnym katalogiem inkunabułów (*Gesamtkatalog der Wiegendrucke*), przechowywanych w bibliotekach całego świata. Obie wojny światowe przerwały te prace na pewien okres, podejmowano je jednak ponownie. Po II wojnie światowej Niemiecka Biblioteka Państwowa (*Deutsche Staatsbibliothek*) w Berlinie wznowiła prace w 1959 r. Obecnie *Deutsche Staatsbibliothek* zwróciła się do specjalistów na całym świecie z propozycją zreferowania stanu badań nad inkunabułami i zaawansowania katalogów. Materiały z 21 krajów zostały opublikowane w z. 10/1979 czasopisma *Zentralblatt für Bibliothekswesen*. Znajduje się między nimi artykuł prof. Alodii Gryczowej *Katalogi inkunabułów w Polsce*. Pozostałe doniesienia dotyczą inkunabulistyki w Austrii, Belgii, Brazylii, Czechosłowacji, Danii, Francji, Hiszpanii, Holandii, Jugosławii, NRD, Portugalii, RFN, Rumunii, Stanów Zjednoczonych, Szwajcarii, Szwecji, W. Brytanii, Węgier, Włoch i ZSRR.

Zentralblatt für Bibliothekswesen 1979 Vol. 93 nr 10 s. 441-504

WYDAWNICTWA OTRZYMANE

Wydawnictwa zwarte

Höhne Heinz: *Die internationale Entwicklung auf dem Gebiete der alphabetischen Katalogisierung seit der Internationalen Katalogisierungskonferenz von Paris 1961.* Leipzig: Deutsche Bücherei 1979.

Wydawnictwa ciągłe

Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej 1979 R. 29 nr 1/2

Čitateľ 1979 R. 28 čis. 10-11

ECSSID Bulletin 1979 Vol. 1 nr 1

Informace Technického Ústředí Knihoven 1979 čis. 3

Knížnice a vedecké informácie 1979 R. 11 čis. 5-6

Rocznik Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie 1978/1979 R. 24.

AUTORZY

Józef FAJKOWSKI dr	— Ministerstwo Kultury i Sztuki
Jerzy HŁAWICZKA mgr	— Biblioteka PAN w Warszawie
Jadwiga KOŁODZIEJSKA doc. dr hab.	— Biblioteka Narodowa
Maria LENARTOWICZ mgr	— Biblioteka PAN w Warszawie
Maria NOWACKA mgr	— Instytut INTE
Jadwiga SINIARSKA-CZAPLIKA doc. dr hab.	— Instytut Kształcenia Nauczycieli
Witold STANKIEWICZ prof. dr hab.	— Biblioteka Narodowa
Ewa STĘPNIAKOWA mgr	— Biblioteka Narodowa
Halina ZARĘBA mgr	— Biblioteka Narodowa
Zbigniew ŻMIGRODZKI	— Biblioteka Główna Politechniki
Częstochowskiej
Kronikę krajową oprac.	
Hanna ZASADOWA mgr	— Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie
Kronikę zagraniczną oprac.	
Mirosława KOCIĘCKA mgr	— Biblioteka Narodowa
Tłumaczenia angielskie:	
Maria DOBRZYŃSKA mgr	— Ośrodek Rozpowszechniania Wydawnictw PAN

WSKAZÓWKI DLA AUTORÓW

Redakcja Przeglądu Bibliotecznego uprzejmie prosi Autorów o przestrzeganie następujących zasad przy nadsyłaniu materiałów:

Artykuł nie powinien przekraczać 15 stron maszynopisu formatu A4 wraz z przypisami i ewentualnymi tablicami. Tekst maszynopisu winien być pisany z podwójnym odstępem między wierszami (ok. 30 wierszy na stronie, margines ok. 5 cm).

Maszynopis artykułu należy dostarczać w 3 egz. Inne materiały jak recenzje, sprawozdania itp. — w 2 egz. Materiały ilustracyjne (np. tablice, wykresy) powinny być umieszczone na osobnych ponumerowanych stronach z zaznaczeniem ich miejsca w tekście.

Przypisy należy umieszczać na końcu tekstu na osobnych stronach. Opis w przypisie winien składać się z imienia i nazwiska autora, tytułu publikacji, miejsca wydania, nazwy wydawnictwa i roku wydania oraz stron na których znajduje się cytowany fragment. W przypadku powoływania się na artykuł, nazwę czasopisma, rok, tom, strony (od-do), lub na stronę cytowanego fragmentu.

Każdy artykuł winien być zaopatrzony w streszczenie autorskie na ok. 1/2 strony maszynopisu.

Autorzy proszeni są o podawanie (prócz imienia i nazwiska) również tytułu naukowego, nazwy i adresu instytucji, w której pracują, adresu prywatnego, numeru telefonu.

Redakcja zamawia materiały na podstawie wcześniejszego zgłoszenia tematu lub konseptu.

Materiałów nie zamówionych Redakcja nie zwraca.

Redakcja zastrzega sobie prawo skracania materiałów oraz wprowadzania zmian.

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY
Warunki prenumeraty

Cena prenumeraty rocznej zł 120.—

Cena prenumeraty półrocznej zł 60.—

Sprzedaż numerów bieżących i archiwalnych:

— w Księgarni Ośrodka Rozpowszechniania Wydawnictw Naukowych PAN sprzedaż gotówkowa i wysyłkowa numerów bieżących i archiwalnych; płatność gotówką, przelewem lub za zaliczeniem pocztowym.

Adres: OR PAN, Pałac Kultury i Nauki, 00-901 Warszawa, konto PKO 1531-912 I Oddział Warszawa

Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo. Wrocław 1980.
Nakład: 6.100 egz. Objętość: ark. wyd. 12,80, ark. druk. 7,0 + 1,75
wkładka, ark. A1 11,6. Papier druk. sat. kl. IV, 70 g, 70 × 100. Odda-
no do składania 15.II.1980. Podpisano do druku 26.VIII.1980. Druk
ukończono we wrześniu 1980. Wrocławskie Zakłady Graficzne, Wroc-
ław, ul. Olawska 11. Zam. 1008/80 B-13. Cena zł 30,—